REVUE CÍRKEVNÍHO PRÁVA

CHURCH LAW REVIEW

69

4/17

Ročník XXIII.

Toto číslo Revue církevního práva vyšlo za finanční podpory Konference katolických biskupů Spojených států amerických, jakož i členů, předplatitelů a drobných dárců.

This issue of Church Law Review was sponsored by the United States Conference of Catholic Bishops, as well the members, subscribers and donors.

Členské příspěvky, předplatné a dary
Společnosti pro církevní právo směřujte laskavě

z ČR na účet č. **1939518309/0800**

a ze zahraničí na účet vedený v eurech (pro SEPA platby)
IBAN: **CZ62 2010 0000 0025 0114 3973**
BIC/SWIFT: **FIOBCZPPXXX**

Please be so kind and send your
membership fees, subscriptions and gifts

from the Czech Republic to account no. **1939518309/0800**

and from abroad to the account in EUR (for SEPA transfers)
IBAN: **CZ62 2010 0000 0025 0114 3973**
BIC/SWIFT: **FIOBCZPPXXX**

OBSAH

EDITORIAL: Poprvé čtvrté číslo v jednom ročníku Revue (J. R. Tretera) 7

ČLÁNKY

S. Přibyl: Vybrané otázky právní odpovědnosti v katolické církvi 11
M. Menke: Motu proprio Mitis Iudex Dominus Iesus v praxi českých a moravských církevních soudů 27
R. Tabaszewski: Právo pacienta na pastorační péči ve světle předpisů mezinárodního práva 45
F. Dostál: Právní aspekty služby kaplana v katolických církevních školách v České republice 57
V. Drška, D. Suchánek: Tridentský koncil a jeho reformní opatření – 2. část 73

POZNÁMKY

J. R. Tretera: P. Hugo Josef Pitel OPraem ve vzpomínkách současníků 93

DOKUMENTY

Instrukce Kongregace pro nauku víry *Ad resurgendum cum Christo* o pohřbívání zemřelých a uchovávání popela v případě kremace 97

ANOTACE A RECENZE

Tomáš Černušák a kol.: Papežství a české země v tisíciletých dějinách (M. Novák) 103
Jiří Rajmund Tretera, Záboj Horák: Czech Republic / Encyclopedia of Law and Religion (A. Csukás) 109

INFORMACE

23. konference *Církev a stát*, Brno, září 2017 (J. R. Tretera) 111
3. sympozium kanonického práva, Vranov u Brna, září 2017 (D. Kučerka) 113
16. mezinárodní kongres kanonického práva, Řím, říjen 2017 (M. Menke) 117
Ze Společnosti pro církevní právo (J. R. Tretera) 119

Z NOVÉ LITERATURY 127

CONTENTS

EDITORIAL: Fourth Issue of the Review in a Year for the First Time (J. R. Tretera, *in English*) 9

ARTICLES

S. Přibyl: Selected Questions about Legal Responsibility in Catholic Church 11

M. Menke: Motu Proprio Mitis Iudex Dominus Iesus in Practice of Bohemian and Moravian Tribunals 27

R. Tabaszewski: Patients' Right to Pastoral Care in Light of International Law 45

F. Dostál: Legal Aspects of Chaplain Services in Catholic Church Schools in the Czech Republic 57

V. Drška, D. Suchánek: Council of Trent and Its Reformatory Measures – Part 2 73

NOTES

J. R. Tretera: P. Hugo Josef Pitel OPraem in the Memories of Contemporaries 93

DOCUMENTS

Instruction of the Congregation for the Doctrine of the Faith *Ad resurgendum cum Christo* regarding the burial of the deceased and the conservation of the ashes in the case of cremation 97

ABSTRACTS AND REVIEWS

Tomáš Černušák et al.: The Papacy and Czech Lands in Millennial History (M. Novák) 103

Jiří Rajmund Tretera, Záboj Horák: Czech Republic / Encyclopedia of Law and Religion (A. Csukás) 109

INFORMATION

23rd Conference *Church and State*, Brno, September 2017 (J. R. Tretera) 111

3rd Symposium on Canon Law, Vranov u Brna, September 2017 (D. Kučerka) 113

16th International Congress of Canon Law, Rome, October 2017 (M. Menke) 117

From the Church Law Society (J. R. Tretera, *in English*) 123

FROM NEW PUBLICATIONS 127

INHALT

EDITORIAL: Zum ersten Mal die vierte Nummer der Revue in einem Jahr (J. R. Tretera, *in English*) 9

AUFSÄTZE

S. Přibyl: Die ausgewählten Fragen der rechtlichen Haftung in der katholischen Kirche 11

M. Menke: Motu proprio Mitis Iudex Dominus Iesus in der Rechtsprechung der böhmischen und mährischen Kirchengerichte 27

R. Tabaszewski: Das Recht des Patienten auf Seelsorge im Lichte der völkerrechtlichen Bestimmungen 45

F. Dostál: Die rechtlichen Aspekte der Tätigkeit der Kapläne in den katholischen kirchlichen Schulen in der Tschechischen Republik 57

V. Drška, D. Suchánek: Konzil von Trient und seine Reformmaßnahmen – 2. Teil 73

BEMERKUNGEN

J. R. Tretera: P. Hugo Josef Pitel OPraem in den Erinnerungen der Zeitgenossen 93

DOKUMENTE

Instruktion der Kongregation für Glaubenslehre *Ad resurgendum cum Christo* über die Beerdigung der Verstorbenen und die Aufbewahrung der Asche im Fall der Feuerbestattung 97

ABSTRAKTA UND REZENSIONEN

Tomáš Černušák et al.: Papsttum und böhmische Länder in der tausendjährigen Geschichte (M. Novák) 103

Jiří Rajmund Tretera, Záboj Horák: Czech Republic / Encyclopedia of Law and Religion (A. Csukás) 109

INFORMATIONEN

23. Konferenz *Kirche und Staat*, Brünn, September 2017 (J. R. Tretera) 111

3. Symposium des kanonischen Rechtes, Wranau bei Brünn, September 2017 (D. Kučerka) 113

16. Internationaler Kongress für kanonisches Recht, Rom, Oktober 2017 (M. Menke) 117

Aus der Gesellschaft für Kirchenrecht (J. R. Tretera, *in English*) 123

NEU ERSCHIENENE LITERATUR 127

INDICE

EDITORIAL: Per la prima volta il quarto numero dell'annata della Revue (J. R. Tretera, *in English*) 9

ARTICOLI

S. Přibyl: Capitole scelte sulla responsabilità giuridica nella Chiesa cattolica 11

M. Menke: Motu proprio Mitis Iudex Dominus Iesus nella prassi dei tribunali ecclesiastici di Boemia e Moravia 27

R. Tabaszewski: Il diritto del paziente alla cura pastorale in un contesto del diritto internazionale 45

F. Dostál: Gli aspetti giuridici del servizio di cappellani nelle scuole cattoliche nella Repubblica Ceca 57

V. Drška, D. Suchánek: Il Concilio di Trento ed i suoi provvedimenti riformistici – 2ª parte 73

GLOSSE

J. R. Tretera: P. Hugo Josef Pitel OPraem nei ricordi di contemporanei 93

DOCUMENTI

Istruzione della Congregazione per la Dottrina della Fede *Ad resurgendum cum Christo* circa la sepoltura dei defunti e la conservazione delle ceneri in caso di cremazione 97

ANNOTAZIONI E RECENSIONI

Tomáš Černušák et al.: Il papato e le Terre boeme in mille anni di storia (M. Novák) 103

Jiří Rajmund Tretera, Záboj Horák: Czech Republic / Encyclopedia of Law and Religion (A. Csukás) 109

INFORMAZIONI

23ª conferenza *La Chiesa e lo Stato*, Brno, Settembre 2017 (J. R. Tretera) 111

3º convegno del diritto canonico, Vranov u Brna, settembre 2017 (D. Kučerka) 113

16º congresso internazionale di diritto canonico, Roma, ottobre 2017 (M. Menke) 117

Dalla Società per il Diritto Canonico (J. R. Tretera, *in English*) 123

DALLE NOVITÀ LETTERARIE 127

Editorial

Poprvé čtvrté číslo v jednom ročníku Revue

Jsme nesmírně šťastni, že se nám podařilo dostát svému slibu a rozmnožit počet čísel v jednom ročníku Revue církevního práva ze tří na čtyři a náklad z 900 výtisků každého čísla na 1000 výtisků. Věříme a doufáme, že se nám podaří s pomocí autorů a čtenářů, jakož i velkých a drobných sponzorů udržet jeho vydávání v počtu čtyř čísel do roka i nadále.

Jako obvykle tvoří jádro a převažující část tohoto čísla recenzované články; shodou okolností opět v počtu pěti, stejně jako v předešlých číslech. První dva články jsou z oboru církevního práva kanonického. Stanislav Přibyl se v prvním z nich zabývá vysoce teoretickou tematikou s velkým dopadem do praktického života církve, a sice *právní odpovědností v katolické církvi*, jak vyplývá z kanonického právního řádu. V druhém článku podává jeho autorka Monika Menke podrobnou zprávu, jak se promítla *reforma manželského procesního práva z roku 2015* do praxe všech šesti církevních soudů v českých a moravských diecézích. Článek současně podává plastický obraz celkové činnosti těchto soudů, každoročního nápadu jednotlivých případů co do počtu i druhu, a také výsledků jednotlivých řízení. Čtenář se tak doví konkrétní a přesné údaje, které až dosud nebyly nikdy takto souhrnně zpracovány.

Další dva články, tentokráte z oboru konfesního práva, se zabývají předmětem, který se v posledních letech těší mimořádnému zájmu, a sice duchovní péčí, kterou náboženská společenství poskytují ve prospěch věřících i nevěřících mimo své vlastní struktury, tedy kategoriální pastorací, jak o tom byla řeč již v editorialu k předešlému číslu Revue církevního práva. V tomto čísle přinášíme článek Roberta Tabaszewského o *mezinárodněprávním zakotvení práva pacientů v lůžkových zdravotnických zařízeních na pastorační péči* a článek Filipa Dostála *k právním aspektům služby kaplana v katolických církevních školách* na území České republiky.

Poslední z článků tohoto čísla opět potěší milovníky církevních dějin a právních dějin. Jeho obsahem je druhá část společného článku Václava Držky a Drahomíra

Suchánka *o reformních opatřeních Tridentského koncilu*, navazující na první část publikovanou v předešlém čísle. Autoři podávají zprávu o vyvrcholení koncilu v roce 1563 a jeho závěrečných dokumentech.

V jedné z novozákonních epištol jsme vyzýváni: „Vzpomínejte na vůdce své, kteříž vám mluvili slovo Boží“ (Žd 13, 7). Také my věnujeme řadu článků a poznámek v Revue církevního práva vzpomínkám na velké osobnosti především v českých národních a náboženských dějinách se snahou zachytit mnohé, co by jinak mohlo zapadnout a ztratit se, a tak přispíváme do pokladnice orální historie, jak po tom mnozí volají. V předminulém čísle jsme v rubrice Poznámky přinesli dvě vzpomínky na Mons. Oto Mádra. V tomto čísle přinášíme v téže rubrice vzpomínku na P. Hugo Pitla OPraem na základě svědectví tří osob.

Přibližně před rokem jsme poprvé v jednom z pražských kostelů slyšeli oznámení o novém dokumentu o pohřbívání zemřelých, který vydala Kongregace pro nauku víry pod názvem *Ad resurgendum cum Christo*. Celý tento dokument, doplňující příslušné normy kanonického práva, nás zaujal. Tedy nejen opětné ujištění, že „Církev velmi doporučuje zachovat zbožný zvyk pohřbívání těl zemřelých do země“ (kán. 1176 § 3 CIC/1983), ale zejména pak upřesnění, jak si mají věřící počínat, pokud jde o uchování popela v případě kremace. Věřící nemají v žádném případě uchovávat urnu s popelem ve svém obydlí, ani popel rozptylovat a tak anonymizovat. Jsme toho názoru, že je zapotřebí napomáhat tomu, aby znalost uvedeného dokumentu byla rozšířena, a proto publikujeme jeho přetisk také v naší rubrice Dokumenty.

Jiří Rajmund Tretera, šéfredaktor

Editorial

Fourth Issue of the Review in a Year for the First Time

We are very happy that we have succeeded in meeting our promise and multiplying the number of issues of the Church Law Review in one year from three to four, and the number of copies from 900 to 1,000. We believe and hope that we will succeed in publishing four issues per year in the future with the help of authors, readers, as well as large and small donors.

As usual, the core and predominant part of the issue consists of reviewed articles; coincidentally, again, five articles, just as in previous issues. The first two are related to canon law. In the first of these, Stanislav Přibyl deals with a highly theoretical topic with great impact on the practical life of the church, namely, *legal responsibility in the Catholic Church*, as follows from canon law. In the second article, Monika Menke gives a detailed account of how *the reform of the matrimonial procedural law of 2015* is reflected in the practice of all six church tribunals in Bohemian and Moravian dioceses. At the same time, the article presents a "plastic image" of the overall activity of these tribunals, the annual amount of individual cases in number and type, as well as the results of individual proceedings. Thus, the reader will find out specific and accurate data, which have never been so aggregated.

The other two articles, this time in the field of religion law, deal with a topic that has been of extraordinary interest in the last few years: namely, the spiritual care that religious communities provide for the benefit of both believers and non-believers outside of their own structures, i.e., categorical pastoral care, as mentioned in the editorial to the previous issue of the Church Law Review. In this issue, we publish Robert Tabaszewski's article *on the right of patients in bedside medical facilities to pastoral care enforced by international law* and an article from Filip Dostál *on the legal aspects of chaplain services in catholic church schools in the Czech Republic*.

The final article in this issue should once again delight lovers of church history and legal history. It contains the second part of Václav Drška and Drahomír

Suchánek's study *on the reformatory measures of the Council of Trent*, the first of which was published in the previous issue. The authors report on the culmination of the Council in 1563 and its final documents.

In one of the New Testament epistles, we are exhorted: "Remember your leaders who spoke the word of God to you" (Hebrews 13:7). We also dedicate many articles and remarks in the Church Law Review to the memory of great personalities, especially from Czech national and religious history, with the aim of keeping hold of what might otherwise disappear and vanish. In this spirit, we are helping to treasure oral history, as many people have requested. In the issue before last, two tributes to Mons. Oto Mádr were presented in the Notes section. In this issue, we recall the life of P. Hugo Pitel OPraem in the same section in the form of three testimonies.

About a year ago, we heard about a new document on the burial of the dead, published by the Congregation for the Doctrine of the Faith, entitled *Ad resurgendum cum Christo*, in one of the churches in Prague for the first time. This entire document, supplementing relevant norms of canon law, has attracted our attention. Thus, not only does it offer reassurance that "the Church earnestly recommends that the pious custom of burying the bodies of the dead be observed" (can. 1176 § 3 CIC/1983), but, in particular, specifies how the faithful should behave with regard to ash conservation in the case of cremation. Believers are not allowed to store an urn with ashes in their dwelling under any circumstances, nor scattering the ashes and thus anonymize it. As we believe that it is necessary to raise awareness of this document more widely, we also publish it in our Documents section.

Jiří Rajmund Tretera, Editor-in-chief

Vybrané otázky právní odpovědnosti v katolické církvi

Stanislav Přibyl

Tento článek byl zpracován v rámci projektu VEGA č. 1/0094/15 *Porušenie zmluvných povinností a nesplnenie dlhu v súkromnom práve a ich následky – analýza a tvorba terminologicky a systematicky odôvodneného a jednotného systému nápravných prostriedkov pre zmluvné strany podnikateľov, nepodnikateľov aj spotrebiteľov.*

Odpovědnost katolického křesťana vůči vlastní církvi a vůči svým souvěrcům představuje komplexní fenomén a nabývá mnohovrstevných podob. V některých aspektech se lze i zde setkat s obdobami právní odpovědnosti tak, jak o ní pojednává teorie světského práva a jak se aplikuje v rámci jednotlivých právních odvětví.[1] Přesto je třeba vzít na vědomí, že církev a stát sledují rozličné cíle, z nichž vyplývají také rozdílné úlohy: „Církev se organizuje způsobem odpovídajícím duchovním potřebám (*necessitates spirituales*) jejích věřících, zatímco různé politické komunity vytvářejí vztahy a instituce, které slouží tomu, co patří k časnému společnému dobru (*bonum commune temporale*). Autonomie a nezávislost obou těchto skutečností se jasně projevuje především v řádu cílů.“[2] Nadpřirozené cíle a poslání církve jistě nevylučují aplikaci jejího vlastního – kanonického – práva, včetně vyvozování právní odpovědnosti; vždyť církev je „v tomto světě ustavená a uspořádaná jako společnost“ (kán. 204 § 2), která se jako každá jiná společnost musí řídit pravidly soužití svých vlastních členů. Pro aplikaci kanonického práva katolické církve však navíc platí zásadní princip,

[1] „V teorii práva se setkáváme především již s otázkou, nakolik je právní odpovědnost předmětem zkoumání obecně teoretického, neboť specifika právní odpovědnosti v jednotlivých právních odvětvích jsou značná.“ Viz HARVÁNEK, Jaromír a kol., *Teorie práva*, Plzeň, 2008, s. 381.

[2] *Kompendium sociální nauky církve*, Kostelní Vydří, 2008, s. 268, č. 424.

že se má uskutečňovat „se zřetelem na spásu duší (*salus animarum*), která musí být nejvyšším zákonem v církvi“ (kán. 1752).

1. Princip koncentrace moci

Kodex kanonického práva člení moc na zákonodárnou, výkonnou a soudní (kán. 135), avšak neupravuje dělbu těchto tří mocí v takové podobě, jak ji po teoretické stránce nejvýstižněji uchopil již Charles Montesquieu v díle *O duchu zákonů* (1748) a jak ji dodnes v rozmanitých variantách zakotvují ústavy demokratických právních států.[3] Spíše je zřejmé, že si církevní zákonodárce trojčlenné dělení moci „vypůjčil“ – ostatně historicky první kanonickoprávní kodex z roku 1917 tuto konstrukci ještě nereflektoval – a při jeho právní aplikaci na fungování církevního organismu se následně ukázalo, že namísto dělby moci se v katolické církvi uplatňuje princip, který lze snad výstižně označit za koncentraci moci. Na první pohled navozuje takováto formulace představu osvícené absolutistické monarchie nebo ještě hůře snad koncepci „jednoty“ moci, která ve státech bývalého východního bloku kryla za formální parlamentární fasádou faktickou hegemonii špiček vládnoucí strany.[4] V každém případě se však v této souvislosti otevírá otázka odpovědnosti nositelů takovéto koncentrované moci v rámci církve. Komu se její nositelé odpovídají, kdo je oprávněn je kontrolovat, je možné je sesadit?

Především je nutno zdůraznit zcela specifický charakter „veřejnoprávní“ moci vykonávané v církvi. Sám Kodex kanonického práva zdůrazňuje její božský původ (*divina institutio*). Navíc je tato moc (*potestas*) do té míry spjata se svátostnou strukturou i svátostnou praxí církve, že způsobilost ji vykonávat náleží výlučně nositelům svátosti svěcení (kán. 129 § 1). Spása duší je pak opravdovým svorníkem, který dává smysl i jednotu výkonu moci v církvi, totiž moci, která sestává primárně ze složky svátostné, jíž nabyl její nositel svěcením (*ordo*), a navenek se projevuje navíc výkonem moci řídící (*potestas regiminis*) neboli jurisdikční (*potestas iurisdictionis*).

---

[3] Srov. čl. 2 odst. 1 Ústavy České republiky: „Lid je zdrojem veškeré státní moci; vykonává ji prostřednictvím orgánů moci zákonodárné, výkonné a soudní.“

[4] „[Princip] jednoty státní moci v podobě uplatňované v někdejších ústavách reálného socialismu je právním příznakem totalitního politického režimu, který na ústavní princip povyšuje vládu jediné politické strany.“ Viz PAVLÍČEK, Václav a kol., *Ústavní právo a státověda I*, Obecná státověda, Praha, 1998, s. 84.

Takovouto „dvojvrstevnost“ lze snad *cum grano salis* přiblížit poukazem na středověké pojetí božského původu panovnické moci. Jako panovníka z Boží milosti fakticky pojímal postavení císaře ještě soubor u nás platných rakouských ústavních zákonů z roku 1867, ve svém souhrnu označovaných jako prosincová ústava, jež sice garantovala občanům širokou škálu občanských práv a svobod (srov. zákon č. 142/1867 ř. z., o všeobecných právech státních občanů), avšak panovník zůstával „posvátný, neporušitelný a neodpovědný“ (čl. 1 základního zákona státního č. 145/1867 ř. z.). Je zřejmé, že se tím měla na mysli neodpovědnost žádné pozemské autoritě, a zároveň se však zcela samozřejmě počítalo s maximálním nasazením císaře pro blaho habsburského soustátí i s jeho osobní mravní, státnickou a nábožensky motivovanou odpovědností tomu jedinému „Nejvyššímu“.

2. Nejvyšší autorita církve bez právní odpovědnosti?

Je zřejmé, že obdobné postavení, i když jinak pojaté a do zcela odlišného kontextu včleněné, přisuzuje kanonické právo katolické církve osobě papeže. Mezi vrcholná vyjádření výlučnosti papežské supremace patří bezesporu inaugurační projev Inocence III. (1198–1216), v němž se výslovně uvádí, že papež je „méně než Bůh, ale více než člověk“.[5] Tato sakralizace úřadu a tím i osoby, která jej zastává, měla za následek také zvyšování nároků vůči světským vládcům, jež papež mohl soudit *ratione peccati*, tedy jakožto mravní autorita, která chrání před nepravostmi pokojné soužití celého tehdejšího křesťanského světa. Papežství bylo chápáno jako úřad přímo svěřený Bohem, jehož nositel je odpovědný pouze Bohu, nikoli primárně jako úřad římského biskupa, který právě z titulu skutečnosti, že je biskupem Říma, přijímá odpovědnost za celou univerzální církev, nejen pouze za římskou diecézi. Papeže nemůže soudit žádná instance v církvi a jakákoli světská autorita. Jsme zde svědky kumulace mravní a – alespoň navenek – ryze duchovně motivované odpovědnosti, která není začleněna do jakéhokoli systému, jenž by mohl vést k vyvození konkrétní osobní odpovědnosti v případě selhání při plnění tak náročného úkolu.

[5] „Některým teoretikům papežství se papež čím dál více jevil jako spojnice mezi božským a lidským. Inocenc III. jej nahlíží uprostřed Bohem a člověkem, *citra Deum sed ultra hominem, minor Deo sed maior homine.*“ Viz KLAUSNITZER, Wolfgang, *Der Primat des Bischofs von Rom*, Entwicklung – Dogma – Ökumenische Zukunft, Freiburg im Breisgau, 2004, s. 219.

Mezitím došlo v průběhu následujících staletí k postupnému slábnutí papežské autority. Potřeba řešit krizi trojpapežství vedla k oživení ideje konciliarismu, podle níž má nad autoritou papeže bdít ekumenický koncil. Tak to vyjadřuje dekret Kostnického koncilu *Haec sancta synodus* z roku 1415, který výslovně stanoví, že je to nyní koncil, který je obdařen autoritou od samotného Krista, a je nutné, aby se jeho autoritě podřídil „kdokoli a jakékoli hodnosti, ano, i sám papež".[6] Tento „exces" byl následně sanován Martinem V. (1417–1431), jehož Kostnický koncil zvolil za jediného legitimního papeže.[7] Nicméně dokladem šoku, který způsobilo v katolické církvi domýšlení důsledků koncilarismu, je zařazení dnes již zcela anachronické skutkové podstaty odvolání ke koncilu či sboru biskupů proti papežskému rozhodnutí ještě do současného Kodexu kanonického práva (kán. 1372). Nepochopení smyslu kanonického práva, určeného církvi jako „pozemské" korporaci, pak navíc vedlo i ke spiritualizaci, jež posléze překoná samy hranice „viditelné" církve. Například Jana Husa tento přístup vedl k rozhodnutí neodvolat se ke koncilu, nýbrž až k samotnému Ježíši Kristu.[8]

V průběhu následného dějinného vývoje se proměňoval také vztah papežství ke světské moci, kde církev postupně ubírala pod tlakem událostí mnoho ze svých někdejších představ. Na Druhém vatikánském koncilu (1962–1965) se nakonec vyjádřila ve prospěch „strategického" dělení sfér zájmu církve a světské moci: „Stát a církev, každý ve své oblasti, jsou jeden na druhém nezávislí a autonomní. Obě společenství však slouží, i když z různého titulu, osobnímu i společenskému povolání člověka."[9] Dnešní kanonickoprávní úprava papežství tak požaduje po politické moci jedinou, avšak o to zásadnější garanci pro výkon své vlastní duchovní moci, totiž její svobodu (srov. kán. 331).

Absenci jakéhokoli právně definovaného formálního odpovědnostního vztahu papeže v rámci systému kanonického práva výstižně vyjadřuje ustanovení

---

6 ALBERIGO, Giuseppe (ed.), *Conciliorum oecumenicorum decreta*, Bologna, 2002, s. 408–409.

7 „Dokument *Haec sancta* byl tedy uznán za situací vynucené nouzové opatření v době schizmatu, jehož platnost je omezena pouze na tuto situaci." Viz SCHATZ, Klaus, *Všeobecné koncily*, Ohniska církevních dějin, Brno, 2014, s. 137.

8 „Hus nedbal kanonického práva. Odvolal se k instanci, kterou toto právo neznalo, třebaže se nazývalo církevním. Napsal a veřejně vyhlásil odvolání od papeže k Ježíši Kristu: ‚Já, Jan Hus […] obětuji toto odvolání Ježíši Kristu, soudci nejspravedlivějšímu, jenž u každého člověka zná, chrání a soudí, objasňuje a bez nedostatku odměňuje jeho při spravedlivou'." Viz MOLNÁR, Amedeo, *Pohyb teologického myšlení*, Přehledné dějiny dogmatu, Praha, 1982, s. 209–210.

9 *Gaudium et spes*, čl. 76, 3; in: *Dokumenty II. vatikánského koncilu*, Kostelní Vydří, 2002, s. 251.

o rezignaci z papežského úřadu: „Jestliže se papež zřekne svého úřadu, vyžaduje se k platnosti, aby zřeknutí se bylo svobodné a řádně sděleno (*libere fiat et rite manifestetur*), nevyžaduje se, aby bylo přijato od kohokoliv“ (kán. 332 § 2). Také toto ustanovení se zdálo být prakticky obsoletní, avšak velmi překvapivě došlo k jeho uplatnění roku 2013 v případě rezignace papeže Benedikta XVI.

Kodex kanonického práva čítá celkem pět charakteristik výkonu papežské moci a z každé z nich přímo či nepřímo vyplývá, že skutečně takový nadřazený orgán, ať individuální nebo kolektivní, nelze v organismu církve nikterak nalézt. Papežova moc je nejvyšší, plná, bezprostřední a obecná řádná (kán. 331). Již sama charakteristika „nejvyšší“ (*suprema*) nepřipouští autoritu rovnou natož výše postavenou, jíž by byl papež povinen skládat účty. Nejen v životě katolické církve, nýbrž i v jejím kanonickém právu je osoba i úřad papeže vskutku omniprezentní, proto není divu, že mezi formulemi vyjadřujícími principy života církve se objevila také maxima: *Papa, id est Ecclesia*, papež, to jest církev. Zdá se, že odpovědnost jediné osoby za chod více než miliardové celosvětové instituce je předimenzována, zejména uvážíme-li, že výkon papežského úřadu je všestranně náročný. Tato skutečnost je ostatně předmětem pochybností ze strany zastánců reformačního pojetí církevní struktury, v němž hrají daleko větší úlohu volené kolektivní orgány.[10]

Kodex výslovně stanoví, že papežská moc se těší hmotněprávní exempci, nepodléhá totiž žádné soudní nebo jiné instanci, a tou nejvyšší církevní soudní instancí zůstává samotný papež. Kodex tak reprodukuje starobylou zásadu, že „papeže nemůže nikdo soudit“ (kán. 1404). Vůči jeho rozhodnutím se nelze odvolat: „Proti rozsudku nebo rozhodnutí papeže není soudní, ani správní odvolání“ (kán. 333 § 3). V této souvislosti je ovšem třeba zmínit hypotetickou otázku papeže heretika, která stále znovu upoutává pozornost věřících. Za okrajem katolické církve dnes stojí skupiny tzv. sedisvakantistů, kteří tvrdí, že posledním skutečným papežem byl Pius XII. (1939–1958), zatímco počínaje pontifikátem Jana XXIII., jenž svolal Druhý vatikánský koncil, jsou papežové nelegitimní, neboť podlehli doktrínám odporujícím katolické tradici a věrouce.

[10] „Ovšem neubráníme se námitkám, že papežský úřad, vázaný na jedinou osobu, je přetížením možností hříšného člověka. Zajisté ani katolické učení nevybavuje papeže bezhříšností: i papež potřebuje a má svého zpovědníka. Nicméně nejvyšší autorita, kterou katolická církev papeži a jeho úřadu (a jeho úředníkům) přiznává, není, jak se zdá, s to dostát proklamovanému záměru.“ Viz FILIPI, Pavel, *Křesťanstvo*, Historie, statistika, charakteristika křesťanských církví, Brno, 2012, s. 74.

Nelze však opominout skutečnost, že v dějinách již k jednomu skutečnému odsouzení papeže došlo, a to v souvislosti se šířením tzv. monoteletistické hereze v 7. století. Bludné christologické učení, jež popíralo skutečnost lidské vůle Krista, měl údajně zastávat Honorius I. (625–638); proto jej za příklon k této doktríně odsoudil již jako zemřelého Třetí konstantinopolský koncil (680–681).[11] Na druhé straně může papež vyjadřovat své osobní teologické názory a prezentovat je s výhradou, že samy o sobě nereprodukují závaznou nauku církve, jak to výstižně vyjádřil v předmluvě ke své knize *Ježíš Nazaretský* Joseph Ratzinger již jako papež Benedikt XVI.[12]

3. Kontextualizace odpovědnosti papeže a biskupů

Ve skutečnosti nemůže být papež izolován jako nositel zcela autonomní moci, nezávislé na církvi a jí nadřazené. Jeho úřad je doktrinálně vázán na více než dvoutisíciletý rozvoj církevní nauky i praxe, a zároveň s sebou nese odpovědnost za žijící katolické věřící, kteří společně tvoří nejpočetnější náboženské společenství dnešního světa.[13] V konkrétní praxi papežství dnes značnou roli hraje také požadavek kolegiality s biskupy, kterou papež sdílí již jen kvůli skutečnosti, že sám má ve sboru biskupů dvojjedinou úlohu: jako biskup římské diecéze je „pouze" jedním z diecézních biskupů katolické církve, avšak zároveň je účasten spolu se všemi těmito biskupy hierarchického společenství coby hlava univerzální církve: „Papež je při plnění úřadu nejvyššího pastýře církve vždy spojen společenstvím s ostatními biskupy a vůbec s celou církví; má právo podle potřeby církve určit způsob výkonu tohoto úkolu, buď osobní, nebo sborový" (kán. 333 § 2).

---

[11] „Ve dvou písemných odpovědích z roku 634 měl Honorius nejprve tendenci celou věc odbýt jako slovíčkaření. Byl proto později – již na koncilu z let 680/81 – odsouzen jako heretik; ještě na 1. Vatikánu byl ‚případ Honorius' jedním z hlavních historických argumentů proti neomylnosti papeže učícího ex cathedra." Viz SCHATZ, Klaus, *Všeobecné koncily*, s. 73–74.

[12] „Zajisté nemusím zdůrazňovat, že tato kniha není aktem učitelského úřadu, nýbrž pouze a jedině výrazem mého osobního hledání ‚Hospodinovy tváře' (srv. Ž 27, 8)." Viz RATZINGER, Joseph (BENEDIKT XVI.), *Ježíš Nazaretský*, Brno, 2007, s. 12–13.

[13] „Papežská moc sice nepodléhá žádnému vnějšímu tribunálu, který by mohl vystupovat jako procesní odvolací instance proti papeži, na druhé straně je však papež vázán morálním nárokem svého úřadu na Zjevení a ústavu univerzální církve. V tomto smyslu také není papežská moc neohraničená, je-li totiž papežský úřad vykonáván na základě práva." Viz DEMEL, Sabine, *Kirchenrecht*, Grundbegriffe für Studium und Praxis, Freiburg im Breisgau, 2010, s. 472.

Rostoucího významu nabývá pro výkon papežského úřadu a vůbec pro veškerý život samotné církve rovněž princip subsidiarity, převzatý z katolické sociální nauky, a klasicky vyjádřený v encyklice Pia XI. *Quadragesimo anno* (1931): „To, co mohou jednotlivci provést z vlastní iniciativy a vlastním přičiněním, to se jim nemá brát z rukou a přenášet na společnost. Stejně tak je proti spravedlnosti, když se převádí na větší a vyšší společenství to, co mohou vykonat a dobře provést společenství menší a nižší.“[14] Příkladem důslednější kanonickoprávní aplikace tohoto principu může posloužit změna v dispenzační praxi.[15] Podle dřívějšího pojetí byl biskup, vykonávající svou moc pod svrchovaností papeže, odkázán v této oblasti na pravomoci, které mu papež svěřil, bylo tedy možno hovořit o „koncesním“ systému (srov. kán. 81 CIC/1917). Nová kanonickoprávní úprava se zakládá především na respektu vůči autonomii biskupských pravomocí, a lze říci, že zavádí „rezervační“ model dispenzování, kde papežské dispenze jsou samým právem vyhrazeny jen pro nejzávažnější případy (srov. kán. 87 CIC/1983).

Není třeba zvláště zdůrazňovat, že posílení biskupských pravomocí znamená zároveň posílení odpovědnosti zejména diecézních biskupů ve výkonu jejich řádné, vlastní a bezprostřední moci (srov. kán. 381 § 1). Na rozdíl od papeže však biskupové nepožívají papežovy hmotněprávní exempce a podléhají tak administrativní či trestní odpovědnosti, nikoli ovšem na úrovni svých diecézí. Náleží-li biskupovi jako jedinému subjektu v diecézi zákonodárná pravomoc a je-li zároveň nejvyšším představitelem výkonné a soudní moci, pak není z ekleziologického hlediska představitelné narušit logiku takto zakotveného „monarchického episkopátu“ například zavedením systému správního soudnictví na úrovni diecézí.[16]

---

[14] *Quadragesimo anno*, čl. 79, in: *Sociální encykliky (1891–1991)*, Praha, 1996, s. 88.

[15] „Dispens je typickým nástrojem kanonického právního řádu církve, neznámým v právu světském. Umožňuje přizpůsobovat právo zvláštním okolnostem místa a doby. Nezbytnost kanonického dispenzování uznal Tridentský koncil. Druhý vatikánský koncil pak stanovil zásady, které se staly normativní pro realizaci nového kodexového zákonodárství.“ Viz GARCÍA MARTÍN, Julio, *Le norme generali del Codex Iuris Canonici*, Roma, 1996, s. 300.

[16] „Nebyly zavedeny územní správní soudy, s nimiž se v době kodifikace počítalo. Na vysvětlenou se uvádí především teologické důvody, neboť by nebylo snadné smířit nauku o jednotě církevní moci, která je osobní, se zavedením soudů, jež předpokládají nadřazenost soudní moci nad mocí administrativní, která by se podrobovala její kontrole. Také se vznášely námitky ohledně svátostnosti, neboť soudci by byli nositeli nižšího hierarchického stupně než autorita, jež by se podřizovala jejich soudní pravomoci.“ Viz ARROBA CONDE, Manuel Jesus, *Diritto processuale canonico*, Roma, 1996, s. 53.

Zdůraznění samostatné osobní moci jednotlivých diecézních biskupů vedlo zákonodárce také k minimalizaci pravomoci arcibiskupů-metropolitů vůči sufragánním diecézním biskupům. Metropolité mohou pouze podat zprávu papeži, pokud v diecézích sufragánů[17] dochází k neřešeným případům porušování církevní disciplíny, případně je suplovat v nesplněné vizitační povinnosti (kán. 436 § 1, 1° a 2°). Patriarchální zřízení, dodnes příznačné pro uspořádání církví křesťanského Východu, kde jsou eparchiální biskupové patriarchovi v mnoha ohledech skutečně odpovědni, na křesťanském Západě prakticky zaniklo. Titul patriarchy tak znamená v latinské církvi pouze „poctu" a v zásadě „není spojen s mocí řízení" (kán. 438). Problémy spojené s případným porušováním povinností ze strany biskupů se tak řeší pouze na úrovni Apoštolského stolce. Také administrativní rekurs proti rozhodnutí biskupa lze podat pouze k některé z římských kongregací, a pokud ta stěžovateli nevyhoví, může se ještě obrátit žalobou na římský Nejvyšší tribunál Apoštolské signatury (srov. kán. 1445 § 2).

4. Odpovědnost duchovních

Je-li cílem působení církve a jejích věřících „spása duší", pak lze také předpokládat odlišnou motivaci jejich jednání ve srovnání s právně relevantním jednáním podle práva světského. Kanonické právo tak může mj. motivovat své adresáty mravně zavazujícími výzvami, za jejichž neplnění nemůže hrozit žádná konkrétní sankce. Například: „Křesťané jsou také povinni usilovat o sociální spravedlnost a ze svých příjmů podporovat chudé, pamětlivi příkazu Páně" (kán. 222 § 2). Tento morální apel se pak poněkud konkretizuje například v rámci série povinností, určených specificky klerikům církve, aby totiž majetek, který získali výkonem církevních úřadů a který jim zbyl po přiměřené úhradě životních potřeb a výloh spojených s plněním povinností svého stavu, vynaložili ve prospěch církve a charitativní činnosti (kán. 282). I zde však nelze určit kvantifikovatelný rámec takovéto povinnosti a z něj plynoucí odpovědnostní vztahy za její neplnění. Předchozí právní úprava jednoznačně zavazovala kleriky, kteří byli příjemci výnosů z obročí (beneficií),

[17] „Jedna z diecézí církevní provincie, v níž leží sídlo metropolity, je *arcidiecézí*, ostatní diecéze se nazývají *sufragánní*; jejich diecézní biskupové se ve vztahu k arcibiskupu-metropolitovi nazývají ‚sufragány', protože mají na provinčním sněmu rozhodující hlas (latinsky *suffragium*)." Viz HRDINA, Antonín Ignác, *Kanonické právo*, Dějiny pramenů, teorie, platné právo, Plzeň, 2011, s. 198.

neboť jim ukládala konkrétní právní povinnost upotřebit přebytečné požitky plynoucí z obročí ve prospěch chudých nebo k zbožným účelům (kán. 1473 CIC/1917).

Obecně lze říci, že čím jsou adresáti kanonickoprávních norem obecněji určeni, tím méně je právně uchopitelná jejich právní odpovědnost. Kanonické právo, zejména recentní, je navíc daleko více než jiné právní systémy protkáno deklarativními normami, vyjadřujícími ideální nebo alespoň žádoucí stav. Tak pro plnění úlohy církve je nezbytná služba slova a svátostí: „Křesťané mají právo obdržet od pastýřů církve pomoc z duchovních hodnot církve, hlavně z Božího slova a svátostí" (kán. 213 CIC/1983). K tomu je třeba podotknout, že se jedná o jedno z katalogu práv *všech* křesťanů,[18] takže takovou duchovní pomoc mohou a mají očekávat také pastýři od jiných pastýřů. Mezi povinnosti duchovních všech tří stupňů, plnících v církvi jakoukoli úlohu, se však obecná norma o poskytování služby slova a svátostí promítá pouze do naléhavého pozvání (*enixe invitantur*) kněží, aby denně slavili oběť mše svaté, a jáhni, aby se jí denně účastnili (kán. 276 § 2, 2°).[19]

Byl-li však kněz ustanoven do funkce faráře, tedy duchovního, odpovědného zpravidla za teritoriální jednotku v rámci diecéze, jeho právně formulované povinnosti nabývají již tematizovaných rysů, jako je tomu i v případě služby Božího slova a svátostí (srov. kán. 528). Ta je pak ještě více konkretizována v sedmi povinnostech, které má farář konat „zvláště", podle předchozí právní úpravy dokonce výlučně ve prospěch těch, kteří mají domovský nebo jiný právně relevantní vztah k jeho farnosti či osobě (kán. 530).[20]

Zcela konkrétně uchopitelnou povinností v rámci posvěcování svěřené farnosti je pak aplikační povinnost: „Farář je od převzetí farnosti povinen každou neděli a v diecézi zasvěcený svátek slavit mši za sobě svěřený lid […]" (kán. 534 § 1). Obecně platí, že modlitba má doprovázet farářovu pastorační péči o svěřené farní společenství, přičemž nejkoncentrovanější podobou této modlitby je bezesporu modlitba mešní, eucharistická. Proto právě ji kanonické právo ukládá biskupům

[18] „Jedná se o slavnostní deklaraci jejich povinností i základních práv, poprvé zformulovaných ve svém souhrnu do kanonického zákonodárství, i když neúplně a z legislativně-technického hlediska poněkud neobratně. Je zde patrná určitá podobnost se světskoprávními deklaracemi obsaženými v ústavách států nebo mezinárodních organizací." Viz CHIAPPETTA, Luigi, *Il Codice di Diritto Canonico*, Commento giuridico-pastorale I, Napoli, 1988, s. 273.

[19] Zajímavé je, že Kodex kanonického práva z roku 1917, jinak tolik podrobný v právní úpravě klerických povinností, obdobnou normu neobsahoval.

[20] Srov. též kán. 462 CIC/1917.

a farářům také formou právní povinnosti. Pokud však své odpovědnosti plynoucí z této povinnosti duchovní z jakéhokoli důvodu nedostojí, „odslouží co nejdříve za lid tolik mší, kolik opomenul“ (kán. 534 § 3).

Aby ovšem mohl svou odpovědnost za svěřené společenství řádně plnit, musí farář jako vlastní pastýř farního společenství plnit rovněž povinnost setrvávat, rezidovat v jejím územním obvodu (srov. kán. 533). Mezi aplikační a rezidenční povinností je však rozdíl v konstrukci odpovědnosti a v důsledku toho i ve vymahatelnosti. Za nesplnění „spirituálnější“ povinnosti odsloužit mše je – jak bylo uvedeno – přiměřené „nabídnout“ povinnému možnost náhrady při jiných příležitostech sloužení eucharistické oběti (srov. kán. 534). Zato rezidenční povinnost je zcela zásadní pro veškerou péči o svěřené společenství, má tak bezprostřední vliv na kvalitu i dostupnost působení faráře.[21] Kanonické právo proto uvaluje pro případy jejího trvalého neplnění trestní sankci: „Kdo závažně porušil povinnost rezidence, k níž je vázán z důvodu církevního úřadu, bude potrestán spravedlivým trestem, nevyjímaje, po napomenutí, zbavení úřadu“ (kán. 1396).

Za odsloužení mší na konkrétní přímluvné úmysly jednotlivých věřících je celebrant oprávněn přijmout mešní stipendium (*stips*, „intenci“). Církevní zákonodárce upravuje způsob přijímání a sloužení intencí velmi podrobně v celých čtrnácti kánonech (kán. 945–958). Z toho plyne, že se snaží předejít jakékoli příležitosti ke zneužití v této tak citlivé záležitosti. Na případné politováníhodné případy pamatuje také trestní sankcí: „Kdo se nezákonně obohacuje z mešního stipendia, bude potrestán nápravným nebo jiným spravedlivým trestem“ (kán. 1385). Na tomto příkladu lze ilustrovat klasické schéma právní odpovědnosti. Jedná se o protizákonné jednání (*contra legem*), přičemž primární povinnost nadále trvá. Mše je tedy třeba odsloužit, ačkoli v některých případech to snad nebude sám pachatel, kdo tuto povinnost bezezbytku splní, zejména pokud zanedbaných aplikací bude příliš velké množství.[22] Skutková podstata nezákonného obohacování pak počítá

[21] „Církev organizuje lidi v církvi tak, že rozčleňuje a dělí domovskou půdu; určujícími nejsou biskupství a farnost vázané na osobu, nýbrž biskupství a farnost vázané na místo. Dívá-li se církev na člověka, vidí ho vždy ve spojení s jeho domovem, jenž ho zavazuje, formuje a ochraňuje, a proto ho pojímá z tohoto bodu jeho existence.“ Viz RAHNER, Karl, *Lidé v církvi*, in: RAHNER, Karl, *Poslání a milost*, Příspěvky k pastorální teologii, Praha–Olomouc, 2011, s. 258.

[22] Jedná se o povinnost vůči dárcům, která plyne ze ctnosti spravedlnosti. O její důležitosti svědčí skutečnost, že snížení mešních závazků je v zásadě vyhrazeno samotnému Apoštolskému stolci, i když s dalšími modifikacemi, jak o tom svědčí kán. 1308.

s tím, že k takovému jednání již došlo; pachatel je proto také nucen strpět navíc trestněprávní následky v podobě hrozící a následně uložené sankce.

5. Souběh právních odpovědností

Kromě zkoumání některých zásadních odpovědnostních vztahů v rámci vnitřní struktury církve je také potřeba poukázat na některé modelové situace, kdy se právní odpovědnost v církvi může prolínat s odpovědností podle světského práva. V této souvislosti lze například uvést, že nejen trestní právo států, nýbrž i katolické kanonické právo zná trestný čin vraždy. Kanonické právo však nejenže ukládá jiné druhy trestů než odnětí svobody (srov. kán. 1397), nýbrž navíc projevuje zvýšenou sensibilitu v oblasti, kterou světské právo – alespoň z hlediska morálního učení katolické církve – zjevně zanedbává. Tou je v dané souvislosti ochrana nenarozeného života: „Kdo provedl a nechal si provést dokonaný potrat, upadl do exkomunikace bez rozhodnutí představeného“ (kán. 1398). Je sice pravda, že podle Listiny základních práv a svobod je „lidský život hoden ochrany již před narozením“ (čl. 6 odst. 1), avšak jedná se zde spíše o proklamaci, neboť český právní řád ve skutečnosti nenarozený život bezvýjimečně nechrání.[23]

Někdy se může zcela prolnout právní odpovědnost v souběhu právních řádů katolické církve a státu. Konkordátní smlouvy některých států s Apoštolským stolcem, např. s Itálií, Chorvatskem nebo Španělskem, umožňují uznávání rozsudků o neplatnosti manželství vynesených církevními soudy také pro světské forum.[24] Tehdy se například kanonická trestní odpovědnost za padělání, změnění, zničení nebo zatajení veřejné církevní listiny (kán. 1391) bude týkat rovněž zájmu příslušného státu, a proto nejen před církví, nýbrž i před státem by měla nastoupit trestněprávní odpovědnost pachatele, provázená dalšími právními následky, týkajícími se konkrétní projednávané kauzy, v níž k podvodu došlo.

---

[23] „Česká republika (či dříve ČSSR) se totiž již od přijetí zákona ČNR č. 66/1986 Sb., o umělém přerušení těhotenství, způsobem vymezení podmínek jeho užití, a tedy uznáním výlučného práva ženy o něm rozhodovat […] řadí do skupiny států se spíše liberálním přístupem k právní regulaci interrupce.“ Viz WAGNEROVÁ, Eliška, ŠIMÍČEK, Vojtěch, LANGÁŠEK, Tomáš, POSPÍŠIL, Ivo a kol., *Listina základních práv a svobod*, komentář, Praha, 2012, s. 157.

[24] „To znamená uznání výlučnosti jurisdikce církevních soudů, neboť procesní předpisy právního řádu státu zjevně neumožňují postupovat odpovídajícím způsobem.“ Viz GHERRO, Sandro, *L'accordo di modificazione e il matrimonio concordatario*, in: DALLA TORRE, Giuseppe, *La revisione del Concordato*, Città del Vaticano, 1985, s. 131.

Kanonické právo také zná tzv. kanonizované zákony, které představují recipované světské zákonodárství s některými výhradami: „Světské zákony, na něž odkazuje právo církve, mají v kanonickém právu tytéž účinky, pokud nejsou v rozporu s božským právem a pokud kanonické právo nestanoví jinak“ (kán. 22). V majetkovém právu církve patří mezi takové zákony „[obecné] i zvláštní normy světského práva o smlouvách a jejich plnění“ (kán. 1290). Z toho plyne, že pokud církevní právnická osoba vystupuje jako strana smluvního poměru se subjekty světského práva, bude se právní režim smluv, které uzavírá, řídit současným světským zákonodárstvím také například v otázce případné odpovědnosti za škodu (srov. zejména § 2894–2971 českého občanského zákoníku).

6. Závěrem

Jak je zřejmé, v kanonickém právu lze hovořit o vzájemném prolínání morální osobní odpovědnosti s právně relevantní odpovědností. Je tomu zásadně jinak než v liberálním demokratickém právním státu. Ten zavazuje občana konat pouze to, co mu právo výslovně ukládá (srov. čl. 2 odst. 4 Ústavy České republiky), zatímco v ostatním může na sebe občan brát také povinnosti plynoucí z jeho dobrovolného vstupu do soukromoprávních vztahů, včetně případných právních následků za porušování závazků. Kanonické právo do značné míry stírá „veřejnoprávní“ a „soukromoprávní“ sféru. Spása duší (*salus animarum*) jako cíl veškerého, tedy i právně relevantního jednání církve, není záležitostí čistě jednotlivců, nýbrž celého církevního společenství. Proto kanonické právo klade především závažné povinnosti nositelům veřejné řídící moci – papeži, biskupům a ostatním duchovním. Pochopení smyslu právní úpravy jejich odpovědnosti pak poodhalí prostor, ve kterém se v rámci církevního organismu uplatňuje také konkrétní vymahatelná odpovědnost jednotlivých subjektů církevního práva.

Resumé

V kanonickém právu katolické církve se uplatňuje princip koncentrace moci, který má vliv na odpovědnostní vztahy v rámci celého církevního organismu. V případě moci papeže právo zdůrazňuje, že není omezena žádným církevním grémiem a jakoukoli soudní instancí. Nutno však k tomu dodat, že papež podléhá nesmírné faktické duchovní a dějinné odpovědnosti. Druhý vatikánský koncil vedle toho ještě začlenil výkon papežského primátu do souvislosti s výkonem vlastních pravomocí jednotlivých biskupů i biskupského kolegia jako

celku. Obecné povinnosti adresované všem věřícím se v ještě důraznější formě promítají do právních ustanovení o povinnostech nositelů klerických úřadů, například farářů. Odpovědnost podle kanonického práva se může někdy ocitnout v souběhu s odpovědnostními vztahy upravenými světským právem.

Summary

Selected Questions about Legal Responsibility in Catholic Church

The church law of the Catholic Church applies the principle of the concentration of power, which affects responsibility relations within the whole ecclesial organism. In the case of the Pope's power, the law emphasizes that it is not limited by any church board nor any court instance. However, it must be emphasized that the Pope is subject to immense factual, spiritual and historical responsibility. The Second Vatican Council furthermore connected the performance of the papal primacy with the exercise of power by individual bishops and the college of bishops as a whole. General duties addressed to all the faithful are reflected even more strongly in the legal provisions on the duties of clerical authorities, such as parish priests. The responsibility under church law can sometimes be seen in concurrence with responsibility regulated by secular law.

Zusammenfassung

Die ausgewählten Fragen der rechtlichen Haftung in der katholischen Kirche

Kanonisches Recht der katholischen Kirche ist durch den Grundsatz der Machtkonzentration gekennzeichnet, der die Haftungsverhältnisse im Rahmen der gesamten Kirche beeinflusst. Im Falle des Papstes wird durch das Recht betont, dass seine Macht von keinem kirchlichen Gremium noch der Gerichtsinstanz beschränkt wird. Man muss sofort zufügen, dass der Papst einer riesigen tatsächlichen geistlichen und geschichtlichen Verantwortung unterliegt. Das Zweite Vatikanische Konzil hat darüber hinaus die Ausübung des päpstlichen Primats in den Kontext der Ausübung der Kompetenzen von Bischöfen und dem Bischofskollegium als solchem gestellt. Allgemeine, an alle Gläubige gerichtete Pflichten widerspiegeln sich um so mehr in der rechtlichen Bestimmungen über die Haftung der kirchlichen Amtsträger, z. B. der Pfarrer. Die Haftung gemäß dem Kirchenrecht kann parallel zu den durch das weltliche Recht geregelten Haftungsverhältnissen angewandt werden.

Riassunto

Capitole scelte sulla responsabilità giuridica nella Chiesa cattolica

Nel diritto canonico della Chiesa cattolica si applica il principio del concentramento di poteri che svolge un influsso ai rapporti di responsabilità nell'ambito dell'intero organismo eccle-

siale. Nel caso del potere del Papa il diritto sottolinea che questo non è limitato da nessun corpo ecclesiastico nemmeno da un'istanza giudiziale. Bisogna comunque aggiungere che il Papa è sottoposto ad una immensa responsabilità spirituale e storica di fatto. Il Concilio Vaticano II ha posto l'esecuzione del primato papale nel contesto dell'esecuzione di poteri propri di singoli vescovi e del collegio vescovile intero. Doveri generali rivolti a tutti i credenti si riflettono in un modo ancora più forte nelle norme sui doveri degli incaricati d'uffici clericali, per es. parroci. La responsabilità secondo il diritto canonico può concorrere con le norme di responsabilità del diritto secolare.

Klíčová slova: odpovědnost, církev, církevní právo, papež, biskup, farář, duchovní

Keywords: responsibility, church, church law, Pope, bishop, parish priest, minister

Autor

Doc. JUDr. Stanislav Přibyl, Ph.D., Th.D., IC.D., je knězem katolické Arcidiecéze pražské. Vystudoval Právnickou fakultu Univerzity Karlovy a Fakultu kanonického práva na Institutu obojího práva při Papežské Lateránské univerzitě v Římě. Na Právnické fakultě Trnavské univerzity v Trnavě se habilitoval prací Tschechisches Staatskirchenrecht nach 1989*. Je soudcem Metropolitního církevního soudu v Praze, vyučujícím církevního a světského práva na Teologické fakultě Jihočeské univerzity v Českých Budějovicích, vědeckým pracovníkem Ústavu pro právní otázky náboženské svobody na Právnické fakultě Trnavské univerzity v Trnavě a duchovním správcem kostela Nanebevzetí Panny Marie a Karla Velikého v Praze na Karlově.*

Associate Professor JUDr. Stanislav Přibyl, Ph.D., Th.D., IC.D., is a priest from the Catholic Archdiocese of Prague. He studied at the School of Law of Charles University in Prague and the School of Canon Law of the Institutum Utriusque Iuris of the Pontifical Lateran University in Rome. He received the degree of Associate Professor following a successful defence of his dissertation, Tschechisches Staatskirchenrecht nach 1989 (Czech Religion Law after 1989)*, from the School of Law of University in Trnava (Slovakia). He is a judge of the Metropolitan Tribunal in Prague, teaches church law and secular law at the School of Theology of South Bohemian University in České Budějovice, and is a scientific co-worker at the Institute for Legal Aspects of Religious Freedom of the University in Trnava, as well as serves as a spiritual administrator at the St. Mary of the Assumption and Charlemagne Church in Prague-Karlov.*

Univ.-Doz. JUDr. Stanislav Přibyl, Ph.D., Th.D., IC.D., wirkt als Priester in Prager Erzdiözese. Er absolvierte Juristische Fakultät der Karlsuniversität in Prag und die Fakultät des kanonischen Rechts des Iuris-Utriusque-Instituts der Päpstlichen Lateranuniversität in Rom. Er habilitierte sich an der Juristischen Fakultät der Universität in Trnava (Slowakei) mit der Arbeit Tschechisches Staatskirchenrecht nach 1989 *(in der deutschen Sprache) als Universitätsdozent. Er ist Richter des kirchlichen Metropolitangerichts in Prag und lehrt Kirchenrecht und weltliches Recht an der Theologischen Fakultät der Südböhmischen Universität in Budweis. Er wirkt auch als wissenschaftlicher Mitarbeiter des Instituts für rechtliche Fragen der Religionsfreiheit an der Juristischen Fakultät der Universität in Trnava. Er ist auch als Seelsorger der Kirche St. Mariä Himmelfahrt und Kaiser Karl der Große in Prag-Karlov tätig.*

Professore JUDr. Stanislav Přibyl, Ph.D., Th.D., IC.D., sacerdote cattolico della Arcidiocesi di Praga, laureato in diritto alla Facoltà di Giurisprudenza della Università Carolina a Praga ed alla Facoltà di Diritto Canonico dell'Istituto Utriusque Iuris presso la Università Pontificia Lateranense a Roma. Si è abilitato alla Facoltà di Giurisprudenza della Università di Trnava (Slovacchia) con la tesi Tschechisches Staatskirchenrecht nach 1989 (Diritto Ecclesiastico Ceco dopo il 1989). *È giudice del Tribunale metropolitano a Praga, insegnante del diritto canonico e secolare alla Facoltà di Teologia della Università di Boemia Meridionale a České Budějovice, scienziato dell'Istituto degli aspetti giuridici della libertà religiosa presso la Facoltà di Giurisprudenza della Università di Trnava ed rettore della chiesa di Santa Maria Assunta e di San Carlo Magno a Praga-Karlov.*

doc. JUDr. Stanislav Přibyl, Ph.D., Th.D., IC.D.
Krymská 23
101 00 Praha 10

e-mail: standa.pribyl@volny.cz

16. mezinárodní kongres kanonického práva, Řím, 5. říjen 2017. Ve Velké aule Benedikta XVI. Papežské Lateránské univerzity přednáší Mons. prof. Cyril Vasiľ.

16th International Congress of Canon Law, Rome, 5th October 2017. Mons. Prof. Cyril Vasiľ gives a lecture in the Aula Magna of Benedict XVI of the Pontifical Lateran University.

Foto Monika Menke

Motu proprio Mitis Iudex Dominus Iesus v praxi českých a moravských církevních soudů

Monika Menke

Reforma soudního řízení zkoumajícího platnost manželství před katolickou církví, vyhlášená v září 2015 pro latinskou církev motu proprio *Mitis Iudex Dominus Iesus*, opětovně zdůraznila spojení církevního soudnictví s pastoračním doprovázením rozvedených a znovu oddaných a připomněla právní nástroje, které církev pro řešení jejich situace nabízí. Cílem změn bylo především zrychlit a zjednodušit řízení o prohlášení manželství za neplatné. Těmto změnám bylo i v českém prostředí věnováno již několik článků, včetně článků v Revue církevního práva. Následující příspěvek navazuje na poslední z nich[1] a je zaměřen na dopad reformy pro činnost českých a moravských církevních soudů po prvním roce účinnosti zmíněného motu proprio.

1. Přehled činnosti českých a moravských církevních soudů v soudním roce 2016 ve srovnání s předcházejícími léty

Na území České republiky v současnosti působí celkem šest církevních soudů: Metropolitní soud v Praze, Interdiecézní soud v Olomouci, diecézní soudy v Hradci Králové, Brně, Plzni a Litoměřicích (se sídlem v Liberci). Pouze Českobudějovická a Ostravsko-opavská diecéze a Apoštolský exarchát Řeckokatolické církve v České republice dosud nemají vlastní soudy a jejich případy jsou projednávány Metropolitním soudem v Praze, resp. Interdiecézním soudem v Olomouci.

[1] BOTEK, Libor, *Praktické otázky aplikace motu proprio Mitis Iudex Dominus Iesus*, in: Revue církevního práva č. 67–2/2017, Praha, s. 53–62.

Nejvyšší tribunál Apoštolské signatury rozeslal začátkem roku 2017 nový formulář, do kterého mají soudy vyplnit statistické údaje o své činnosti za uplynulý soudní rok.[2] Nový formulář odráží změny, které do právního řádu katolické církve přinesla reforma procesního práva z roku 2015. Aby byl lépe patrný případný rozdíl, srovnáváme v tomto článku údaje za léta 2014 a 2016 především v oblasti činnosti soudů a personálního složení církevních soudů, a to do té míry, nakolik souvisí s reformou (např. větší zapojení laiků, kteří nově mohou být podle novelizovaného kán. 1673 § 3 v senátu dva).

Metropolitní církevní soud Arcidiecéze pražské

Pražský církevní soud je soudem první instance pro Arcidiecézi pražskou, Českobudějovickou diecézi a Apoštolský exarchát Řeckokatolické církve v České republice. Ve druhém stupni rozhoduje případy církevních soudů v Olomouci, Hradci Králové, Plzni a Litoměřicích. Odvolací instancí pro pražský soud je Interdiecézní soud v Olomouci. Soud měl na konci roku 2016 patnáct členů: oficiála, dva viceoficiály, pět soudců (tři kněze a dva laiky), auditora, který je zároveň moderátorem soudní kanceláře, čtyři obhájce svazku (pouze klerici), ochránce spravedlnosti *ad casum* a dva notáře (kněze a laika). Personální obsazení pražského soudu tedy neodráží reformu kanonického práva provedenou motu proprio *Mitis Iudex Dominus Iesus* (např. větší počet laiků), protože všichni laici započali svou službu již před vydáním tohoto zákona.

Soud v roce 2016 přijal celkem 54 žalob o neplatnost manželství. Dvě z nich byly vráceny žalobci, tři byly přijaty k listinnému řízení a 49 bylo přijatých k řádnému řízení. Nově umožněným zkráceným řízením před biskupem nebyl rozhodován žádný z případů. Z předchozího roku 2015 přešlo do soudního roku 2016 dalších 52 případů. Celkově soud v roce 2016 vynesl 42 rozsudků: 38 z nich prohlásilo manželství za neplatné, pouze ve čtyřech případech konstatoval platnost manželství. Co se týče důvodů, převažují případy rozhodované podle kán. 1095, 3° (38) a kán. 1095, 2° (5). Dále se jedná o případy vyloučení dobra potomstva (11), vyloučení věrnosti (10), omylu ohledně podstatných vlastností partnera (2), vyloučení svátostnosti manželství (1), podmínky (1), podvodu (1) a impotence (1). Jeden

[2] Pokud není uvedeno jinak, statistické údaje uvedené v tomto článku jsou převzaty právě ze zpráv *Relatio de statu et activitate tribunalis (pro Ecclesia latina) pro anno 2016 redacta* podaných církevními soudy působícími na území České republiky.

rozsudek prohlásil manželství za neplatné v listinném řízení, a to pro nedostatek kanonické formy (kán. 828 § 1 CCEO). Trestní věci ani případy separace manželů soud v tomto roce nerozhodoval. Do dalšího soudního roku přechází 59 případů rozhodovaných v prvním stupni. Obhájce svazku Metropolitního církevního soudu Arcidiecéze pražské se v tomto roce proti rozsudku neodvolal ani k Interdiecéznímu soudu v Olomouci, ani k Tribunálu Římské roty.

Ve druhém stupni soud na začátku roku projednával šest kauz, dalších šest během roku přijal a ve třech případech potvrdil rozsudek dekretem (z důvodů podle kán. 1095, 3°, vyloučení dobra potomstva a omylu ohledně zásadních vlastností partnera). Rozsudkem ve druhé instanci potvrdil soud neplatnost ve čtyřech případech (z důvodů podle kán. 1095, 2° a 3°, podvodu a vyloučení věrnosti), platnost manželství byla potvrzena jednou. V jednom případě strana, která podala odvolání, se soudem nespolupracovala. Do dalšího roku přechází čtyři kauzy rozhodované ve druhém stupni řízení: tento znatelný pokles je důsledkem uskutečněné reformy procesního práva.

Ve srovnání s rokem 2014 došlo v roce 2016 k poklesu počtu soudců z deseti na polovinu, což bylo způsobeno i odchodem čtyř soudců k soudu Diecéze litoměřické, zřízenému ke dni 1. ledna 2015.[3] Počet přijatých případů i ukončených řízení odráží i devět kauz postoupených soudu Litoměřické diecéze (se sídlem v Liberci). Přesto došlo k téměř stoprocentnímu vzrůstu počtu podaných žalob (z 28 na 54) i k vzrůstu počtu vynesených rozsudků (z 27 na 42). Činnost soudu se i při malém počtu soudců zrychlila. Důvody neplatnosti manželství se nemění, stále je nejvíce kauz rozhodováno na základě kán. 1095, 2° a 3°.

Interdiecézní církevní soud v Olomouci

Olomoucký církevní soud je soudem první instance pro Olomouckou arcidiecézi a Ostravsko-opavskou diecézi. Ve druhém stupni rozhoduje o odvoláních proti rozhodnutím Diecézního soudu v Brně a Metropolitního soudu v Praze. Odvolacím soudem pro olomoucký soud je Metropolitní soud v Praze. Olomoucký církevní soud měl na konci roku 2016 šestnáct členů: oficiála, tři viceoficiály, osm soudců (kleriků), obhájce svazku, který je zároveň moderátorem soudní kanceláře, další dva obhájce svazku (kleriky), z nichž jeden je zároveň ochráncem

[3] MENKE, Monika, *Soudnictví římskokatolické církve v českých zemích v období kodifikovaného kanonického práva*, Olomouc, 2015, s. 93.

spravedlnosti, a jednoho notáře (laika; pro případné kněžské kauzy je ustanovován notář *ad hoc*). Personální obsazení olomouckého církevního soudu také neodráží možnosti, které do procesního práva zavedlo motu proprio *Mitis Iudex Dominus Iesus* (větší počet laiků), protože oba laici svou službu vykonávali již dříve, pouze jeden z nich po obdržení příslušného akademického titulu povýšil z notáře na obhájce svazku.

Soud v soudním roce 2016 přijal celkem 72 žalob o prohlášení manželství za neplatné: dvě z nich byly vráceny k doplnění, ostatní byly přijaty k řádnému řízení. Zkrácené řízení před biskupem dosud použito nebylo. Z předchozího soudního roku přešlo dalších 74 kauz. Celkově soud v roce 2016 vynesl 31 rozsudků v řízení prvního stupně, z nichž pouze jeden konstatoval platnost manželství, v ostatních případech soud rozhodl o neplatnosti. Co se týče důvodů, převažují případy rozhodované podle kán. 1095, 3° (24) a kán. 1095, 2° (24). Dále se jedná o případy vyloučení dobra potomstva (3) a vyloučení nerozlučitelnosti manželství (1). Trestní věci ani separaci manželů soud v tomto roce neprojednával. Do dalšího soudního roku přechází 115 kauz rozhodovaných v prvním stupni řízení. Obhájce svazku se v tomto roce proti rozsudku v jednom případě odvolal k Metropolitnímu soudu v Praze.

Ve druhé instanci rozhodoval olomoucký církevní soud na začátku roku 18 kauz, dalších devět během roku přijal a ve dvanácti případech potvrdil rozsudek dekretem (z důvodů podle kán. 1095, 3°, vyloučení dobra potomstva, jednoty manželství a vady sanace). Druhoinstančním rozsudkem soud potvrdil neplatnost ve dvou případech (z důvodů podle kán. 1095, 2° a 3°). Rozsudek prohlašující platnost manželství nebyl ve druhém stupni vynesen. Olomouckému soudu do dalšího roku přechází pouze 13 kauz rozhodovaných ve druhém stupni řízení, obvykle komplikovanějších, u kterých probíhá doplňující šetření nebo vázne komunikace se stranami.

Ve srovnání s rokem 2014 nedošlo k zásadním změnám v obsazení soudu.[4] Do svých úřadů nastoupili tři noví soudci a obhájce svazku, a to poté, co ukončili studium kanonického práva na Katolické univerzitě v Lublinu, organizované v České republice Akademií kanonického práva v Brně. Další soudce nastoupil do úřadu po obdržení titulu na Fakultě kanonického práva v Benátkách. Zvýšení počtu přijatých kauz je oproti soudnímu roku 2014 téměř stoprocentní (ze 42 na 72);

[4] Tamtéž, s. 145.

vzrůst počtu ukončených řízení (z 55 na 115) odráží nejen nutnost rozhodnout více případů, ale i větší flexibilitu, kterou umožnila reforma procesního práva.

Vzhledem k tomu, že byla rozšířena kritéria místní příslušnosti soudu projednávajícího neplatnost manželství a žadatelé si tak při podání žaloby většinou mohou vybrat z více soudů, jsou nyní na olomoucký církevní soud podávány ve větším počtu i žaloby, které by mohly být podány u jiných soudů (často ve snaze stran absolvovat proces rychleji či levněji). Pokud jde o důvody neplatnosti manželství, i zde výrazně převládají případy rozhodované podle kán. 1095, 3° a 2° a vyloučení dobra potomstva podle kán. 1101 § 2. Ostatní důvody se vyskytují sporadicky, a to většinou v kombinaci s již uvedenými tituly.

Diecézní církevní soud Královéhradecké diecéze

Královéhradecký církevní soud rozhoduje v prvním stupni všechny věci; odvolání proti rozhodnutím tohoto soudu se obvykle podávají k Metropolitnímu soudu v Praze. Na konci roku 2016 jej tvořilo 11 členů: oficiál s viceoficiálem, pět soudců, dva obhájci svazku, z nichž jeden je také ochráncem spravedlnosti *ad casum*, a dva laičtí notáři. Prozatím jako advokáti zde nabývají zkušenosti tři absolventi již zmiňovaného studia Katolické univerzity v Lublinu.

Na začátku roku 2016 soud rozhodoval 13 manželských věcí, k nimž přijal dalších 17 během roku. Pouze v jednom případě byla žaloba vrácena. Rozsudek pro neplatnost manželství byl vynesen v sedmi kauzách (většinou z důvodů podle kán. 1095, 3°, v jednom případě z důvodu vyloučení věrnosti). O platnosti manželství rozhodl soud dvakrát. V jednom případě se proti vynesenému rozsudku odvolal obhájce svazku, a to k Metropolitnímu soudu v Praze. Do soudního roku 2017 přešlo 21 případů. V roce 2016 královéhradecký církevní soud nerozhodl žádnou věc v listinném řízení ani ve zkráceném řízení *coram episcopo*. Ani o separaci manželů soud nerozhodoval.

Ve srovnání s rokem 2014 nedošlo ke změnám v počtu soudců a jiného soudního personálu.[5] Počet přijatých žalob – stejně jako u ostatních českých a moravských církevních soudů – vzrostl (z 10 na 17; jedna žaloba byla vrácena), počet případů ukončených rozsudkem klesl na polovinu (z 18 na 9). V sedmi případech byla konstatována neplatnost manželství, pouze dvakrát bylo manželství uznáno za platné.

[5] Tamtéž, s. 103.

Diecézní církevní soud Brněnské diecéze

Brněnský církevní soud rozhoduje v prvním stupni soudní i administrativní záležitosti Brněnské diecéze, a to včetně laicizací, kanonizačních řízení, separací manželů, privilegií paulinum, instruktážní fáze řízení *in favorem fidei* a dalších věcí, jimiž bývá pověřen. Pro brněnský církevní soud je odvolacím soudem Interdiecézní soud v Olomouci.[6] Soud má zcela jistě nejvíc pracovníků ze všech církevních soudů v naší zemi: v současnosti čítá celkem 74 pracovníků a spolupracovníků. Jsou to: oficiál a viceoficiál, 14 soudců, dva obhájci svazku, z nichž jeden je také ochráncem spravedlnosti, 10 notářů a aktuárů, tři auditoři, 10 soudních znalců, 11 advokátů či prokurátorů, 15 překladatelů a další spolupracovníci.

V roce 2016 soud rozhodoval 155 případů, z nichž se 93 týkalo platnosti manželství. Celkem 28 řízení o neplatnost manželství bylo ukončeno rozsudkem, v 21 případech afirmativním. I zde zřetelně převažovaly důvody neplatnosti podle kán. 1095, 3°, a to ve třinácti případech, důvody podle kán. 1095, 2° v patnácti případech a pětkrát bylo rozhodnuto o neplatnosti manželství z jiných důvodů. Pouze v jednom případě se obhájce svazku proti rozsudku prohlašujícímu neplatnost manželství odvolal, a to k Interdiecéznímu soudu v Olomouci. V Brněnské diecézi proběhla tři zkrácená řízení *coram episcopo*, z nichž dvě byla ukončena rozsudkem. Podle sdělení moderátora soudní kanceláře má brněnský církevní soud s těmito řízeními dobrou zkušenost. Jsou sice náročná na délku výslechů, celková doba řízení je však podstatně kratší a pro žadatele výhodnější. Do soudního roku 2017 přešlo 83 kauz, z nich se 61 týká platnosti manželství. Listinné řízení proběhlo v jednom případě, v němž byl také vynesen rozsudek. Soud také projednával a rozsudkem rozhodl jeden případ separace manželů. Brněnský církevní soud je též pověřen instruktážní fází řízení *in favorem fidei*, přičemž této možnosti hodně využívá. V roce 2016 bylo takto řešeno 15 manželských věcí, v osmi případech byla papežská milost udělena.

Oproti soudnímu roku 2015 došlo ve složení brněnského církevního soudu k personálním změnám, přičemž celkový počet pracovníků a spolupracovníků klesl z 83 na 74. Došlo však také k vzrůstu počtu projednávaných záležitostí (ze 141 na 155, což ale není příliš výrazný skok).

[6] Tamtéž, s. 163.

Diecézní církevní soud Plzeňské diecéze

V nejmladší české diecézi byl církevní soud zřízen ke dni 1. července 2009. Předtím soudní případy z této diecéze rozhodoval Interdiecézní církevní soud v Praze. Od roku 2011 je odvolacím soudem pro plzeňský církevní soud Metropolitní soud v Praze.[7] Soud na konci roku 2016 tvořilo osm členů: oficiál s viceoficiálem, dva soudci, z nichž jeden je zároveň moderátorem kanceláře soudu), dva obhájci svazku (jeden z nich je současně ochráncem spravedlnosti) a dva notáři. Soud využívá služeb dvou stálých patronů.[8]

K osmi manželským kauzám projednávaným na začátku roku 2016 přibylo během roku dalších sedm žalob. Pět z nich je projednáváno v řádném řízení, jedna v řízení listinném (pro neudělení dispenze od manželské překážky různosti náboženství podle kán. 1086). V jednom případě byla ve zkráceném řízení před biskupem prohlášena neplatnost manželství pro vyloučení dobra potomstva. Plzeňský církevní soud je jedním ze dvou českých soudů, který využil možnost zkráceného řízení. Zkušenosti s ním hodnotí pozitivně: zkrácené řízení je o něco pružnější než řádné řízení s delšími lhůtami. Neplatnost manželství byla deklarována v sedmi případech (z důvodů podle kán. 1095, 3°, dále z důvodu vyloučení dobra potomstva a věrnosti). Ve třech případech bylo manželství prohlášeno za platné.

Počet žalob, které plzeňský církevní soud přijal, oproti soudnímu roku 2014 vzrostl (ze tří na sedm). Soud také častěji připravuje instruktážní fázi řízení *in favorem fidei*, což je patrně způsobeno menším počtem pokřtěných na daném území, resp. více případy manželství uzavíraných s dispenzí *disparitatis cultus*. V roce 2016 byly přijaty čtyři takové případy, v současné době ještě ve dvou z nich probíhá instruktážní fáze.

Diecézní církevní soud Litoměřické diecéze

Litoměřický církevní soud byl obnoven ke dni 1. ledna 2015 po téměř 34 letech, během nichž soudní případy z této diecéze rozhodoval pražský církevní soud. Kancelář soudu sídlí v Liberci. Odvolacím soudem je Metropolitní soud v Praze. Litoměřický církevní soud tvoří sedm členů: oficiál, viceoficiál, dva soudci (jeden z nich může být ustanoven také jako ochránce spravedlnosti *ad casum*), obhájce svazku, další ochránce spravedlnosti *ad casum* a notář.

[7] Tamtéž, s. 124.

[8] Stálý patron vykonává současně úřad prokurátora a advokáta.

Na začátku roku 2016 rozhodoval soud dvě manželské kauzy, k nimž dalších šest během roku přijal. Pouze v jednom případě byla žaloba vrácena, rozsudek pro neplatnost manželství byl vynesen třikrát (ve dvou případech z důvodů podle kán. 1095, 3°, v jednom případě bylo řízení zastaveno z důvodu úmrtí nežalující strany). Do soudního roku 2017 přešlo pět případů. Listinné řízení, separace manželů ani zkrácený proces před biskupem v Litoměřické diecézi dosud neproběhly. Obhájce svazku se proti žádnému rozsudku deklarujícímu neplatnost manželství v roce 2016 neodvolal. Vzhledem k tomu, že se jedná o mladý soud, jeho personální obsazení se od obnovení soudu v roce 2015 dosud nezměnilo. Počet případů se pomalu stabilizuje, nepřevyšuje počet předpokládaný v době jeho opětovného zřízení.[9]

2. Pozitivní dopady reformy procesního práva pro činnost církevních soudů v České republice

Jedním ze záměrů reformy procesního práva bylo učinit soudní spravedlnost lidem dostupnější, tedy bližší a levnější, a zefektivnit tak církevní soudnictví. Rozšířením kritérií místní příslušnosti soudu se tak do jisté míry stalo, což dokazuje i vzrůst počtu kauz u všech církevních soudů v České republice.

Dalším důsledkem reformy procesního práva je zdůraznění odpovědnosti obhájce svazku, který je v současnosti s případem konfrontován častěji než dříve.[10] Obecně je stanoveno, že obhájce svazku – obdobně jako ochránce spravedlnosti v řízeních, jichž je účastníkem – musí být vyslechnut, kdykoli zákon nařizuje, aby soudce vyslechl strany nebo jednu z nich. Kdykoliv je rozhodnutí soudce vázáno na návrh strany, má stejnou právní sílu i návrh obhájce svazku (kán. 1434, 1° a 2°). Význam obhájce svazku je zdůrazněn jak ve fázi vypracování *animadversiones*, tak nově i v závěrečné fázi, kdy mu musí být oznámen rozsudek v plném znění, tedy včetně odůvodnění.

Rozsudek konstatující neplatnost manželství již totiž není zasílán z úřední povinnosti odvolacímu soudu, a je nyní na obhájci svazku, zda se proti němu odvolá, nebo od odvolání upustí. Z výše uvedených údajů o činnosti českých a moravských

[9] Při ustanovení soudu se předpokládal nápad do 20 případů ročně. Srov. MENKE, Monika, *Soudnictví římskokatolické církve v českých zemích v období kodifikovaného kanonického práva*, s. 123.

[10] MENKE, Monika, *Obhájce svazku v manželském procesu po reformě papeže Františka*, in: Revue církevního práva č. 65–3/2016, Praha, s. 29.

církevních soudů je však patrno, že obhájci svazku se proti rozsudkům prohlašujícím neplatnost manželství zpravidla neodvolávají. Předpokládáme, že příčinou tohoto stavu jsou skutečně naplněné důvody neplatnosti manželství, nikoliv snad nedostatečná erudice obhájců svazku. Ti se totiž mají především spolupodílet na hledání pravdy o manželství, nemají hájit platnost manželství za každou cenu.

K posunu došlo i v rovině osvěty. Díky prezentaci motu proprio *Mitis Iudex Dominus Iesus* ve sdělovacích prostředcích, ale i díky tomu, že někteří pastýři církve začali chápat předběžné konzultace o řízení o neplatnost manželství jako součást širší pastorace, se informovanost lidí o existenci církevních soudů a jejich pracovní náplni zlepšila. Bylo by však více než žádoucí, aby již před podáním žaloby byl k dispozici dostatek odborníků vzdělaných v kanonickém právu a zkušených v pastoraci, kteří by poskytovali informace o řízení, sepisovali s klienty žaloby, a na které by mohl farář strany odkázat.

Nemáme informace o tom, že by byl v některé diecézi vytvořen pastorační nástroj, jehož prostřednictvím by bylo možné získat předběžné informace a konzultace o možnostech pro konkrétní případy (např. konzultační pracoviště na úrovni diecéze, děkanátů, různé programy pro pomoc manželům).[11] Konzultace jako doposud poskytují buď pracovníci soudů, nebo jiní kanonisté působící v diecézích – těch je však stále přibližně stejný počet.

Pracoviště center pro rodinu, ač jsou vnímána ze strany klientů jako přátelštější než prostředí církevních soudů (mnohé klienty odrazuje již sám pojem soudního řízení), se pro takovou činnost v našem prostředí použít nedají, protože v jejich týmech nepůsobí dostatek odborně vzdělaných kanonistů. Tato centra nabízí obecné doprovázení manželů, odborné programy zaměřené na přípravu na manželství nebo doprovázení manželů v prvních letech po uzavření sňatku, případně doprovázení „zraněných" manželství v situacích, jako jsou stáří, ovdovění, sociální vyloučení apod.

Další změnou, kterou reforma procesního práva přináší, je širší zapojení laiků do činnosti církevních soudů. O možnosti poskytování konzultací před podáním žaloby již bylo pojednáno. Laici však vykonávají přímo u soudu úřady obhájce svazku či ochránce spravedlnosti (kán. 1435), znalce (čl. 205 § 2 instrukce *Dignitas*

[11] K tomu vybízelo již ustanovení čl. 113 § 1 instrukce *Dignitas connubii* i *Sussidio applicativo del Motu pr. Mitis Iudex Dominus Iesus*, Città del Vaticano, 2016, s. 13–16. Srov. také *Praktyczny komentarz do Listu apostolskiego motu proprio Mitis Iudex Dominus Iesus*, Tarnów, 2015, s. 46.

connubii), patrona (advokáta a prokurátora), notáře (kán. 1437 § 1 a 2; kán. 484, 1° až 3°),[12] moderátora soudní kanceláře (čl. 61 § 2, čl. 91 § 1 a 2 instrukce *Dignitas connubii*), tlumočníka (kán. 1471). V případě souhlasu biskupské konference mohou laici vykonávat i úřad soudce – v České republice tomu tak je od roku 2004.[13] Laici mohli až do reformy procesního práva působit podle ustanovení kán. 1428 § 2 jako vyšetřující soudci (*auditores*) nebo ponenti (*relatores*). V souladu s kán. 1424 mohli působit i jako poradci (*assesores*) v případě, že ve věci rozhodoval samosoudce.

Motu proprio *Mitis Iudex Dominus Iesus* novelizovalo kromě jiného i ustanovení kán. 1673 § 3 a otevřelo tak cestu k tomu, aby v tříčlenném senátu nebyl pouze jeden laik jako doposud (srov. *lex generalis*, jímž je ustanovení kán. 1421 § 2), nýbrž dva – pouze předsedou senátu musí být klerik. Opět je zdůrazněna skutečnost, že i v případě soudce-laika jde o vlastní výkon soudní moci, a ne o pouhou spolupráci při výkonu této moci, jak to dosud konstatuje kán. 129 § 1 a 2. Cestou praxe se tak pomalu posouvá i případná změna teologického zakotvení nauky o *potestas regiminis* v katolické církvi.

Ke jmenování většího počtu soudců-laiků na českých a moravských církevních soudech zatím nedošlo. Také poradenskou službu by mohli vykonávat i advokáti a prokurátoři stran (kán. 1490), ovšem i zde narážíme na problém praktického rázu: financování takových osob. Např. u olomouckého církevního soudu jsou v současné době ustanoveni dva advokáti – oba laici a k jednání je připouštěno dalších přibližně pět prokurátorů jiných církevních soudů v České republice. Všichni patroni jsou smluvní: nejsou placeni soudem, jejich odměna je záležitostí dohody patrona s klientem. Olomoucký arcibiskup ve svém rozhodnutí ze dne 30. září 2014 pouze stanovil maximální možnou sazbu – 3 000 Kč.

Zavedením zásady, že jeden rozsudek deklarující neplatnost manželství je vykonatelný (*una sententia pro nullitate exsecutiva*) – v případě, že není podáno odvolání, se podařilo průběh řízení značně urychlit. Vzhledem k tomu, že již není nutné prozkoumávat rozsudky soudů první instance prohlašující neplatnost manželství, se fakticky zkrátila doba projednávání. Kromě toho v předchozí praxi stejně odvolací soudy z velké části potvrzovaly prvoinstanční rozsudky dekretem. Prozatím

[12] Srov. MENKE, Monika, *Soudnictví římskokatolické církve v českých zemích v období kodifikovaného kanonického práva*, s. 47.

[13] Tamtéž, s. 86.

neevidujeme případy příliš benevolentního prohlašování neplatnosti, na které by si stěžovaly postižené procesní strany. Ovšem vzrůst počtu kauz, v nichž je potřebné důkladně provádět celé dokazování a šetření, neumožnuje – alespoň v této první fázi zavádění reformy procesního práva – celkové zrychlení činnosti českých a moravských církevních soudů.

Pouze ve dvou diecézích byl využit zkrácený proces podle nového znění ustanovení kán. 1683, a to jednou u Diecézního soudu v Plzni a třikrát u Diecézního soudu v Brně. Vzrůst počtu těchto řízení se ovšem v našem prostředí ani neočekával, protože se jedná o mimořádný způsob projednávání neplatnosti manželství, při kterém musí být splněny specifické podmínky,[14] především aktivní součinnost nežalující strany, což je v podmínkách české a moravské církevní provincie významně limitujícím prvkem pro širší uplatnění zkráceného řízení.[15]

3. Negativní dopady reformy procesního práva pro činnost církevních soudů v České republice a nevyřešené otázky

Zapojení laiků do činnosti církevních soudů vzrůstá v České republice již od 90. let 20. století, a to nejen jako notářů, znalců, patronů stran, ale od roku 2004 v důsledku nedostatku kleriků, jejichž působení je potřebnější v oblasti svátostné, i ve službě soudců. Reforma procesního práva tedy spíše potvrzuje *status quo*, než že by otevřela prostor pro širší zapojení laiků v této oblasti života katolické církve.

Zapojení laiků však úzce souvisí nejen s požadovaným vzděláním v oboru kanonického práva, které mnozí laici získali v zahraničí a díky kurzům Katolické univerzity v Lublinu, organizovaným v České republice v letech 1998 až 2000 a 2012 až 2016, i v tuzemsku, ale i s jejich finančním ohodnocením. Musíme konstatovat, že laiky je v našich podmínkách obtížné zaplatit. Problémem také je, že po absolvování studia kanonického práva většina z nich neabsolvovala příslušnou praxi, aby byli pro žadatele i soud skutečně pomocí.

Tato situace by se mohla zlepšit, pokud by biskupové – moderátoři soudů – nalezli vhodný model finančního zajištění chodu církevních soudů či v budoucnosti posílali větší počet laiků na studium kanonického práva, protože v současnosti

[14] Srov. *On the consent of both parties as requirement for the processus brevior (new can. 1683 Mitis Iudex)*, Prot. N. 15139/2015 ze dne 1. října 2015, dostupné na <https://perma.cc/NY7C-GS38> (5. 9. 2017).

[15] BOTEK, Libor, *Praktické otázky aplikace motu proprio Mitis Iudex Dominus Iesus*, s. 59.

zvýšení počtu studentů kanonického práva naráží na finanční možnosti jak laiků, kteří oprávněně očekávají, že je vystudovaný obor uživí, tak jednotlivých diecézí. Problémem je také požadavek papeže, aby řízení o neplatnost manželství nebylo zatíženo vysokými soudními poplatky. Je třeba najít rovnováhu mezi dostupností soudního řízení a – pokud ne dostačujícím, tak alespoň spravedlivým – finančním ohodnocením pracovníků soudů.

Motu proprio *Mitis Iudex Dominus Iesus* opětovně zdůraznilo, že biskup coby pastýř a hlava své diecéze je zároveň soudcem pro svěřené věřící. Může tedy sám vykonávat svou soudní moc, nemusí tak činit pouze prostřednictvím církevního soudu. Tato možnost se nabízí především v případech zkráceného řízení o neplatnost manželství. V české a moravské církevní provincii se posílení úlohy diecézního biskupa jako soudce dosud výrazně neprojevilo. Biskupům je uložen nový úkol, k jehož řešení jim obvykle chybí dostatek vzdělání v oboru kanonického práva.

Možnosti zkráceného řízení kromě toho dosud nebylo možné častěji použít, protože případy, ve kterých je neplatnost manželství zjevná, a k nimž lze shromáždit důkazy na jediném zasedání, jsou v České republice vzácné. Zatím též nedošlo ani ke zřízení nových církevních soudů – např. v Ostravsko-opavské diecézi, pro niž je příslušný Interdiecézní soud v Olomouci, či v Českobudějovické diecézi, jejíž území soudně obstarává Metropolitní soud v Praze, a to především z praktických důvodů (srov. nové znění ustanovení kán. 1673 § 2). Např. vytvoření soudu pro Ostravsko-opavskou diecézi nebylo shledáno jako přínosné ani pro strany, k nimž by se soudní spravedlnost rychleji nedostala, jelikož diecéze má pouze čtyři soudce, ani pro celkovou situaci obou diecézí, protože olomouckému církevnímu soudu by ubyla část soudního personálu.

Motu proprio *Mitis Iudex Dominus Iesus* též umožnilo, aby biskup, který ve své diecézi nemůže zajistit senátní rozhodování, mohl podle nového znění kán. 1673 § 4 svěřit manželské záležitosti k projednání a rozhodování jedinému soudci klerikovi, tedy samosoudci podřízenému odpovědnosti biskupa (zásada *iudex unicus sub Episcopi responsabilitate*).[16] O případném odvolání by pak musel rozhodovat vždy senát, jak tomu bylo i doposud. Ani toto ustanovení se dosud v našich diecézích neuplatnilo, neboť celkový počet odborně vzdělaných

[16] HRDINA, Antonín Ignác, *K vybraným aspektům nového kanonického manželského procesu*, in: Revue církevního práva č. 63–1/2016, Praha, s. 12.

osob zůstává téměř konstantní,[17] a síť církevních soudů pokrývá dostatečně celé území České republiky. Toto ustanovení mělo najít uplatnění zřejmě především v misijních územích.

Negativem nyní již nikoli obligatorního přezkumu rozsudků prvního stupně není pouze to, že k odvolacímu soudu bývají odesílány kauzy věcně nejasné, ale i kauzy problematické, tj. takové, v nichž byla nežalující strana v řízení před soudem první instance pasivní, nebo způsobuje průtahy v řízení, nebo se cítí být rozsudkem poškozena. Důsledkem toho může být vleklá korespondence s odvolávající se stranou a nutnost vysvětlování, přičemž ve výsledku obvykle dojde k potvrzení rozhodnutí soudu prvního stupně, často i po půlroční nečinnosti strany, nebo k ukončení řízení, protože strana podá žádost o stažení odvolání.

Nejsme dosud schopni objektivně zhodnotit, nakolik se daří odmítat odvolání dekretem v případě, kdy je zřejmé, že je pouze prostředkem zdržování soudního jednání. Nové znění ustanovení kán. 1680 § 2 totiž umožňuje soudnímu vikáři odvolacího soudu, aby po přijetí odvolání, je-li zjevné, že bylo podáno jen proto, aby působilo průtahy v řízení, ustavil senát a obhájce svazku a dal protistraně lhůtu k vyjádření. Pak lze dekretem senátu potvrdit rozsudek soudu prvního stupně. Tento postup je však problematický, protože soudní vikář musí snahu vyvolávat průtahy odhalit. Metropolitní soud v Praze a Interdiecézní soud v Olomouci jakožto soudy odvolací k tomuto kroku přistupují jenom zřídka.

Co se týče možnosti rozšířit předmět sporu v odvolacím řízení, a tedy vynést vykonatelný rozsudek deklarující neplatnost manželství z jiného důvodu než v řízení před soudem prvního stupně, můžeme pouze konstatovat, že této možnosti oba odvolací soudy využívají, a zrychlují tím řízení.

Pokud se týče odvolání k soudům Apoštolského stolce, zůstává praxe českých a moravských soudů nezměněna. Případy, které dospěly až do této fáze řízení, jsou obvykle postupovány řádnému soudu Apoštolského stolce, tj. Tribunálu Římské roty, jejíž činnost zůstává beze změn. V současnosti u soudu Římské roty probíhá řízení ve třech věcech, v nichž ve druhém stupni rozhodl olomoucký církevní soud, a to ještě před účinností motu proprio *Mitis Iudex Dominus Iesus*. Žádná nová manželská věc Římské rotě postoupena nebyla, a to především z toho důvodu, že v řízení u odvolacího soudu lze navrhovat nové důvody neplatnosti manželství

[17] *Praktyczny komentarz do Listu apostolskiego motu proprio Mitis Iudex Dominus Iesus*, s. 74.

a rozhodovat o nich jako v řízení u soudu prvního stupně. Možnost žádat, aby ve třetím stupni rozhodoval místně či jazykově bližší církevní soud, bývá využívána pouze sporadicky.

4. Závěrečné shrnutí

K negativům reformy procesního práva katolické církve, a to nejenom v českém prostředí, řadíme i zmatečnost některých kroků, působící právní nejistotu. Jmenovitě jde o nekonzistentní činnost zákonodárce (papeže), který vytvořením speciální komise, jež měla v krátkém čase procesní změny připravit, fakticky obešla Papežskou radu pro legislativní texty. Dále jde o nejasný způsob promulgace motu proprio a nejasné datum účinnosti tohoto zákona, a konečně o ne vždy jasný úmysl zákonodárce – to vše je třeba pro správnou aplikaci právní normy znát.

Další problematickou rovinou je linie mediální. Sdělovací prostředky sice na jedné straně veřejnosti připomněly možnost řízení o neplatnost manželství před soudy katolické církve, na straně druhé však vzbudily nereálná očekávání. Došlo pouze ke zjednodušení řízení, nikoliv k jeho zrušení. Stále je nutné dokazovat neplatnost manželství soudní, tedy nikoliv administrativní cestou, a disponovat důkazy, přičemž kanonický důvod neplatnosti manželství musí existovat již v době sňatku.

Reakce veřejnosti na zprávy v tisku i kontext loňského roku milosrdenství způsobily mnohá nepochopení, tudíž i nutnost vysvětlování, což v důsledku zpomaluje projednávání samotných kauz. Církevní soudy se tedy v reakci na reformu procesního práva nyní potýkají především se vzrůstem počtu žalob i předsoudních konzultací (např. se vrací žadatelé, kteří již jednou neuspěli, nebo se nenašel důvod pro zahájení řízení, protože jsou přesvědčeni o celkové změně pojetí řízení, k níž ovšem nedošlo).

Ve shodě se statistickými údaji českých a moravských církevních soudů za soudní rok 2016 můžeme konstatovat, že vzrůst počtu případů je téměř stoprocentní, a to u všech církevních soudů v České republice. Cílem reformy procesního práva bylo zvýšit efektivnost a rychlost řízení o neplatnost manželství. Tento cíl se do jisté míry podařilo splnit: velký dopad mělo zrušení nutnosti dvou shodných rozsudků deklarujících neplatnost manželství. Strany využívají i nová kritéria místní příslušnosti soudů a podávají žaloby tam, kde je řízení levnější a rychlejší.

V preambuli motu proprio *Mitis Iudex Dominus Iesus* nazývá papež Ježíše soudcem i pastýřem, což dosvědčuje, že řízení o neplatnost manželství musí být více zapojeno do pastorační služby církve jako její řádný nástroj. Avšak vzhledem k odpovědím na dotazy adresované Papežské radě pro legislativní texty můžeme konstatovat, že jak procesní praxe, tak i hlubší teoretické zdůvodnění reformy potřebují určitou korekci.

Změna průběhu řízení si také v budoucnu zřejmě vyžádá vytvoření dalších nástrojů, jakými jsou zejména databáze podaných žalob o neplatnost manželství, vytvoření konzultačních center, větší propojení církevních soudů s pastorační činností farářů, a to jak v době přípravy na manželství, tak při duchovním doprovázení manželů po uzavření sňatku či nalezení vhodného modelu financování chodu církevních soudů v kontextu snižování soudních poplatků (srov. bod VI preambule motu proprio *Mitis Iudex Dominus Iesus*).

Resumé

Článek se zabývá pozitivními i negativními dopady reformy procesního práva katolické církve z roku 2015 na chod církevních soudů působících na území České republiky. Na základě výročních zpráv o činnosti soudů mapuje důsledky této reformy jak pro počet případů projednávaných českými a moravskými církevními soudy, tak pro personální obsazení těchto soudů. Autorka dokládá, že vzrůst počtu projednávaných kauz je téměř stoprocentní. Důvody neplatnosti manželství ani personální obsazení soudů však příliš mnoho změn nezaznamenaly. Možnost zkráceného procesu před biskupem byla v České republice využita jen čtyřikrát, a to ve dvou diecézích.

Summary

Motu Proprio Mitis Iudex Dominus Iesus in Practice of Bohemian and Moravian Tribunals

The article deals with both the positive and the negative impacts of the reform of procedural law of the Catholic Church, introduced in 2015, on the functioning of church tribunals operating in the territory of the Czech Republic. On the basis of annual reports on the activities of tribunals, the consequences of this reform are mapped in terms of both the number of cases dealt with by the Bohemian and Moravian tribunals and the staffing of these tribunals. The author shows that the increase in the number of cases is almost 100%. However, causes related to the invalidity of marriages and the staffing of tribunals experienced few changes.

In the Czech Republic, the possibility of a briefer process before the bishop was only used four times in two dioceses.

Zusammenfassung

Motu proprio Mitis Iudex Dominus Iesus in der Rechtsprechung der böhmischen und mährischen Kirchengerichte

Artikel befasst sich mit den positiven und negativen Auswirkungen der Reform des Verfahrensrechts der katholischen Kirche aus dem Jahre 2015 auf den Gang der Kirchengerichte in der Tschechischen Republik. Auf der Grundlage der Jahresberichte über die Tätigkeit der Kirchengerichte werden sowohl die Konsequenzen für den Anfall der Rechtssachen als auch für die Personalbesetzung geschildert. Autorin belegt, dass der Anfall der neuen Rechtssachen fast hundertprozentig ist. Die Gründe für eine Ehenichtigkeitserklärung und Personalbesetzung haben sich aber im Wesentlichen nicht geändert. Von der Möglichkeit eines verkürzten Verfahrens vor dem Bischof wurde in der Tschechischen Republik nur viermal Gebrauch gemacht, und zwar in zwei Diözesen.

Riassunto

Motu proprio Mitis Iudex Dominus Iesus nella prassi dei tribunali ecclesiastici di Boemia e Moravia

L'articolo si occupa di conseguenze positive e negative della riforma del diritto processuale della Chiesa cattolica del 2015 rispetto al funzionamento di tribunali ecclesiastici eretti sul territorio della Repubblica Ceca. Sulla base delle relazioni annuali sulle attività di tribunali descrive le conseguenze della riforma sia per il numero dei casi decisi davanti ai tribunali ecclesiastici di Boemia e Moravia sia per il numero del personale. L'autrice fa notare che il numero di cause si è quasi raddoppiato. Le ragioni di nullità dei matrimonioni e il numero del personale non si è cambiato sostanzialmente. La possibilità del processo breve davanti al vescovo è stata scelta solo quattro volte, in due delle diocesi.

Klíčová slova: církevní soudy, Česká republika, neplatnost manželství, *Mitis Iudex Dominus Iesus*

Keywords: tribunals, Czech Republic, nullity of marriage, *Mitis Iudex Dominus Iesus*

Autorka

Mgr. ThLic. ICLic. Monika Menke, Th.D., narozena v roce 1975 v Uherském Hradišti, vystudovala teologii na Cyrilometodějské teologické fakultě Univerzity Palackého v Olomouci a kanonické právo na Fakultě práva, kanonického práva a správy Katolické univerzity Jana Pavla II. v Lublinu. V současné době působí jako odborná asistentka na Katedře teorie práva a právních dějin Právnické fakulty Univerzity Palackého v Olomouci a odborná asistentka na Katedře církevních dějin a církevního práva Cyrilometodějské teologické fakulty téže univerzity. Působí též jako moderátorka kanceláře a obhájkyně svazku Interdiecézního církevního soudu v Olomouci.

Mgr. ThLic. ICLic. Monika Menke, Th.D., was born in 1975 in Uherské Hradiště. She studied theology at the Saints Cyril and Methodius School of Theology of Palacký University in Olomouc and canon law at the School of Law, Canon Law and Administration of the John Paul II Catholic University in Lublin. Currently, she is Assistant Professor at the Department of Legal Theory and Legal History of the School of Law of Palacký University in Olomouc, as well as Assistant Professor at the Department of Church History and Church Law of the Saints Cyril and Methodius School of Theology in the same university. She is also Head of the Tribunal Chancery and Defender of the Bond at the Interdiocesan Tribunal in Olomouc.

Mgr. ThLic. ICLic. Monika Menke, Th.D., geboren in 1975 in Uherské Hradiště, absolvierte Theologie an der Kyrill- und Methodschen Theologischen Fakultät der Palacký-Universität in Olmütz und kanonisches Recht an der Fakultät für Recht, kanonisches Recht und Verwaltung der Katholischen Johannes Paul II. Universität in Lublin. Zurzeit ist sie als wissenschaftliche Mitarbeiterin am Lehrstuhl für Rechtstheorie und Rechtsgeschichte an der Juristischen Fakultät der Palacký-Universität in Olmütz und am Lehrstuhl für Kirchengeschichte und Kirchenrecht an der Kyrill- und Methodschen Theologischen Fakultät der Palacký-Universität in Olmütz als auch als Moderatorin der Gerichtskanzlei und Ehebandverteidigerin am Interdiözesangericht in Olmütz tätig.

Mgr. ThLic. ICLic. Monika Menke, Th.D., nata nel 1975 a Uherské Hradiště, si è laureata in teologia alla Facoltà di Teologia dei SS. Cirillo e Metodio della Università di Palacký a Olomouc e nel diritto canonico alla Facoltà di diritto, diritto canonico ed amministrativa della Università Cattolica di Giovanni Paolo II a Lublino. Attualmente lavora come assistente specializzato alla Cattedra della teoria di diritto e della storia di diritto della Facoltà di Giurisprudenza della Università di Palacký a Olomouc ed alla Cattedra di storia

della Chiesa e del diritto canonico della Facoltà di Teologia dei SS. Cirillo e Metodio della stessa università. Copre l'incarico del capo della cancelleria del tribunale e del difensore del vincolo nel Tribunale ecclesiastico interdiocesano a Olomouc.

Mgr. ThLic. ICLic. Monika Menke, Th.D.
Univerzita Palackého v Olomouci
Právnická fakulta
Katedra teorie práva a právních dějin
třída 17. listopadu 8
771 11 Olomouc

e-mail: monika.menke@upol.cz

Právo pacienta na pastorační péči ve světle předpisů mezinárodního práva

Robert Tabaszewski

Tento článek byl zpracován v rámci projektu Národního vědeckého centra (Polsko) č. 2017/01 / X / HS5 / 00840 *Zdrowie jako przesłanka warunkująca sprawowanie najwyższych funkcji i urzędów publicznych*.

Právo na pastorační péči je jedním ze základních práv pacienta. Zahrnuje řadu dalších, specifických práv, včetně svobody pacienta vyznávat svou víru v podmínkách hospitalizace, práva na přístup k nemocničnímu kaplanovi i duchovnímu svého náboženského společenství, a také práva na pastorační péči v případě náhlého zhoršení zdravotního stavu nebo ohrožení života.[1] Problémy spojené s důsledným uplatněním práva na ochranu zdraví, včetně duchovního zdraví, představují neobyčejně citlivou a choulostivou materii.[2]

Právo na pastorační péči je pro pacienta mimořádně důležité: souvisí se zásadními, existenciálními aspekty jeho bytí,[3] do nichž by kromě pacienta a nemocničního kaplana neměl nikdo zasahovat. Proto se také i v rovině normativní dospělo k závěru, že důsledné uplatňování tohoto práva

[1] Pontifical Council for Pastoral Assistance to Health Care Workers, *The Charter for Health Care Workers*, Vatican City, 1995, s. 85–108.

[2] COHEN, Jonathan, EZER, Tamar, *Human Rights in Patient Care: A Theoretical and Practical Framework*, in: Health and Human Rights č. 15–2/2013, Harvard, MA, s. 7–19; MARKS, Stephen, *The Emergence and Scope of the Human Right to Health*, in: ZUNIGA, José, MARKS, Stephen, GOSTIN, Larry (ed.), *Advancing the Right to Health*, Oxford, 2013, s. 11–17.

[3] TABASZEWSKI, Robert, *Prawo do zdrowia w systemach ochrony praw człowieka*, Lublin, 2016, s. 205.

slouží dobru pacienta.[4] V praxi však může být přístup pacienta k pastorační péči omezován, čehož by si měl být normotvůrce vědom a proti tomuto stavu by měl zakročit.

1. Standardy mezinárodního práva

Právo pacienta na ochranu zdraví zahrnuje též právo na pastorační péči, což uznává i mezinárodní společenství.[5] Toto právo dnes Světová zdravotnická organizace (WHO) a další mezinárodní organizace uznávají jako jedno z lidských práv vyplývajících přímo z přirozené důstojnosti člověka.[6] Všeobecně uznávaná definice zdraví přitom nezahrnuje jenom absenci nemoci nebo tělesné vady, ale klade důraz na celkový zdravotní stav, včetně sféry duchovní.[7] Proto také pacient jako jedinec, tedy integrální psychofyzický a duchovní celek, by měl mít právo žít duchovní život společně s dalšími lidmi a měl by mít přístup k pomoci duchovních, kteří jej v duchovním životě doprovázejí. Tento názor vyjádřil již v roce 1949 papež Pius XII. při přijetí zástupců Světové zdravotnické organizace.[8]

Uplatnění práva na pastorační péči má sloužit zajištění zdraví pacienta v duchovním rozměru, což se může opětně promítnout do sféry fyzického a psychického zdraví. Právo na pastorační péči tak v důsledku usnadňuje návrat ke zdraví: pokud se poruchy fyzického a psychického zdraví mohou promítat do sféry duchovní, tak má stav duchovního zdraví vliv na celkovou kondici člověka.[9] Začlenění duchovní sféry do definice zdraví je v souladu s učením Jana Pavla II., který v apoštolském listě *Dolentium hominum* dospěl k názoru, že pouze společné

---

4 WROŃSKI, Konrad, *Prawo chorego do opieki duszpasterskiej podczas pobytu w szpitalu*, in: Współczesna Onkologia č. 11/2007, Warszawa, 2007, s. 381–384.

5 TABASZEWSKI, Robert, *Prawo do zdrowia w systemach ochrony praw człowieka*, s. 52; MARKS, Stephen, *The Emergence and Scope of the Human Right to Health*, s. 3–6.

6 ORZESZYNA, Krzysztof, *Godność ludzka podstawą praw człowieka*, in: TABASZEWSKI, Robert (ed.), *Człowiek – jego prawa i odpowiedzialność*, Lublin, 2013, s. 15–23.

7 Srov. Stanovy Světové zdravotnické organizace a Deklaraci z Alma-aty (WHO).

8 *Address of His Holiness Pius XII to the World Health Assembly*, dostupné na <https://perma.cc/DPH9-BYP7> (4. 10. 2017).

9 Rozhodnutí Výboru Organizace spojených národů pro lidská práva ve věci Chris Bech proti Norsku, Com. No. 882/1999, U. N. Doc. CCPR/C/68/D/882/1999 (2000).

přihlédnutí k oběma rozměrům zdraví – duchovnímu a tělesnému – může zajistit skutečný respekt k lidské důstojnosti.[10]

Právo pacienta na pastorační péči bylo legislativními orgány států ovládaných komunistickou diktaturou po celá desetiletí záměrně opomíjeno. Mezinárodní právo však ukládá státům řadu povinností, zavazujíc je k dodržování práva nemocných na pastorační péči bez jakékoliv diskriminace.[11] Právo na pastorační péči je důsledkem svobody svědomí a náboženské víry, což *expressis verbis* předpokládá i Všeobecná deklarace lidských práv ve svém čl. 18: „Každý má právo na svobodu myšlení, svědomí a náboženství; toto právo zahrnuje v sobě i volnost změnit své náboženství nebo víru, jakož i svobodu projevovat své náboženství nebo víru, sám nebo společně s jinými, ať veřejně nebo soukromě, vyučováním, prováděním náboženských úkonů, bohoslužbou a zachováváním obřadů.“ Také Mezinárodní pakt o občanských a politických právech ve svém čl. 18 upravuje obdobné právo.[12] I Deklarace Valného shromáždění Organizace spojených národů o odstranění všech forem nesnášenlivosti a diskriminace založených na náboženství či víře z roku 1981 se touto problematikou zabývá.[13]

Uvedené předpisy ukládají orgánům veřejné moci povinnost zohlednit práva pacientů související s náboženskou svobodou a jsou založeny na vícesložkové koncepci respektování pacienta jako člověka, což bylo potvrzeno Světovou zdravotnickou organizací a jejími regionálními kancelářemi.[14] Svobodný přístup k pastorační péči byl potvrzen jako součást práva k zohlednění individuálních potřeb pacienta i v čl. 12 Evropské charty práv pacientů.[15]

---

[10] *Apostolic Letter "Motu Proprio" Dolentium Hominum Establishing Pontifical Commission for the Apostolate of Health Care Workers*, dostupné na <https://perma.cc/V9D6-N6V3> (4. 10. 2017); SOLARZ, Anna, *Ochrona zdrowia w nauczaniu Kościoła katolickiego i działalności Stolicy Apostolskiej na forum międzynarodowym*, in: LIZAK, Wiesław, SOLARZ, Anna (eds.), *Ochrona zdrowia w stosunkach międzynarodowych*, Warszawa, 2013, s. 185–191.

[11] Výbor Organizace spojených národů pro hospodářská, sociální a kulturní práva, General Comment No. 14, The Right to the Highest Attainable Standard of Health (U. N. Doc. E/C.12/2000/4).

[12] Mezinárodní pakt o občanských a politických právech byl publikován pod č. 120/1976 Sb.

[13] *Deklarace o odstranění všech forem nesnášenlivosti a diskriminace založených na náboženství či víře*, dostupné na <https://perma.cc/A6WB-76AD> (4. 10. 2017).

[14] NAGASE, Masako, *Does a Multi-Dimensional Concept of Health Include Spirituality?*, Analysis of Japan Health Science Council's Discussions on WHO's 'Definition of Health' (1998), in: International Journal of Applied Sociology č. 2–6/2012, Rosemead, CA, s. 71–77.

[15] *Evropská charta práv pacientů*, dostupné na <https://perma.cc/5XEZ-5XS7> (4. 10. 2017).

V evropském systému ochrany lidských práv je právo na pastorační péči důsledkem svobody myšlení, svědomí a vyznání (čl. 9 odst. 1 Evropské úmluvy o ochraně lidských práv).[16] Toto právo nepodléhá územním ani osobním omezením, pacientům tedy přísluší nezávisle na místě, kde se nacházejí. Zahrnuje svobodu pacienta projevit svou víru či přesvědčení individuálně nebo společně s dalšími pacienty, ale i s dalšími lidmi, např. duchovními, příbuznými či zdravotnickým personálem. Oprávněné subjekty mohou víru projevovat veřejně, např. v kapli, nebo soukromě v rozhovoru s osobou pověřenou výkonem duchovenské činnosti. Mohou projevovat víru obřady, které vede pacient, jakož i účastí na obřadech, vedených jinými, vyučováním i účastí na vyučování, a to v míře, v jaké to zdravotní stav pacienta dovoluje.[17] Zákon může stanovit omezení, ale jen taková, která jsou nezbytná v demokratické společnosti v zájmu veřejné bezpečnosti, ochrany veřejného pořádku, zdraví nebo morálky nebo ochrany práv a svobod jiných (čl. 9 odst. 2 Evropské úmluvy o ochraně lidských práv).

Obsah práva na pastorační péči se stal předmětem úvah Evropského soudu pro lidská práva ve Štrasburku (ESLP), který spojuje právo na pastorační péči se svobodou svědomí a vyznání a ukládá tak členským státům Rady Evropy řadu povinností souvisejících s jeho realizací. Ve věci Savez Crkava Riječ Života a ostatní proti Chorvatsku dospěl Evropský soud pro lidská práva k závěru, že pokud stát nezajišťuje náboženským společenstvím možnost poskytovat pacientům v nemocnicích pastorační péči, představuje to porušení čl. 9 Evropské úmluvy o lidských právech a může to být považováno také za projev diskriminace (čl. 14 Evropské úmluvy o ochraně lidských práv).[18] V této oblasti mají orgány veřejné moci povinnost spolupracovat s představiteli náboženských společenství. Poskytování duchovní péče pacientům nemocničními kaplany je podle Evropského soudu pro lidská práva uskutečňováním práva na svobodu svědomí a vyznání, což vyplývá mj. z rozsudku ve věci Manzanas Martín proti Španělsku.[19] Na druhé straně Evropský soud pro lidská práva v rozsudku ve věci Koppi proti Rakousku nepřímo

[16] Evropská úmluva o ochraně lidských práv byla publikována pod č. 209/1992 Sb.

[17] Rozsudek velkého senátu ESLP ze dne 10. listopadu 2005 ve věci Leyla Şahin proti Turecku, stížnost č. 44774/98.

[18] Rozsudek senátu ESLP ze dne 9. března 2011 ve věci Savez Crkava Riječ Života a ostatní proti Chorvatsku, stížnost č. 7798/08.

[19] Rozsudek senátu ESLP ze dne 3. července 2012 ve věci Manzanas Martín proti Španělsku, stížnost č. 17966/10.

uznal nepřípustnost poskytování pastorační péče osobami, které sice jsou členy daného náboženského společenství, ale nejsou duchovními.[20]

Rozsah práva na pastorační péči podrobněji upravují předpisy členských států Rady Evropy, obvykle na úrovni ústavního práva. Právo pacienta na pastorační péči je přímo vyjádřeno v čl. 29 rumunské ústavy.[21] Toto ustanovení zaručuje pacientům právo na pastorační péči mj. v nemocnicích, azylových domech a sirotčincích.[22] V Polsku bylo právo na pastorační péči ve zdravotnických zařízeních zakotveno v ústavě (čl. 68 ve spojení s čl. 51 a 53),[23] v konkordátu mezi Apoštolským stolcem a Polskou republikou (čl. 17),[24] v zákoně o právech pacientů (čl. 36–38),[25] a také v zákonech upravujících vztahy státu s náboženskými společenstvími. V případě Slovenské republiky představuje základ práv pacientů na pastorační péči ustanovení čl. 24 ústavy zaručující svobodu myšlení, svědomí a náboženskou svobodu.[26] Práva pacientů byla dále upravena v Chartě práv pacientů přijaté vládou Slovenské republiky v roce 2001.[27] Listina základních práv a svobod, která je součástí ústavního pořádku České republiky, ve svých čl. 15 a 16 zaručuje individuální i kolektivní náboženskou svobodu, což se vztahuje i na pastorační péči v lůžkových zdravotnických zařízeních.[28] Taktéž z analýzy Listiny základních práv Evropské unie a judikatury Soudního dvora Evropské unie vyplývá, že obsahem práva na pastorační péči je možnost využívat pastorační péči v případě preventivní zdravotní péče i dalšího léčení.[29]

---

20 Rozsudek senátu ESLP ze dne 10. března 2010 ve věci Koppi proti Rakousku, stížnost č. 33001/03.

21 *Constitution of Romania*, dostupné na <https://perma.cc/5BHV-KWPV> (4. 10. 2017).

22 Rozsudek velkého senátu ESLP ze dne 9. července 2013 ve věci Sindicatul "Păstorul Cel Bun" proti Rumunsku, stížnost č. 2330/09.

23 *Constitution of the Republic of Poland*, dostupné na <https://perma.cc/97TS-Y4HX> (4. 10. 2017).

24 *Konkordát s Polskem (1993/1998)*, in: NĚMEC, Damián, *Konkordátní smlouvy Svatého stolce s postkomunistickými zeměmi (1990–2008)*, Bratislava, 2010, s. 391–398.

25 Ustawa z dnia 6 listopada 2008 r. o prawach pacjenta i Rzeczniku Praw Pacjenta (Dz.U. 2009 nr 52 poz. 417).

26 Ústava Slovenské republiky byla publikována pod č. 460/1992 Zb.

27 HEGYI, Ladislav, *Charta práv pacientov vo svetle reformných zdravotníckych zákonov v SR*, in: Zdravotnické právo v praxi č. 3–4/2006, Konice, s. 49–51.

28 Listina základních práv a svobod byla publikována pod č. 23/1991 Sb. a znovu pod č. 2/1993 Sb.

29 Listina základních práv Evropské unie byla publikována pod č. 2012/C 326/02 Úředního věstníku Evropské unie.

2. Oprávněné subjekty

Právo na pastorační péči přísluší pacientovi, který je kvalifikovaným subjektem tohoto práva, a to na základě mezinárodně uznávané koncepce lidských práv.[30] Jelikož žádný z dokumentů mezinárodního práva nestanoví přesně, kdo je pacientem, jednotlivé státy mají možnost k definici pacienta přistoupit samostatně. Členské státy Evropské unie to ve svém zákonodárství činí s různou mírou preciznosti. V určitých případech může být pacientem jak nemocný člověk, tak i člověk zdravý, jelikož zdravotnickou péči mohou přijímat také zdravé osoby, např. za účelem prevence či diagnostiky.[31]

Právo na pastorační péči má každý pacient. Může se ho domáhat každý člověk pobývající v nemocnici bez ohledu na věk, pohlaví, zdravotní pojištění, majetkové poměry, sociální postavení, primární i sekundární negramotnost, a především pak bez ohledu na aktuální zdravotní stav.[32] Právo na pastorační péči pacientům přísluší bez ohledu na bydliště, trvalé či přechodné místo pobytu a státní příslušnost.[33] Lidé, kteří na území Evropské unie využívají přeshraniční zdravotní péči, mají také právo na kontakt s osobou poskytující pastorační péči, a to v jazyce pro ně srozumitelném, za stejných podmínek jako občané státu, na jehož území pobývají.[34] Právo na pastorační péči přísluší pacientům během pobytu v nemocnici, léčebném a pečovatelském zařízení, hospici i v dalších zdravotnických zařízeních určených lidem, jejichž zdravotní stav vyžaduje pobyt v lůžkovém zdravotnickém zařízení.

Navzdory výše uvedeným zárukám je však v praxi někdy obtížné domoci se práva na pastorační péči. Ohroženi jsou především pacienti, kteří nemohou svobodně informovat zdravotnický personál o tom, že mají o pastorační péči zájem. K nim patří zejména starší lidé, děti, osoby v terminálním stavu, osamocení lidé, pacienti s postižením nebo osoby neznalé jazyka. Zejména věk má na možnost

[30] TABASZEWSKI, Robert, *Prawo do zdrowia w systemach ochrony praw człowieka*, s. 204.

[31] Doporučení Výboru ministrů Rady Evropy členským státům o řízení bezpečnosti pacientů a prevenci nežádoucích příhod v oblasti zdravotní péče [Rec(2006) 7].

[32] TABASZEWSKI, Robert, *Prawo do zdrowia w systemach ochrony praw człowieka*, s. 88.

[33] Evropský výbor pro sociální práva při Radě Evropy, Conclusions 2015 for Estonia, s. 33.

[34] Směrnice Evropského parlamentu a Rady č. 2011/24/EU Úředního věstníku Evropské unie, o uplatňování práv pacientů v přeshraniční zdravotní péči.

využití práva na pastorační péči zásadní vliv.[35] V tomto ohledu má značný význam rodina pacienta a okruh dalších lidí, kteří jsou mu blízcí, aby v zastoupení pacienta přivolali nemocničního kaplana. V případě dětských pacientů a neonatální péče mají rodiče právo vychovávat děti podle svého vlastního přesvědčení s ohledem na dobro dítěte.[36] Proto by se mělo právo na pastorační péči o dítě uskutečňovat v duchu respektování práv dítěte a zároveň respektování rodičovské odpovědnosti.[37]

Určení okamžiku, kdy pacientovi vzniká právo na pastorační péči, má význam také pro odpovědnost zdravotnického zařízení, které náboženskou svobodu pacientů nerespektuje.[38] Příslušné právní předpisy by především měly přesně stanovit okamžik, od něhož je třeba považovat danou osobu za pacienta, který má na pastorační péči právo.

Každý pacient má právo na bezplatnou pastorační péči.[39] Aby pacient mohl uskutečňovat svobodu svědomí a vyznání, má zdravotnické zařízení povinnost hradit náklady spojené s uplatněním práva na pastorační péči, což znamená, že zařízení nemůže od pacientů – a tím spíše od náboženských společenství – vybírat žádné poplatky.[40] Taktéž přenášení nákladů zdravotnických zařízení na členy náboženských společenství je nepřípustné. Výjimky z tohoto pravidla mají být zcela ojedinělé, mají vyplývat ze zákona, a přitom nesmějí narušovat podstatu tohoto práva (čl. 9 Evropské úmluvy o lidských právech). Proto by náklady spojené se zaměstnáváním nemocničních kaplanů, zřizováním kaplí a zajišťováním soukromí při službách nemocným měly jít k tíži státního, resp. veřejného rozpočtu. Právě nedostatečné financování služeb nemocničních kaplanů představuje nejvážnější překážku ve svobodném uplatňování práva pacientů na přístup k pastorační péči.

Určitá specifika vykazuje uplatňování práva na pastorační péči v hospicích. Jsou v nich hospitalizovány osoby těžce nemocné, pacienti přijímající paliativní

---

35 BOGUSZEWSKA, Magdalena, GÓRALCZYK, Karolina, *Prawo pacjenta do opieki duszpasterskiej wobec zróżnicowania religijnego*, in: Drohiczyński Przegląd Naukowy č. 8/2016, Drohiczyn, s. 61.

36 SHARP, Cecil, *The Use of Chaplaincy in the Neonatal Intensive Care Unit*, in: Southern Medical Journal č. 12/1991, Birmingham, AL, s. 1482–1486.

37 KARKOWSKA, Dorota, *Prawa pacjenta*, Warszawa, 2009, s. 144.

38 TABASZEWSKI, Robert, *Prawo do zdrowia w systemach ochrony praw człowieka*, s. 127–132.

39 Tamtéž, s. 94.

40 *Deklarace o pokroku a rozvoji v sociální oblasti*, dostupné na <https://perma.cc/Q4Y2-DKGG> (4. 10. 2017).

péči a chronicky nemocní.[41] Pro tento okruh pacientů může mít duchovní péče zásadní význam, a to i ve sféře zdravotní. Pro zařízení paliativní péče by měl být status pastorační péče precizně stanoven zákonem a dále rozvinut v provozních řádech těchto zařízení.

3. Obsah práva

Obsahem pacientova práva na pastorační péči je zejména její svobodný příjem.[42] V negativním pojetí můžeme toto právo definovat jako svobodu nerušené modlitby.[43] Pacient, jeho rodina nebo zmocněná osoba mohou požádat o pastorační péči kaplana, který v nemocnici působí, případně duchovního pacientova náboženského společenství, který jinak v nemocnici nepůsobí. Pacientovi přísluší právo na svobodný a přímý kontakt s nemocničním kaplanem nebo duchovním jeho náboženského společenství.[44]

Zdravotnický personál, resp. vedení zdravotnického zařízení má povinnost kaplana ihned přivolat v případě náhlého zhoršení zdraví či přímého ohrožení života. Toto přání může pacient zdravotnickému personálu sdělit i dříve. Zdravotnický personál by měl přivolat nemocničního kaplana i tehdy, když pacient subjektivně cítí, že se jeho zdravotní stav zhoršuje.[45] Během kontaktu s nemocničním kaplanem a během náboženských obřadů má pacient právo na maximální soukromí.

Obsah práva na pastorační péči se skládá z řady dalších práv vyplývajících mj. z ustanovení Evropské charty práv pacientů (Active Citizenship Network), Ottawské charty podpory zdraví (WHO) a Amsterodamské deklarace práv pacientů v Evropě (WHO). S právem na pastorační péči koresponduje právo na informace, což znamená, že pacienti by měli být podrobně informováni o tom, že jim právo na pastorační péči vůbec přísluší.[46] S právem na pastorační péči souvisejí také další náboženská práva: právo na respektování různých forem náboženské činnosti

[41] CHAPLIN, Jacquelyn, MITCHELL, David, *Integrating Spiritual Care and Chaplaincy Within Palliative Care*, in: Scottish Journal of Healthcare Chaplaincy č. 4–2/2001, Aberdeen, s. 8–11.

[42] BORKOWSKI, Mirosław, *Patient's Right to Pastoral Care*, in: Zeszyty Naukowe Gdańskiej Szkoły Wyższej č. 14/2014, Gdańsk, s. 11–16.

[43] KARKOWSKA, Dorota, *Prawa pacjenta*, s. 144.

[44] WEISENBECK, Marlene, *Chaplains in Canon Law and Contemporary Practice*, in: Health Progress č. 1–2/2010, St. Louis, MO, s. 86–87.

[45] TABASZEWSKI, Robert, *Prawo do zdrowia w systemach ochrony praw człowieka*, s. 22.

[46] KARKOWSKA, Dorota, *Prawa pacjenta*, s. 486.

pacienta, právo informovat zdravotnický personál o vyznávaném náboženství a s ním spojenými oprávněnými očekáváními, právo na zvláštní nemocniční stravu v souladu s pokyny pacienta nebo nemocničního kaplana, právo na přístup do nemocniční kaple, právo na podání stížnosti a poskytnutí náhrady nemajetkové újmy v případě porušení práva zdravotnickým personálem, vedením zdravotnického zařízení nebo orgány veřejné moci (čl. 2, 3, 12–14 Evropské charty práv pacientů).

Povinnost informovat pacienta o jeho právu svobodně vyhledat služby nemocničního kaplana zavazuje pracovníky zdravotnického zařízení, jehož vedení odpovídá za důsledné plnění této povinnosti. Odpovědnostní vztahy by měly upravovat vnitřní předpisy zdravotnického zařízení. Pacient by měl být jasně a srozumitelně informován o tom, jak se lze s nemocničním kaplanem působícím v daném zdravotnickém zařízení spojit.[47] Nemůže-li se pacient pohybovat, má právo být informován, zda je možná služba nemocničního kaplana u lůžka nemocného.

Dále má pacient právo účastnit se bohoslužeb v nemocniční kapli, byla-li zřízena. Rozhodnutí o zřízení kaple ve zdravotnickém zařízení je ponecháno na jeho vedení. Pokud kaple existuje, nemůže právo na přístup do ní z principu omezovat zdravotnický personál ani další osoby pobývající v zařízení. Pokud kaple v zdravotnickém zařízení chybí, pacient má právo účastnit se náboženských obřadů organizovaných v léčebném zařízení, a to buď přímo u svého lůžka, nebo v místě vyhrazeném vedením zařízení.

Právní předpisy každého státu by měly upravovat formální náležitosti související s osobami vykonávajícími pastorační péči v areálu zdravotnického zařízení. Měly by mj. stanovit právní titul výkonu pastorační péče (pracovní smlouva, dohoda o pracovní činnosti, dobrovolnictví) a podrobné podmínky poskytování služeb nemocničního kaplana, včetně oprávnění vstupovat do areálu nemocnice či jiného zdravotnického zařízení, možnost pohybovat se v něm a využívat nemocniční kapli či jiné vyhrazené místo.[48]

Pacientovo právo na pastorační péči je porušeno nejen tehdy, když zdravotnický personál nebo vedení zdravotnického zařízení odmítne spolupracovat s nemocničním kaplanem, ale i v případě absence aktivní politiky státu umožňující tuto spolupráci. Pokud je nemocničnímu kaplanovi nebo duchovnímu pacientova

47 Tamtéž.

48 BOGUSZEWSKA, Magdalena, GÓRALCZYK, Karolina, *Prawo pacjenta do opieki duszpasterskiej wobec zróżnicowania religijnego*, s. 57.

náboženského společenství bráněno vstoupit do zdravotnického zařízení nebo je jeho přímý přístup k pacientovi omezován, může se jednat o přímou diskriminaci skupiny osob zvlášť zranitelných.[49]

Porušením pacientova práva na pastorační péči je také jednání rodiny nebo zástupce pacienta odporující dříve vyjádřené vůli pacienta využít služeb nemocničního kaplana.[50] Každé faktické omezení pacientova přístupu k pastorační péči v lůžkovém zdravotnickém zařízení lze kvalifikovat jako porušení jeho práv. Může se jednat např. o odmítnutí přivolat pacientovi nemocničního kaplana, umožnění kontaktu s duchovním jen na chodbě, nebo též neurčení odpovědných osob.

Resumé

Článek se zabývá právem pacienta na pastorační péči v lůžkových zdravotnických zařízeních v kontextu mezinárodního práva. Autor upozorňuje na předpisy mezinárodního práva i práva jednotlivých evropských států upravující přístup pacienta k službám nemocničních kaplanů. Poukazuje na to, že právo na pastorační péči přísluší každému pacientovi a nesmí být omezováno zdravotnickým personálem ani orgány veřejné moci. Autor dále provádí rozbor postavení pastorační péče v lůžkových zdravotnických zařízeních a upozorňuje na možná úskalí nedostatečné právní úpravy.

Summary

Patients' Right to Pastoral Care in Light of International Law

The article deals with patients' right to pastoral care in bedside medical facilities in the context of international law. The author draws attention to the provisions of international law and individual European states, which govern patients' access to chaplain services within healthcare. It points out that the right to pastoral care belongs to every patient and must not be restricted by medical personnel or public authorities. The author also analyses the status of pastoral care in bedside medical facilities and points to possible pitfalls related to inadequate legal regulation.

[49] TABASZEWSKI, Robert, *Prawo do zdrowia w systemach ochrony praw człowieka*, s 92; KARKOWSKA, Dorota, *Prawa pacjenta*, s. 486.

[50] BOGUSZEWSKA, Magdalena, GÓRALCZYK, Karolina, *Prawo pacjenta do opieki duszpasterskiej wobec zróżnicowania religijnego*, s. 58.

Zusammenfassung

Das Recht des Patienten auf Seelsorge im Lichte der völkerrechtlichen Bestimmungen
Artikel befasst sich mit dem Recht des Patienten auf Seelsorge in stationären Gesundheitseinrichtungen im Kontext des Völkerrechts. Autor weißt sowohl auf die Bestimmungen des Völkerrechts als auch auf die Vorschriften einzelner europäischen Staaten, die den Zugang des Patienten zur vom Krankenhauskaplan geleisteten Seelsorge regeln, hin. Er stellt fest, dass das Recht auf Seelsorge jedem Patienten obliegt und weder vom Personell der Gesundheitseinrichtung noch von den öffentlichen Organen beschränkt werden darf. Autor analysiert ferner die Stellung der Seelsorge in stationären Gesundheitseinrichtungen und weißt auf mögliche Probleme der mangelhaften rechtlichen Regelung hin.

Riassunto

Il diritto del paziente alla cura pastorale in un contesto del diritto internazionale
L'articolo si occupa del diritto di pazienti alla cura pastorale negli stabilimenti sanitari in un contesto del diritto internazionale. L'autore fa notare le norme del diritto internazionale e di singoli Stati europei che regolano l'accesso del paziente ai servizi di cappellani ospedalieri, sottolineando che il diritto alla cura pastorale spetta ad ogni paziente e non può essere limitata dal personale sanitario nemmeno dagli organi del potere pubblico. L'autore poi analizza lo stato della cura pastorale negli stabilimenti sanitari e rende presente possibili difficoltà che sorgono dalla mancata legislativa regolatrice.

Klíčová slova: konfesní právo, mezinárodní právo, pastorační péče, práva pacienta, zdravotnické právo

Keywords: religion law, international law, pastoral care, patient's rights, medical law

Autor

Dr Robert Tabaszewski, PhD, LL.M., působí jako odborný asistent na Katedře lidských práv Fakulty práva, kanonického práva a správy Katolické univerzity Jana Pavla II. v Lublině. Vedle své vědecké a pedagogické činnosti vykonává též advokátní praxi. Od roku 2016 působí jako člen zdravotnické komise veřejného ochránce práv Polské republiky.

Dr Robert Tabaszewski, PhD, LL.M., is Assistant Professor at the Department of Human Rights of the School of Law, Canon Law and Administration of the John Paul II Catholic

University in Lublin. Besides his scientific and pedagogical activities, he also practises law as an attorney. Since 2016, he has been a member of the Health Commission of the Ombudsman of the Republic of Poland.

Dr Robert Tabaszewski, PhD, LL.M., ist als wissenschaftlicher Mitarbeiter am Lehrstuhl für Menschenrechte an der Fakultät für Recht, kanonisches Recht und Verwaltung der Katholischen Johannes Paul II. Universität in Lublin tätig. Über seine wissenschaftliche und pädagogische Tätigkeit hinaus ist er auch als Rechtsanwalt tätig. Seit 2016 ist er Mitglied der Gesundheitskommission des Ombudsmanns der Polnischen Republik.

Dr Robert Tabaszewski, PhD, LL.M., assistente specializzato della Cattedra di diritti dell'uomo della Facoltà di diritto, diritto canonico ed amministrativa dell'Università Cattolica di Giovanni Paolo II a Lublino. Oltre alle sue attività scientifiche e pedagogiche gestisce uno studio legale. Dal 2016 copre l'incarico del membro della Commissione sanitaria del Difensore civico polacco.

dr Robert Tabaszewski, PhD, LL.M.
Katolicki Uniwersytet Lubelski Jana Pawła II
Wydział Prawa, Prawa Kanonicznego i Administracji
Katedra Praw Człowieka
Aleje Racławickie 14
20-400 Lublin
Poland

e-mail: robert.tabaszewski@kul.pl

Právní aspekty služby kaplana v katolických církevních školách v České republice

Filip Dostál

Církevní škola je z pastoračního hlediska velmi specifickým prostředím. Jak ukazuje praxe v mnoha zemích i v historii euroamerického církevního školství, je pro některé školy (zejména internátní) pastoračně velmi vhodné ustanovit kněze, kterému je trvale svěřena pastýřská péče o školní společenství,[1] tedy komunitu žáků a zaměstnanců školy. Kanonickým základem pro tento typ kněžské kategoriální pastorace jsou kán. 564 až 566 Kodexu kanonického práva z roku 1983 o ustanovování kaplana (dále jen „školní kaplan").

Teoreticky lze školního kaplana ustanovit při škole s jakýmkoliv, tedy i nekatolickým zřizovatelem (příkladem může být značně rozšířená přítomnost katolických kaplanů na soukromých, nebo i anglikánských internátních *public schools* v anglosaských zemích). V našem příspěvku pojednáme především o právním postavení katolických kaplanů v českých katolických školách, přestože některé naše závěry mohou mít i širší platnost pro české církevní školy zřizované nekatolickými náboženskými společenstvími.[2]

[1] K pastorálně-teologické charakteristice školního křesťanského společenství viz dokument Kongregace pro katolickou výchovu *Katolická škola* (1977), čl. 61, dostupný na <https://perma.cc/6EMV-EBNM> (30. 8. 2017), a dokument Kongregace pro katolickou výchovu *Náboženský rozměr výchovy v katolické škole* (1988), čl. 32, dostupný na <https://perma.cc/45M6-7GDZ> (30. 8. 2017).

[2] Termín náboženské společenství používáme namísto výrazu církev a náboženská společnost podle pojmového vymezení, které uvádějí TRETERA, Jiří Rajmund, HORÁK, Záboj, *Konfesní právo*, Praha, 2015, s. 25. Termín církev a náboženská společnost používáme pouze v případě odkazu na právní předpis, kde je tento termín užit.

V České republice mohou od roku 2002 zřizovat církevní školy pouze náboženská společenství, resp. právnické osoby od nich odvozené, kterým bylo přiznáno zvláštní právo zřizovat církevní školy [§ 7 odst. 1, písm. d) zákona č. 3/2002 Sb., o církvích a náboženských společnostech]. Tímto novým konfesním zákonem došlo k omezení práva zřizovat církevní školy. Do té doby toto právo svědčilo podle zákona č. 308/1991 Sb. všem uznaným náboženským společenstvím.[3]

Výkon práva zřizovat církevní školy je upraven zvláštními právními předpisy, kterými jsou zákon č. 561/2004 Sb., školský zákon, a prováděcí vyhlášky. Zákonodárce v zákoně upravujícím jak veřejné tak soukromé školství zvláštní potřeby církevních škol zohlednil naprosto minimálně, proto právní úprava pro působení školního kaplana v české školské legislativě chybí.

Podle § 8 odst. 6 školského zákona zřizují registrované církve a náboženské společnosti, kterým bylo přiznáno oprávnění k výkonu zvláštního práva zřizovat církevní školy, své školy v právní formě buď školské právnické osoby, nebo jako právnické osoby podle jiných právních předpisů (např. jako k účelu vhodné právnické osoby podle občanského zákoníku). Podle převažující a velmi problematické výkladové praxe nemohou být církevní školy evidovanými (církevními) právnickými osobami (§ 15a odst. 1 zákona o církvích a náboženských společnostech), nejsou tedy ani orgánem, resp. organizační součástí náboženského společenství, ani jeho účelovým zařízením.[4]

Česká církevní škola je tedy právnickou osobou, vůči které je náboženské společenství, které ji zřizuje (resp. od něho odvozená evidovaná právnická osoba) „pouze" ve specifickém právním vztahu zřizovatele. Tento zvláštní typ právnické osoby, kterými jsou školské právnické osoby, a jejich velká míra právní nezávislosti na církevním zřizovateli velmi ztěžuje hledání odpovědi na otázku právního postavení školního kaplana, neboť kanonickým ustanovením a jmenováním ordinářem nelze založit kaplanův právní vztah ke škole podle světského práva.

Důležitou skutečností pro posouzení právního postavení školního kaplana v České republice je dvojí právní význam pojmu škola (obdobně i školské zařízení, např. domov mládeže, internát, školní družina a další). Ustanovení § 8 školského

---

[3] TRETERA, Jiří Rajmund, HORÁK, Záboj, *Jak by měl vypadat nový zákon o svobodě náboženského vyznání*, in: Revue církevního práva č. 67–2/2017, Praha, 2017, s. 18–19.

[4] Ke kritice tohoto stavu jako omezení svobody náboženského vyznání viz HORÁK, Záboj, *Naléhavost změn právní úpravy postavení církevních škol*, in: BENÁK, Jaroslav (ed.), *Církev a stát 2016*, Brno, 2016, s. 43–48.

zákona rozlišuje v odst. 6 školu (případně samostatné školské zařízení) jako právnickou osobu od školy nebo školského zařízení jako činnosti (odst. 7).

Oprávnění vykonávat činnost školy podle § 7 odst. 6 školského zákona, které může nabýt právnická osoba zápisem do rejstříku škol a školských zařízení, je více než licence *sui generis*. Monika Puškinová uvádí, že s výjimkou některých hraničních situací lze vždy rozlišit právní jednání, které činí škola jako právnická osoba, od toho, které náleží k výkonu činnosti školy.[5] Činnost školy, uskutečňování a poskytování vzdělávání (§ 7 školského zákona), je podle § 2 odst. 3 školského zákona vždy veřejnou službou, a to i za předpokladu, že právnická osoba, která činnost školy vykonává, je soukromoprávním subjektem (což je případ církevních škol).

Pro úvahu o podmínkách, za kterých může školní kaplan vykonávat svou službu, je velmi důležitá otázka, jak je v české školské legislativě vymezen pojem vzdělávání, tedy výkon činnosti školy. Tento klíčový pojem je ve školském zákoně velmi spoře definován v § 1 jako zastřešující termín pro výchovu a vzdělávání. Školský zákon bez dalšího definování převzal tradiční pojmovou i obsahovou podvojnost edukace, jak ji tradičně užíval diskurs středoevropské pedagogiky (který je dnes pozvolna opouštěn). Legislativní pojem vzdělávání je tedy na místě chápat jako legislativní zkratku veškerého edukačního procesu odehrávajícího se ve škole.[6]

Jednou z podmínek pro uskutečňování vzdělávání, které jsou stanoveny v § 7 odst. 7 školského zákona, je jeho zajišťování pedagogickými pracovníky. Jejich postavení je upraveno samostatně v zákoně č. 563/2004 Sb., o pedagogických pracovnících. V ustanovení § 2 odst. 1 tohoto zákona nalezneme definici pedagogického pracovníka. Z této definice lze usuzovat o vymezení pojmu vzdělávání. Obsah tohoto pojmu zahrnuje přímé vyučovací, výchovné, speciálně pedagogické nebo pedagogicko-psychologické činnosti vykonávané bezprostředním působením na vzdělávaného.

Z těchto ustanovení školského zákona a zákona o pedagogických pracovnících dovozujeme dvě důležité skutečnosti, ze kterých budeme vycházet v následujících úvahách o právních podmínkách služby školního kaplana. Ačkoli zákonodárce neuvedl pastorační působení školního kaplana v podrobnějším výčtu vzdělávacích

---

5 PUŠKINOVÁ, Monika, *Právo pro ředitele škol v kostce*, Praha, 2014, s. 18–26.

6 Absence definice vzdělávání ovšem nebránila zákonodárci, aby v § 2 školského zákona stanovil pro vzdělávání zásady a cíle, které obsahují pro službu školního kaplana významné antropologické a světonázorové aspekty.

činností považovaných za výkon vzdělávání, nelze pochybovat, že školní pastorace spadá do kategorie výchovného a psychologického působení.

K chápání pastoračního působení školního kaplana jako výchovného a psychologického působení, resp. vzdělávání ve smyslu školského zákona, lze dojít dvojím výkladem. Systematicky, neboť školský zákon v § 15 zná jako součást vzdělávání i vyučování náboženství, což v právní rovině nelze od jiného typu pastorační služby odlišit, a jazykově, neboť silně sekularizovaný zákonodárce podobnou činnost ve vzdělávacím kontextu jistě chápe jako výchovné a psychologické působení, tedy vzdělávání.

S výjimkou několika málo pastoračních úkonů popsaných níže nemůže školní kaplan konat pastorační službu ve škole, aniž by se nestal zároveň pedagogickým pracovníkem školy. Podle ustanovení § 2 odst. 1 zákona č. 563/2004 Sb., o pedagogických pracovnících je pedagogický pracovník školy jejím zaměstnancem, školní kaplan se tedy pedagogickým pracovníkem může stát pouze vznikem základního pracovněprávního vztahu ke škole.

Zákonodárce dvojím užitím adjektiva přímý v ustanovení § 2 odst. 1 zákona o pedagogických pracovnících fakticky rozlišil vzdělávací působení fyzických (a teoreticky i právnických) osob při činnosti školy na přímé a nepřímé. Nepřímo na vzdělávaného kromě technických a hospodářských zaměstnanců školy (např. školník) působí i např. autor učebnice, autorský tým počítačového vzdělávacího programu, moderátor výukového videoprogramu.

Přímo naopak působí jen taková osoba, která se vzdělávaným vstupuje do autentické vzájemné lidské interakce „tváří v tvář“ a má konkrétní cíl osobnostně ovlivnit konkrétního žáka (resp. dítě, studenta, dále jen „žák“), tedy jej vychovat a vzdělat. Toto přímé působení popisuje pedagogická věda jako pedagogickou komunikaci, pedagogickou interakci, vyučování, pedagogicko-psychologickou intervenci složenou z diagnostiky, poradenství, terapie, depistáže, prevence, případně dalších specifických pedagogických procesů.

V některých případech, v praxi poměrně častých, nelze přímé a nepřímé vzdělávací působení osob ve škole zcela rozlišit. Je otázka, nakolik vykonává přímou vzdělávací činnost do školy pozvaný přednášející odborník, pamětník či jiný host pozvaný na besedu atp. Pro nás je podstatné, že podobné formální rysy jako přednáška či beseda externího hosta školy nese i školní bohoslužba, resp. v jejím rámci konaná homilie.

Společnými formálními znaky je vystoupení před auditoriem se znaky velké sociální skupiny, jednostrannost a asymetrie komunikační vazby duchovního se žáky, případně možnost následné interpretace pedagogickým pracovníkem. Proto lze bohoslužbu včetně homilie považovat pouze za nepřímé vzdělávací působení a duchovní nemůže být v tomto případě pokládán za osobu uskutečňující vzdělávání.

Podle platné české školské legislativy tedy pro pastorační službu školního kaplana potenciálně existují tři právní režimy:

1. Školní kaplan působí bez světského právního poměru k právnické osobě vykonávající činnost školy.
2. Školní kaplan působí v základním pracovněprávním vztahu k právnické osobě, která vykonává činnost školy, ale není pedagogickým pracovníkem.
3. Školní kaplan působí jako pedagogický pracovník v základním pracovněprávním vztahu k právnické osobě, která vykonává činnost školy.

Jednotlivé tři právní režimy znamenají zcela odlišné podmínky pro výkon pastorační služby. Pokusíme se z jejich rozdílů vyvodit některé důsledky, které pro pastorační praxi školního kaplana z těchto rozdílů plynou.

1. Školní kaplan působí bez světského právního poměru k právnické osobě vykonávající činnost školy

Pokud vstoupí školní kaplan do prostor, kde se uskutečňuje vzdělávání [§ 144 odst. 1, písm. g) školského zákona], resp. se svolením nebo na výzvu pedagogických pracovníků se účastní vzdělávání, má z hlediska světského práva neformální postavení hosta. Česká školská legislativa přítomnost hostů ve škole nijak neupravuje, třebaže je jejich nepřímé vzdělávací působení značně rozšířenou praxí.

Kaplanovo „hostování“ vylučuje jeho zapojení do vyučování a dalších důležitých aspektů školního života. Tento právní režim přítomnosti školního kaplana ve škole téměř znemožňuje jeho účast ve školním společenství, což je skutečnost pro dobrou pastoraci zásadní. Zcela vyloučeno je za těchto okolností rovněž seznámení školního kaplana s osobními údaji žáků (srov. zákon č. 101/2000 Sb., o ochraně osobních údajů).

V českém školství, zejména na základních školách, je značně rozšířená praxe škol umožňovat po skončení vyučování v prostorách školy různým fyzickým a právnickým osobám pořádání zájmových aktivit (zpravidla při současném nájmu nebo podnájmu potřebných prostor školy). Proto si lze představit i takové

uspořádání poměrů ve škole, které by umožnilo v omezeném rozsahu školnímu kaplanovi konat jeho službu i bez jeho základního pracovněprávního vztahu ke škole (z právního hlediska tedy „mimo školu“).

Farnost či diecéze může s právnickou osobou vykonávající činnost školy sjednat nájem nebo podnájem místnosti, kde může kaplan žákům a pedagogickým pracovníkům pastoračně sloužit. Z právního hlediska jde o obdobnou situaci, jaká nastává při pořádání již zmiňovaných zájmových kroužků, nebo při provozování školního bufetu právnickou nebo fyzickou osobou, která je se školou v jiném smluvním vztahu, než je základní pracovněprávní vztah.

Za těchto podmínek musí ovšem škola vyřešit otázku dohledu nad žáky v době, kdy komunikují individuálně nebo v malých skupinkách se školním kaplanem. Škola je totiž povinna zajistit dohled nad žáky v době školního vyučování a podle ustálené výkladové praxe na základních školách i v době po otevření školní budovy před zahájením dopoledního vyučování a rovněž o přestávce mezi dopoledním a odpoledním vyučováním.[7]

Povinnost školy zajistit nad žáky dohled plyne z ustanovení § 29 odst. 2 školského zákona jako předpoklad „zajištění bezpečnosti a ochrany zdraví dětí, žáků a studentů při vzdělávání a s ním přímo souvisejících činnostech a při poskytování školských služeb“, samotný termín dohled pak zmiňuje ustanovení § 164 odst. 1, písm. h) školského zákona, jímž je řediteli školy uložena povinnost dohled nad dětmi a nezletilými žáky zajistit. Rozsah a obsah pojmu dohled nad žáky uvádí § 6 vyhlášky č. 263/2007 Sb., kterou se stanoví pracovní řád pro zaměstnance škol a školských zařízení zřízených Ministerstvem školství, mládeže a tělovýchovy, krajem, obcí nebo dobrovolným svazkem obcí. Tato vyhláška se sice nevztahuje na školy s jiným zřizovatelem, vzhledem k absenci odpovídajícího právního předpisu by toto vymezení dohledu nad žáky mělo být respektováno i v soukromých a církevních školách.

Dohled nad žáky může vykonávat pouze zaměstnanec školy, nikoli tedy školní kaplan bez základního pracovněprávního vztahu ke škole. Kaplanově případné individuální pastorační službě v době vyučování, resp. v čase polední přestávky

[7] Srov. přehled odpovědí na dotazy týkající se plnění povinné školní docházky a průběhu základního vzdělávání zveřejněný na internetových stránkách Ministerstva školství, mládeže a tělovýchovy, dostupný na <https://perma.cc/2KHZ-SC4N> (30. 8. 2017). Viz též vyhlášku č. 48/2005 Sb., o základním vzdělávání a některých náležitostech plnění povinné školní docházky, § 1 odst. 1, 2 a 5, a vyhlášku č. 13/2005 Sb., o středním vzdělávání a vzdělávání v konzervatoři, § 11 odst. 1 a 2.

(která je k tomuto účelu nejvhodnější), by musel být přítomen zaměstnanec školy, což je z pastoračního hlediska nevhodné (mj. znemožňující zpověď). Avšak po skončení odpoledního vyučování může školní kaplan se žákem nebo jejich skupinkou pracovat v pronajatých prostorách školy i samostatně. Povinnost vykonávat dohled nad žáky, kteří setrvali v budově školy po skončení vyučování, již škola nemá.[8]

Při volbě tohoto právního režimu služby školního kaplana by však rozhodně měli být informováni zákonní zástupci žáků. V praxi nelze předpokládat, že rodiče žáků budou schopni odlišit nabídku výlučně církevní služby, na škole *de iure* nezávislé, od vzdělávání poskytovaného školou, zejména pokud jde o školu, jejímž zřizovatelem je náboženské společenství. Opomenutí předchozího informování o tomto právním stavu, který je pro většinu rodičů těžko předvídatelný, by mělo nepříjemné následky zejména v konfliktních situacích, při šetření stížnosti, vzniku škody, nemajetkové újmy aj.

2. Školní kaplan působí v základním pracovněprávním vztahu k právnické osobě, která vykonává činnost školy, ale není pedagogickým pracovníkem

Významného zlepšení podmínek pro činnost školního kaplana lze dosáhnout, pokud je školní kaplan v základním pracovněprávním vztahu ke škole. Pokud bude s kaplanem sjednáno, že druhem práce bude výslovně pastorační činnost, stane se školní kaplan nepedagogickým zaměstnancem školy. Česká školská legislativa totiž školního kaplana jako pedagogického pracovníka nezná. Výčet pedagogických pracovníků uvedený v § 2 odst. 2 zákona o pedagogických pracovnících je taxativní a ani církevní škola jej nemůže rozšiřovat.

Školní kaplan jako nepedagogický zaměstnanec základní školy může nad žáky vykonávat dohled.[9] Z toho dovozujeme, že může poskytovat i bez dohledu pedagogických pracovníků školy pastorační služby, které v tomto případě ovšem nejsou *de iure* součástí poskytovaného vzdělávání. Z formálního hlediska bychom mohli kaplanovo postavení v tomto režimu srovnat např. s postavením školního

[8] ANDRYS, Ondřej, *Úskalí dohledu*, in: Učitelské noviny č. 39/2013, Praha, s. 13.

[9] Srov. vyhlášku č. 48/2005 Sb., o základním vzdělávání a některých náležitostech plnění povinné školní docházky, § 3 odst. 1.

knihovníka, rovněž nepedagogického zaměstnance, který vykonává dohled nad žáky v čítárně školní knihovny a přitom poskytuje odborné knihovnické konzultace jako nepřímou součást vzdělávání.

Zdánlivě malý pastorační prostor, kterým je dohled nad žáky, nabývá velký pastorační význam v možnosti školního kaplana účastnit se akcí konaných mimo místo, kde škola uskutečňuje vzdělávání (např. škola v přírodě)[10] a na sportovních, výcvikových a jiných kurzech a mimoškolní činnosti.[11] Kaplan na těchto akcích může konat pastoraci ve chvílích, kdy neprobíhá vzdělávací program kurzu, tedy vyučování (např. večer po lyžařském výcviku).[12]

Složitou právní otázkou je možnost přístupu školního kaplana, nepedagogického zaměstnance školy, k osobním údajům žáků. Vzhledem k tomu, že zpracování osobních údajů žáků (zejména citlivých) spadá do činnosti školy, na které se školní kaplan v tomto režimu *de iure* nepodílí, přikláníme se k názoru, že se s nimi seznamovat nemůže.[13]

Podobně je třeba v tomto režimu vyloučit účast školního kaplana na jednáních pedagogické rady, působení při přijímacím řízení (zápis do základní školy, nebo motivační pohovor jako součást přijímacího řízení na střední školy), spoluúčast v jednání o ukládání kázeňských opatření (tzv. výchovné komise), účast na jednání o prospěchu žáků na třídních schůzkách atp.

---

[10] Srov. vyhlášku č. 48/2005 Sb. o základním vzdělávání a některých náležitostech plnění povinné školní docházky, § 3 odst. 3.

[11] Srov. vyhlášku č. 13/2005 Sb., o středním vzdělávání a vzdělávání v konzervatořích, § 17.

[12] Srov. KAPLÁN, Martin, *Pravidla pro školní výlety*, in: Učitelské noviny č. 25/2015, Praha, 2015, s. 13.

[13] V této souvislosti je důležité přihlédnout k ustálené praxi českých škol, že k psychologickým aktivitám, které již nelze jednoznačně považovat za běžnou součást vzdělávání podle příslušného rámcového vzdělávacího programu, je zapotřebí informovaný souhlas zákonného zástupce žáka. Ten je považován za samozřejmost v případě, že tyto aktivity koná externí subjekt. Srov. MERTIN, Václav, KREJČOVÁ, Lenka a kol., *Metody a postupy poznávání žáka*, Pedagogická diagnostika, Praha, 2016, s. 364.

3. Školní kaplan jako pedagogický pracovník v základním pracovněprávním vztahu k právnické osobě, která vykonává činnost školy

Z výše uvedeného rozboru vyplývá, že vzhledem k výchovnému a psychologickému aspektu služby školního kaplana lze podle české školské legislativy tuto službu vykonávat v plné šíři, pouze pokud je školní kaplan pedagogickým pracovníkem školy.

V návrhu metodiky pro české katolické školy byl uveden ilustrační přehled vybraných typů pastorační činnosti školního kaplana doplněný údajem, zda uvedené pastorační činnosti vyžadují postavení pedagogického pracovníka. Tento dílčí výsledek práce odborné skupiny při Katechetické sekci České biskupské konference, která návrh metodiky připravila, zde předkládáme k odborné diskusi.[14]

PRAVIDELNÁ SLUŽBA	**Činnost vyžaduje postavení pedagogického pracovníka**
Slaví ve škole celoškolní liturgii (mše svaté, Te Deum, bohoslužby slova, požehnání aj.).	
Pravidelně slaví ve škole liturgii pro zájemce z řad žáků a pedagogů (mše svaté, bohoslužby slova, adorace, liturgie hodin), vede pobožnosti (růženec, křížové cesty v postě, roráty v adventu aj.).	✓
Spravuje školní kapli (výzdoba, důstojnost, soulad s normami církve pro posvátný prostor a uchovávání Nejsvětější svátosti).	
Připravuje ve škole žáky k přijetí iniciačních svátostí, pokud je nemohou přijmout ve své farnosti (vlastní společenství pro svátostnou iniciaci).	✓
Vyučuje náboženství.	✓
Podílí se na práci předmětové komise pro výuku náboženství.	✓

[14] Návrh pro Českou biskupskou konferenci v roce 2016 vypracovala odborná skupina při Katechetické sekci České biskupské konference. Kromě autora tohoto příspěvku se na návrhu metodiky autorsky podíleli doc. PhDr. Ludmila Muchová, Ph.D., P. doc. Michal Kaplánek, Th.D., SDB, PhDr. Zuzana Svobodová, Ph.D., a Mgr. Marek Pelech. Návrh nebyl Českou biskupskou konferencí přijat.

PRAVIDELNÁ SLUŽBA	Činnost vyžaduje postavení pedagogického pracovníka
Žádá diecézního biskupa o pověření k výuce náboženství (kanonickou misi) a garantuje způsobilost navržených učitelů.	
Připravuje pro žáky školní formační a duchovní aktivity mimo pravidelné vyučování (včetně vícedenních).	✓
Účastní se vzdělávacích aktivit školy mimo pravidelné vyučování, tj. výletů, exkurzí, kurzů (adaptačních, sportovních apod.) a doplňuje je o duchovní program.	✓
Iniciuje a organizuje charitativní akce (periodické i jednorázové), koordinuje spolupráci školy s Katolickou charitou.	
Účastní se jednání pedagogické rady.	✓
Účastní se třídních schůzek.	✓
Spolupracuje s diecézním biskupem a biskupským vikářem odpovědným za katolické školství.	
Spolupracuje s úseky biskupství zodpovědnými za katolické školství a katechezi.	
Účastní se biskupských vizitací.	
Zajišťuje vzájemné společenství katolických škol.	

PŘÍLEŽITOSTNÁ SLUŽBA	Činnost vyžaduje postavení pedagogického pracovníka
Je žákům a učitelům ve škole k dispozici pro svátost smíření a osobní duchovní rozhovory v době mezi vyučováním a po vyučování.	✓
Je k dispozici pro svátost smíření a osobní duchovní rozhovory žákům a učitelům v době před vyučováním a po vyučování mimo školu.	
Účastní se společného stolování, pokud se koná (zejména v domově mládeže, resp. internátě).	✓
Je k dispozici ke svátosti smíření a duchovnímu rozhovoru pro ubytované v domově mládeže, resp. internátě.	✓
Podílí se na prevenci psychopatologických jevů, spolupracuje se školním metodikem prevence.	✓

PŘÍLEŽITOSTNÁ SLUŽBA	**Činnost vyžaduje postavení pedagogického pracovníka**
Pomáhá psychicky, sociálně a jinak slabým, spolupracuje se školním psychologem a speciálním pedagogem.	✓
Podílí se na výchovném působení školy, spolupracuje s výchovným poradcem a školním metodikem prevence.	✓
Podporuje žáky v životně náročných situacích, zajišťuje podporu modlitbou a skutkem milosrdenství.	✓
Pomáhá žákům rozpoznat povolání k životnímu stavu.	✓
Pomáhá žákům v rozhodnutí o profesní orientaci.	✓
Vede skupinu ministrantů z řad žáků.	✓
Vede společenství věřících žáků (např. modlitební skupiny).	✓
Organizuje pro zájemce z řad žáků dobrovolné formační a duchovní aktivity (včetně mimoškolních a vícedenních).	✓ pokud je akce akcí školy
Podporuje učitele v životně náročných situacích, zajišťuje podporu modlitbou a skutkem milosrdenství.	
Organizuje formační a duchovní aktivity pro pedagogy (včetně mimoškolních a vícedenních).	
Vzdělává pedagogický sbor v křesťanské nauce.	
Udržuje kontakt školy s jejími absolventy prostřednictvím duchovních akcí.	
Zapojuje školu do aktivit farnosti, vikariátu a diecéze.	

DALŠÍ MOŽNOSTI UPLATNĚNÍ	**Činnost vyžaduje postavení pedagogického pracovníka**
Může být přizván ředitelem k přijímacímu řízení nových žáků školy.	✓
Může být přizván ředitelem do výběrové komise při přijímání učitelů.	
Může být přizván zřizovatelem do konkurzní komise při výběru ředitele školy.	
Může být přizván ředitelem na porady vedení školy.	✓
Může být součástí vedení školy (ustanovení organizačního řádu školy).	✓

Zbývá zodpovědět otázku, jakým pedagogickým pracovníkem z taxativního výčtu pedagogických pracovníků je pro školního kaplana nejvhodnější se stát. Pokud kněz ustanovený školním kaplanem nabyl magisterské vysokoškolské vzdělání v oblasti teologických věd, splňuje podle § 14 zákona o pedagogických pracovnících předpoklad odborné kvalifikace pro přímou pedagogickou činnost učitele náboženství a podle § 16 odst. 1, písm. b) nabývá rovněž kvalifikaci vychovatele.

Z pracovněprávního hlediska je velmi vhodné zaměstnávání kaplana jako vychovatele a současně jako učitele náboženství. Vyučování náboženství představuje sice důležitou, ale přeci jen jednu z mnoha myslitelných podob služby školního kaplana, která je svým striktním vymezením příliš úzká pro plnohodnotnou školní pastoraci.

Pro úplnost dodejme, že vedle požadavku odborné kvalifikace musí školní kaplan splňovat i další obecné požadavky podle ustanovení § 3 odst. 1 zákona o pedagogických pracovnících (svéprávnost, bezúhonnost, zdravotní způsobilost a prokázání znalosti českého jazyka).

Rozborem platné školské legislativy jsme došli k závěru, že pro pastoračně žádoucí rozvinutí služby školního kaplana je nezbytným předpokladem jeho status pedagogického pracovníka, který lze nabýt pouze vznikem základního pracovněprávního vztahu ke škole. Bez tohoto postavení je služba školního kaplana také možná, ale ve velice omezeném rozsahu a na hraně legality.

Resumé

Článek se zabývá právním postavením školního kaplana v církevních školách v České republice. Na základě analýzy světské školské legislativy, která působení školního kaplana nijak neupravuje, vyvozuje tři možné právní režimy jeho působení odvislé od kaplanova základního pracovněprávního vztahu k právnické osobě vykonávající činnost školy. V článku je řešena otázka legislativních limitů pro typické formy pastorační práce školního kaplana. Autor dochází k závěru, že je nezbytné, aby školní kaplan získal status pedagogického pracovníka, což je podmínkou pro plné rozvinutí jeho pastorační služby.

Summary

Legal Aspects of Chaplain Services in Catholic Church Schools in the Czech Republic

The article deals with the legal status of the school chaplain in church schools in the Czech Republic. Based on an analysis of secular school legislation, which does not regulate the

activity of the school chaplain, the author presents three possible legal regimes of school chaplains' activity, depending on the basic labour law relations with legal subjects pursuing activities of a school. The article deals with a question of legislative limits for typical forms of pastoral work by the school chaplain. The author concludes that it is necessary for the school chaplain to obtain the status of pedagogical staff member, which is a prerequisite for the full development of his pastoral service.

Zusammenfassung

Die rechtlichen Aspekte der Tätigkeit der Kapläne in den katholischen kirchlichen Schulen in der Tschechischen Republik

Artikel befasst sich mit der rechtlichen Stellung des Schulkaplans in den katholischen kirchlichen Schulen in der Tschechischen Republik. Auf der Grundlage einer Analyse der das Schulwesen betreffenden tschechischen Gesetzgebung, die keinen rechtlichen Ansatzpunkt für seine Wirkung bietet, werden drei mögliche rechtliche Regimes vorgeschlagen, die vom grundliegenden Arbeitsverhältnis des Kaplans zur die Schule betreibenden Rechtsperson abhängig sind. Im Artikel wird die Frage der legislativen Tauglichkeit für typische pastorale Tätigkeit des Schulkaplans geprüft. Autor kommt zur Schlussfolgerung, dass der Schulkaplan den Status des Pädagogen erwerben muss, um völlig seine pastorale Tätigkeit entwickeln zu können.

Riassunto

Gli aspetti giuridici del servizio di cappellani nelle scuole cattoliche nella Repubblica Ceca

L'articolo si occupa della posizione giuridica di cappellani scolastici nelle scuole ecclesiastiche nella Repubblica Ceca. Sulla base dell'analisi di norme giuridiche circa le scuole che non regolano in alcun modo l'attività del cappellano scolastico, vengono definiti tre possibili regimi giuridici della loro attività, derivati dal tipo del rapporto di lavoro del cappellano con il soggetto che gestisce la scuola. Nell'articolo viene definita la questione di limiti legislativi delle forme tipiche del lavoro pastorale del cappellano scolastico. L'autore conclude che per lo sviluppo pieno del suo servizio pastorale è necessario che il cappellano scolastico goda dello statuto di un lavoratore pedagogico.

Klíčová slova: konfesní právo, kaplan, školní kaplan, církevní školy, Česká republika

Keywords: religion law, chaplain, school chaplain, church schools, Czech Republic

Autor

PhDr. Mgr. et Mgr. Filip Dostál se narodil 6. ledna 1977 v Praze. Na Univerzitě Karlově vystudoval učitelství zeměpisu a dějepisu na Přírodovědecké fakultě a Filozofické fakultě a poté teologické nauky na Katolické teologické fakultě a odbornou pedagogiku na Filozofické fakultě, v doktorském studiu pokračuje na Pedagogické fakultě téže univerzity. Působí ve státní službě jako školní inspektor České školní inspekce. Po odchodu z učitelské praxe pracoval od ledna 2013 do května 2017 jako vedoucí referátu církevního školství Arcibiskupství pražského. Zastupitelstvem hl. m. Prahy byl zvolen přísedícím Městského soudu v Praze.

PhDr. Mgr. et Mgr. Filip Dostál was born on 6th January 1977 in Prague. He graduated in geography and history teaching from the School of Science and the School of Arts of Charles University in Prague. He then studied theology at the School of Catholic Theology and specialized pedagogy at the School of Arts, while continuing his Ph.D. studies at the School of Education of the same university. He is employed in the civil service as a school inspector of the Czech School Inspectorate. After leaving teaching practice, he worked from January 2013 until May 2017 as the Head of the Church Education Department of the Archbishopric of Prague. He was elected a lay judge of the Municipal Court of Prague by the City Council of Prague.

PhDr. Mgr. et Mgr. Filip Dostál wurde am 6. Januar 1977 in Prag geboren. Er studierte an der Karlsuniversität in Prag Pädagogik (für Geographie und Geschichte) im Rahmen der Naturwissenschaftlichen Fakultät und Philosophischen Fakultät. Demnächst studierte er Theologie an der Katholisch-theologischen Fakultät und Spezialpädagogik an der Philosophischen Fakultät. Zurzeit setzt er mit Doktorandenstudium an der Pädagogischen Fakultät derselben Universität fort. Er wirkt im öffentlichen Dienst als Inspektor der Tschechischen Schulinspektion. Nach der Beendigung des Berufs des Lehrers arbeitete er von Januar 2013 bis Mai 2017 als Leiter des Referats für kirchliche Schulen am Prager Erzbistum. Durch den Stadtrat der Hauptstadt Prag wurde er zum Beisitzer des Stadtgerichts in Prag genannt.

PhDr. Mgr. et Mgr. Filip Dostál è nato il 6 gennaio 1977 a Praga. Si è laureato in pedagogia (geografia e storia) alla Facoltà delle Scienze naturali e Facoltà delle Lettere della Università Carolina a Praga e poi in teologia alla Facoltà di Teologia cattolica, continua nel programma di ricerca alla Facoltà di Pedagogia della stessa università. Lavora sul posto dell'ispettore scolastico dell'Ispezione scolastica ceca. Dopo aver lasciato la professione d'insegnante, dal gennaio 2013 al maggio 2017 era capo del dipartimento di scuole ecclesiastiche dell'Arcivescovato di Praga. Dal Consiglio regionale della capitale di Praga è stato eletto assessore del Tribunale Municipale di Praga.

PhDr. Mgr. et Mgr. Filip Dostál
Česká školní inspekce
Středočeský inspektorát
Arabská 683
160 66 Praha 6

e-mail: filip.dostal@csicr.cz

3. sympozium kanonického práva, poutní kostel Jména Panny Marie ve Křtinách, 19. září 2017. Slavnou mši svatou celebruje kardinál Francesco Coccopalmerio.

3rd Symposium on Canon Law, Pilgrimage Church of the Name of Our Lady in Křtiny, 19th September 2017. Cardinal Francesco Coccopalmerio celebrates the solemn mass.

Foto Vít Kobza

Tridentský koncil a jeho reformní opatření – 2. část

Václav Drška, Drahomír Suchánek

Tento článek byl zpracován v rámci projektu PROGRES Q09 *Historie – Klíč k pochopení globalizovaného světa.*

Po dlouhém otálení a tváří v tvář rozpadající se náboženské jednotě křesťanské společnosti začala katolická církev hledat řešení, které by napomohlo překonat reformační krizi 16. století. Tridentský koncil, svolaný v roce 1545 papežem Pavlem III., dokázal navzdory sporům mezi teology, představenými diecézí a metropolitních stolců a světskými vládci vytyčit směr, který dával naději na věroučnou i organizačně-mravní revitalizaci katolictví. První dvě jednací periody (1545–1549, 1551–1552) položily důležité základy k prosazení žádoucí legislativy a vyjasnily četné pochybnosti. Stále však zbývalo vyřešit desítky složitých problémů a záhy po zahájení třetího jednacího období (1562–1563) se napětí panující mezi účastníky vystupňovalo. V průběhu března 1563 koncil ztratil po úmrtí papežských legátů Ercoleho Gonzagy a Girolama Seripanda respektované duchovní vůdce a hrozba možného rozpadu koncilní jednoty se stala reálnou. Budoucnost koncilu tak závisela na schopnosti papežské kurie opětovně sladit rozporné zájmy všech stran a obnovit důvěru v papežské vedení. Až k tomuto časovému bodu jsme dovedli svůj výklad v první části článku, uveřejněné

v předcházejícím čísle Revue církevního práva.[1] Nyní publikovanou druhou část věnujeme závěrečným jednáním, do kterých koncil vyústil v době od jara 1563 do konce roku 1563, kdy byl koncil úspěšně uzavřen.

1. Obnova jednání Tridentského koncilu (nástup Giovanniho Moroneho)

Novým předsedou koncilu byl jmenován Giovanni Morone, kardinál-biskup z Ostie. Toto jmenování bylo překvapivým, ale šťastným krokem papeže Pia IV. Uvedený kardinál byl uznáván za zkušeného diplomata a znalce německého prostředí. Nevadilo ani, že byl podezřelý ze sympatií k luterskému učení[2] ani, že strávil za pontifikátu Pavla IV. pro podezření z hereze dva roky jako vězeň Andělského hradu. Nyní se však těšil plné papežově důvěře, což mu umožnilo jednat se značnou volností. Dokázal eliminovat vliv horlivců vedených na koncilu kardinálem Ludovikem Simonettou, získat pro kompromis francouzského zástupce Karla Lotrinského a na konci dubna 1563 osobně vést jednání s císařem Ferdinandem I. v Innsbrucku.

Před polovinou května 1563 byla dohoda na světě: pro rychlý chod synody se nebudou projednávat dogmata, která protestantská strana přímo nenapadala; vyslancům se zaručuje stejné právo přednášet své návrhy a vyslovovat své názory jako shromážděným otcům; papež se zaručí za svobodu jednání a rozhodování, připojí se k reformám realizovaným v případě výběru biskupů stejně jako jejich rezidence a ukončí s porozuměním konflikt v této věci. Podobné záruky obdržel i španělský král Filip II.[3]

Rozsáhlá diplomatická iniciativa kardinála Moroneho jako nového předsedy koncilu tedy dokázala, že na konci června 1563 mohly být učiněny první přípravné kroky k 23. zasedání, jež se mělo zabývat učením o svěcení. Texty k jednání byly rozdány na počátku července. Formulace se vyhýbaly sporným odůvodněním, takže vlastní doktrína nakonec neobsahovala pátý článek o vztahu mezi biskupy

---

1 DRŠKA, Václav, SUCHÁNEK, Drahomír, *Tridentský koncil a jeho reformní opatření – 1. část*, in: Revue církevního práva č. 68–3/2017, Praha, s. 55–74.

2 K osobnosti Giovanniho Moroneho srov. PANCHERI, Roberto, PRIMERANO, Domenica (eds.), *L'uomo del Concilio*, Il cardinale Giovanni Morone tra Roma e Trento nell'età di Michelangelo, Trento, 2009, 367 s., kde je několik podnětných studií.

3 JEDIN, Hubert, *Geschichte des Konzils von Trient*, 4. díl, sv. 2, Freiburg im Breisgau, 1975, s. 3–28.

a papežstvím, avšak jeho absenci vyvažoval šestý kánon dokumentu *O svátosti svěcení*, obsahující obrat *hierarchie ustanovená z Božího nařízení*, kdežto teze o rezidenci se vyhnula otázce Božího příkazu. Pozornosti se zato dostalo problematice zřizování výchovných ústavů (seminářů) pro zlepšení úrovně kněží. Po několikadenní diskusi mohlo začít zasedání.[4]

Devátého července se sešla generální kongregace, která ještě učinila dvě důležité změny. Na nátlak Karla Lotrinského a francouzské delegace přijala princip, že rezidenční povinnost se vztahuje až na odůvodnitelné výjimky rovněž na kardinály, což znamenalo, že napříště neměli kuriální preláti principiálně držet další biskupství. Ústupek si vymohli Španělé: „Pokud by biskupové ze Španělska respektovali ve všem důstojnost a autoritu Svatého otce, koncil jim neopomene učinit nějaké zadostiučinění pro privilegia jejich církve.“[5]

Třiadvacáté plénum se uskutečnilo 15. července 1563 a předložené dokumenty byly odsouhlaseny velkou většinou. Novozákonní kněžství bylo definováno jako Kristem ustanovené, v něž přešlo kněžství Starého zákona a „apoštolům a jejich nástupcům […] byla odevzdána moc konsekrovat, obětovat a rozdílet jeho tělo a krev, jakož i odpouštět a zadržovat hříchy.“[6] Druhá hlava učení definovala sedm stupňů svěcení.[7] Třetí hlava se zabývá svěcením jako svátostí. Čtvrtá hlava nejprve odmítla nauku o dočasném charakteru kněžství a rovnosti laiků a kléru a poté přistoupila k ožehavému problému církevní hierarchie.

Úřad biskupa definovala jako speciální hierarchický stupeň ustanovený Duchem svatým a při biskupské konsekraci odmítla jakékoli zásahy laiků či států.[8] Připojené kánony hrozily vyobcováním každému, kdo by popíral učení o viditelném novozákonním kněžství, jehož nositelé jako jediní jsou schopni proměňovat ve mši svaté chléb a víno v tělo a krev Páně a odpouštět či zadržovat hříchy. Vyobcování hrozí

---

4 HEFELE, Charles-Joseph, *Histoire des conciles d'après les documents originaux*, 9. díl, sv. 2, Paris, 1931, s. 890–892 a LECLER, Joseph, *Geschichte der ökumenischen Konzilien*, 11. díl: Trient, sv. 2, Mainz, 1987, s. 429–440.

5 HEFELE, Charles-Joseph, *Histoire des conciles* 9/2, s. 892–894, popř. O'MALLEY, John W., *Trent: What Happened at the Council*, Cambridge, 2013, s. 217–230.

6 *Dokumenty Tridentského koncilu*, přeložil Antonín Ignác Hrdina, Praha, 2015, s. 181.

7 Kněz – jáhen – podjáhen – akolyta – exorcista – lektor – ostiář, viz LECLER, Joseph, *Geschichte der ökumenischen Konzilien*, s. 479–490.

8 HEFELE, Charles-Joseph, *Histoire des conciles* 9/2, s. 896–899.

každému, kdo by pochyboval o stupních svěcení a svátostném charakteru svěcení, hierarchickém zřízení církve a postavení biskupů.[9]

Reformní opatření zpřísňovala, či alespoň vyjasňovala předchozí nařízení vydaná za Pavla III. týkající se rezidenční povinnosti. Mimo jiné žádala, aby ti, kdo se mají stát nositeli vyšších církevních úřadů, přijímali svěcení do tří měsíců, a zavazovala biskupy udílet svěcení osobně. Regulovala podmínky k přijímání svěcení – pro nižší stupně svěcení se žádalo potvrzení od faráře a učitele a pro vyšší stupně zaváděla měsíční biskupské veřejné šetření. Nikdo mladší čtrnácti let nemohl získat obročí a každý příjemce svěcení měl být pečlivě přezkoušen. Biskupská autorita v tomto ohledu měla téměř absolutní podobu. Zakazovalo se svěcení osob nepodřízených biskupy jiných diecézí. Představení klášterů mohli udílet nižší stupně svěcení pouze svým podřízeným. Dokument předpisoval lhůty a časové odstupy jednotlivých svěcení, určoval potřebný věk pro jejich přijetí, podmínky výkonu kněžství a jeho základní povinnosti.[10]

Pozornost věnovaná přípravě ke kněžství reagovala na ustanovení dekretu z 5. zasedání, které ještě vycházelo ze středověké tradice a pouze potvrdilo existenci lektorátů Písma, byť se postaralo o jejich lepší finanční zabezpečení. Uplynulá desetiletí dala jistě otcům poznat, že se jedná vzhledem k té době již o institut nevyhovující a nedostatečný. Rozhodli proto, aby při významnějších kostelech vznikaly koleje a semináře, zaměřené k výchově chlapců ke kněžství, a to již od věku 12 let. Pro vstup se požadoval pouze původ z řádného manželství, gramotnost a „povaha a sklony [jež] dávají naději, že by se mohli trvale věnovat duchovním službám. [Posvátná synoda] chce, aby byli vybíráni především synové chudých rodičů, avšak nevylučuje ani [syny] z bohatších, nakolik jsou živeni na vlastní náklady a vykazují horlivost ve službě Bohu a církvi,“[11] což můžeme ocenit jako velmi prozíravé, zároveň ale i pragmatické a sociálně vnímavé řešení.

Biskup měl chlapce rozdělit podle jejich věku a schopností do jednotlivých tříd. Seminaristé nosili tonsuru a oděv duchovního. Dekret nastiňoval hlavní rysy jejich

[9] *Dokumenty Tridentského koncilu*, s. 184–185. Přehled diskusí k tomuto tématu mapuje FAHRNBERGER, Gerhard, *Bischofsamt und Priestertum in den Diskussionen des Konzils von Trient*, Eine rechtstheologische Untersuchung, Wien, 1970, 130 s.

[10] K jednáním a výsledkům srov. JEDIN, Hubert, *Geschichte des Konzils von Trient* 4/2, s. 50–79. Analýzu tridentského pojetí kněžského úřadu a svěcení přináší FREITAG, Josef, *Sacramentum ordinis auf dem Konzil von Trient*, Innsbruck, 1991, 401 s.

[11] *Dokumenty Tridentského koncilu*, s. 197.

vzdělávání: důraz byl kladen na znalost Písma a dovednosti potřebné k pastorační praxi. Materiální příjmy mělo zabezpečit dosavadní financování katedrálního vzdělávání. Synoda nadto reálně žádala, aby k provozu těchto kolejí biskup po projednání s kapitulou určil „část či podíl z celkových příjmů biskupské i kapitulní menzy" a dalších zdrojů diecéze. Dohled nad výukou příslušel místnímu biskupovi a zajišťovali ji k tomu jím vybraní a pověření lektoři.[12]

Ani po úspěšném 23. zasedání spory a konflikty neustaly. Výměna názorů se týkala svátosti manželství, ostré debaty byly vedeny zejména o praktických podobách reforem. Kromě již notoricky známého tématu potřeby změn v kurii a papežství přišla na přetřes i otázka vztahu obecné reformy k reformám jednotlivých partikulárních církví, z níž bylo velmi cítit snahu knížat uchovat si co nejvíce starých prerogativ vůči duchovní sféře, či udržet si nad procesem změn kontrolu.

Zájmem některých účastníků synody bylo pojistit si výhody diecézí a metropolitních svazů v rámci jednotlivých zemí obecně. Debatu kolem galikánských svobod musela ukončit až audience kardinála de Guise u Pia IV. na přelomu září a října 1563. Následně stáhli své výhrady i císař a Filip II.; oba přesvědčeni o tom, že bude nakonec lépe, když koncil, který stejně nesplní jejich hlavní očekávání, co nejrychleji skončí. U Ferdinanda I. nadto hrála čím dál větší roli snaha dosáhnout u papeže potvrzení jeho syna Maxmiliána jako římského krále.

Za Moroneho zásluhu musíme nesporně považovat, že se mu zdařilo slaďovat různé, mnohdy protichůdné návrhy v jeden celek a nacházet jejich společný základ, totiž vůli po posílení pozice biskupa v diecézi a po jeho ochraně před státními zásahy i omezování v duchovních záležitostech pro různé tradiční exempce a privilegia.[13] Nahrávaly mu ovšem ještě dvě okolnosti: zvolna, ale jistě se zhoršující papežův zdravotní stav a finanční nákladnost koncilu, která nutila i kurii k jeho co nejrychlejšímu ukončení.

Předposlední, 24. zasedání se uskutečnilo 11. listopadu 1563 po složité a opatrné přípravě předložených dokumentů, jejichž obsah byl vyjednán nejen mezi

[12] Příslušné texty ustanovení srov. tamtéž, s. 197–202, k dekretu potom KOTTJE, Raymund, *Entstehung und Bedeutung des Tridentiner Seminardekrets*, in: WALTERMANN, Leo (ed.), *Klerus zwischen Wissenschaft und Seelsorge*, Zur Reform der Priesterausbildung, Essen, 1966, s. 16–20. K výchově kněží dle tridentských ustanovení více MARCHEGIANI, Cristiano, *Struttura e immagine del seminario tridentino*, in: Rivista di storia della Chiesa in Italia č. 52–1/1998, Roma, s. 73–110.

[13] Srov. JEDIN, Hubert, *Geschichte des Konzils von Trient* 4/2, s. 80–95, popř. HEFELE, Charles-Joseph, *Histoire des conciles* 9/2, s. 909–962.

biskupy a kurií, ale i se zástupci nejdůležitějších mocností.[14] Pokud se jednalo o manželství, synoda celkem očekávatelně vyhlásila, „že má být započítáno mezi svátosti Nového zákona. Proti čemuž se nesmyslně postavili bezbožní lidé tohoto století, a nejen křivě smýšleli o této ctihodné svátosti, nýbrž po svém způsobu pod zástěrkou evangelia zavádějíce svobodu těla, perem i slovem tvrdili řadu věcí, které jsou v rozporu s chápáním katolické církve a osvědčeným obyčejem od dob apoštolů.“ Následovaly kánony odsuzující všechna taková tvrzení, stejně jako názory, které by oslabovaly vliv církve na tento svazek.[15]

Dekret *Tametsi* pak reformoval způsob uzavírání manželství. Dlouhou debatu o tajných svazcích uzavřel konstatováním, že dosud takto uzavřená spojení „svobodným souhlasem kontrahentů, jsou platnými a skutečnými manželstvími, pokud je církev neprohlásila za neplatná,“ což bylo poněkud kompromisní stanovisko. Do budoucna ovšem taková manželství neměla být tolerována.

Byl proto obnoven institut ohlášek uzákoněný již Inocencem III. Farářům se ukládalo „třikrát po sobě jdoucích svátečních dnech v kostele při slavení mše“ veřejně oznámit, „mezi kým má být manželství uzavřeno.“ Již ze samotného dekretu je patrné, proč církev trvala na tomto opatření: především proto, že se tajná manželství rozpadala a jejich účastníci vstupovali do nových nejistých svazků, a vystavovali se nebezpečí, že budou žít v cizoložství. Dále pak proto, aby bylo možno včas zjistit překážky uzavření svazku.

Synoda si však byla vědoma možnosti zneužití předpisu o ohláškách, a proto tam, kde by taková hrozba existovala, umožňovala úlevy: ordinář mohl dokonce ohlašovací povinnost zcela zrušit. K uzavření manželství bylo dále zapotřebí dvou až tří svědků a uzavírat se mělo před vlastním knězem, ledaže by ordinář či oddávající svolili k jinému postupu. Uzavření manželství měla předcházet řádná zpověď.

Kněžskou povinností rovněž bylo vést pečlivé záznamy jmen manželů a svědků, jakož i dne a místa uzavření svazku. Dekret se dále zabýval stupni příbuzenství, duchovního (kmotrovství při křtu a biřmování) i pokrevního, které znemožňují uzavřít manželský svazek. Zakazoval konkubinát a hájil právo svobodného rozhodnutí pro vstup do manželství před omezeními ze strany světské vrchnosti.

[14] Tamtéž, s. 962–971 a LECLER, Joseph, *Geschichte der ökumenischen Konzilien* 11/2, s. 497–523.

[15] *Dokumenty Tridentského koncilu*, s. 203–204.

Manželství však nemělo být uzavíráno v době velikonočního půstu a v době od začátku adventu až po svátek Zjevení Páně (tj. Tří králů).[16] Zvláštností dekretu *Tametsi* byla promulgace jeho první hlavy. Tu měli realizovat jednotliví faráři tak, že dekret zveřejní ve svých farnostech. Účinnost dekretu tak nastávala po uplynutí třiceti dnů od zveřejnění dekretu, tj. v každé farnosti v jiném termínu.[17]

Vyvrcholením zasedání byl pak dekret o reformě. Zahajoval ho rozsáhlý předpis o ustanovování biskupů a kardinálů. Synoda nejprve vyzývala, aby – vzhledem k důležitosti těchto úřadů – se jich dostávalo těm, kdo si je zaslouží, a cesta různých protekcí zůstala uzavřena. Obecně se žádal původ z řádného manželství, příslušný věk, vzdělání a zkušenosti, nicméně církev ustoupila místním zvyklostem partikulárních církví v jednotlivých národech a královstvích, když konstatovala, že „pro rozdílnosti mezi státy, národy a lidskými mravy nemůže být všude postupováno stejně," a proto nařizovala, „aby se na provinční synodě, kterou svolá metropolita, ve všech místech a provinciích stanovila jednotná, přesvatým římským biskupem stanovená forma přezkoumávání neboli šetření a zjišťování."[18] Návrh měl být odeslán do Říma k prozkoumání tříčlenné komisi složené z kardinálů a konečné slovo měl papež. Text tedy balancoval mezi požadavkem jednotného světového kanonického uspořádání a rozlišnou kanonickou místní tradicí na území jednotlivých států.

Stejná pravidla se zaváděla i pro jmenování kardinálů, mezi něž měl papež povyšovat jen „nejvybranější muže" a „co nejlepší a vhodné pastýře."[19] Koncil dále nařizoval obnovit pravidlo konat každé tři roky provinční a každý rok diecézní synodu. Každá diecéze měla být zařazena do církevní provincie v čele s metropolitou, některým diecézím mohla být jejich exempce zachována. Biskupům a metropolitům náleželo vizitační právo jen ve vlastní diecézi. Metropolité nesměli vstupovat do vizitačních práv sufragánních biskupů. Pravidla se dále zabývala tím, na co se

---

16 Tamtéž, s. 206–214. K tématu česky KAŠNÝ, Jiří, *Manželství v západní tradici*, České Budějovice, 2006, s. 23–25. Jednání mapuje JEDIN, Hubert, *Geschichte des Konzils von Trient* 4/2, s. 96–121. Teologickým a právněhistorickým rozborem tridentských jednání týkajících se svátosti manželství se zabývá ÁLVAREZ DE LAS ASTURIAS, Nicolás, *Tridentský koncil a nerozlučitelnost manželství – hermeneutické reflexe dosahu jeho učení*, in: Revue církevního práva č. 62–3/2015, Praha, zejm. s. 9–13 a 15–18.

17 Srov. HRDINA, Antonín Ignác, *Tridentský dekret Tametsi*, in: Revue církevního práva č. 11–3/1998, Praha, zejm. s. 323–324.

18 *Dokumenty Tridentského koncilu*, s. 215.

19 Tamtéž, s. 216 a LECLER, Joseph, *Geschichte der ökumenischen Konzilien* 11/2, s. 564.

má vizitace soustředit a jak během ní co nejvhodněji postupovat. Zakazovala veškeré odměny a pozornosti pro vizitátora a jeho pomocníky kromě přiměřené stravy. Biskupům se připomínala jejich vlastní kazatelská povinnost, a také odpovědnost za to, aby farní kostely byly místy, kde se zvěstuje Boží slovo.[20]

Biskup byl oprávněn povolit či naopak zakázat kázání ve své diecézi a měl na starost zajištění výuky náboženství v jednotlivých farnostech. Soud nad biskupy ve věcech, kde hrozilo sesazení, příslušel jedině papežovi, jen v nutných případech mohl být papežskou kurií svěřen ustanovenému metropolitovi a biskupům. Upraveno bylo rovněž dispenzační právo metropolitů a biskupů v trestních záležitostech.[21]

V souvislosti s bohoslužbou se duchovním připomínala potřebnost vyložit věřícím smysl svátostí, které přijímají, a synoda je vyzývala, aby se nebáli užívat k tomuto cíli národního jazyka. Hříchy měly být zahlazovány veřejným pokáním a u katedrálních kostelů se k tomu ustanovovali penitenciáři vzdělaní v teologii nebo kanonickém právu. Z dalších důležitých ustanovení je třeba připomenout pravidla pro obsazování jednotlivých církevních důstojenství. Základní věk pro duchovního byl stanoven na 22 až 25 let a povinné bylo teologické vzdělání, pro všechny úřady obecně se žádalo odpovídající svěcení.

Aby farnosti a diecéze představovaly i ekonomicky stabilní celky, doporučovalo se zvážit, zda některé nesloučit; chudá biskupství nadto mohla žádat o pomoc v Římě. Zakázáno však bylo spojovat fary s kláštery nebo obročími náležejícími špitálům, řádům a vyšším kostelům, stejně tak se nedovolovalo zatěžovat chudší kostely poplatky. Farnosti měly dostat pevné hranice. Synoda rovněž zakazovala vybírání všech „tradičních" plateb při přebírání úřadu. Z dekretu evidentně vysvítá snaha učinit farní systém nezávislým, pouze biskupem řízeným, ekonomicky soběstačným a funkčním v tom smyslu, aby jako celek pokrýval celé obydlené území.[22]

Pozornost byla dále věnována povinnostem kapituly při uvolnění biskupského stolce, zejména pokud šlo o bezvadnou hospodářskou správu, a úkolům biskupa při uprázdnění fary, kde zůstalo respektováno patronátní právo. Koncil se postavil i proti kumulování obročí, a naopak požadoval přísné přezkušování kandidátů k uprázdněným kostelům. Za tímto účelem měly diecézní synody jmenovat příslušné examinátory, opět s teologickým anebo právnickým vzděláním, kteří byli

[20] *Dokumenty Tridentského koncilu*, s. 219–220.

[21] Tamtéž, s. 221–222 a LECLER, Joseph, *Geschichte der ökumenischen Konzilien* 11/2, s. 565–567.

[22] *Dokumenty Tridentského koncilu*, s. 223–231.

oprávněni přezkušovat i patrony laického stavu. Získání obročí jiným způsobem (expektancí, rezervací apod.) již nemělo být možné.

Spory vyplývající z obročí soudil v první instanci vždy biskup, který musel rozhodnout do dvou let, jinak se pře postupovala vyšší instanci. Biskup se stal hlavní soudní autoritou také v manželských záležitostech, až na případy výslovně vyhrazené Apoštolskému stolci. Do soudní autority biskupa nesměl zasahovat nikdo, včetně legátů či nunciů. Rovněž odvolací řízení bylo přísně regulováno. Odvolatel byl povinen pořídit na vlastní náklady kompletní dokumentaci předchozího řízení pro vyšší instanci. Spisy měl zpracovat notář, a to ve lhůtě jednoho měsíce.[23]

Rozsáhlý dokument, přestože kompromisní, lze hodnotit kladně již proto, že byl přijat. Bohatě dostačoval k upevnění duchovní správy, odstraňoval hlavní nešvary, a naopak posiloval systematickou výchovu kléru a pravidelné řízení farností a diecézí. Dokázal upevnit základní prvky biskupské autority a omezením většiny mimořádných jmenování dokonce výrazně zredukoval tradiční vliv římské kurie, a nelze přehlédnout, že snížil i papežovy příjmy. Úleva, že se daří vést jednání ke konci, byla taková, že svou radost dal najevo i Pius IV. Účastník koncilu kardinál Karel Boromejský dokonce Moronemu nabízel, aby osobně vedl některé vánoční slavnosti ve Věčném městě.[24] Španělská delegace sice stále vyjadřovala jisté výhrady směřující k dalšímu omezení papežství, císařští zástupci i Francouzi se však snažili, aby byl koncil už doveden do finále. Nakonec se podařilo, že před závěrečným 25. zasedáním se k většině připojila i velká část biskupů z území poddaných Filipovi II.[25]

2. Závěr Tridentského koncilu

Poslední zasedání proběhlo ve dnech 3. a 4. prosince 1563.[26] V oblasti nauky synoda vyhlásila několik dekretů. Pokud šlo o očistec, vědoma si poměrné delikátnosti a složitosti otázky, potvrdila na jedné straně, „že existuje očistec a že duše

[23] K této otázce srov. BECKER, Rainald, *Posttridentinische Bischofsernennungen*, in: WALTER, Peter, WASSILOWSKY, Günther (eds.), *Das Konzil von Trient und die katholische Konfessionskultur*, Münster, 2016, s. 275–300 a LECLER, Joseph, *Geschichte der ökumenischen Konzilien* 11/2, s. 572–576.

[24] HEFELE, Charles-Joseph, *Histoire des conciles* 9/2, s. 971.

[25] Proti byli například biskupové ze Segovie a Leridy, naopak s koncilem se nakonec solidarizoval granadský arcibiskup, biskup ze Salamanky a ordináři ze španělského Nizozemí či Sicílie. Srov. tamtéž, s. 972–984.

[26] Tamtéž, s. 987–995.

tam držené jsou podporovány přímluvami věřících a nejvíce bohumilou svátostí oltářní," a to na základě Písma a tradice, a přikazovala proto „biskupům, aby s pečlivou snahou vyžadovali, aby […] učení o očistci bylo křesťany s vírou přijímáno, drženo, vyučováno a všude hlásáno," na druhé straně však varovala, aby se „před nevzdělaným lidem" neprobíraly obtížnější a subtilnější otázky, které „neznamenají žádný přínos a z nichž obvykle nevyrůstá žádná podpora zbožnosti."[27]

Dekret o uctívání svatých a obrazech opět neznamenal žádný průlom a soustředil se především na potvrzení tradice. Role svatých byla zdůrazněna v rovině přímluvců a v reakci na reformaci se odmítalo označovat jejich uctívání jako projev modloslužebnictví či jiné činnosti, která by byla v rozporu s původní naukou. V podstatě stejný typ argumentace byl užit i pro ctění ostatků, a pokud šlo o obrazy, koncil se v zásadě přidržel sedmé ekumenické synody. Použit byl i pragmatický argument o vzdělávací a inspirující funkci takových zobrazení pro prostý lid. Na druhé straně synoda znovu varovala před zneužíváním pověrčivosti a kupčením s těmito předměty – odpovědnost za pořádek v těchto záležitostech byla připomínána především biskupům.[28]

Třetí vyhlášený dokument věnoval pozornost řeholním společenstvím. Připomínal naléhavou potřebu vrátit se k řeholi každého řádu a vést život podle složených slibů. Představení řádů byli zavázáni dohlížet nad dodržováním chudoby, poslušnosti a čistoty, společného života a odívání, protože, jak hlásal dekret poučen reformační zkušeností, „jestliže totiž nebude přesně zachováváno to, co patří k podstatě a základům veškeré řeholní kázně, nutně se zřítí celá stavba."[29] Řeholníkům se zakazovalo vlastnit majetek; pokud nějaký získali, museli ho předat konventu.

Vlastnictví kláštera měl spravovat výlučně jeho představený a k tomu určení a řádně ustanovení funkcionáři – praxe předávání správy do rukou některých spolubratří již neměla existovat. Řády, až na kapucíny a observanty sv. Františka, směly vlastnit majetek, materiální základna se stala hlavním kritériem pro počet

[27] Varování se dostalo zejména různým pověrčivým a výstředním praktikám. Přímluvy měly probíhat důstojně, a pokud šlo o testamentární pokyny, žádalo se jejich přesné dodržování. Srov. *Dokumenty Tridentského koncilu*, s. 241.

[28] Srov. JEDIN, Hubert, *Entstehung und Tragweite des Trienter Dekrets über die Bilderverehrung*, in: Tübinger Theologische Quartalschrift č. 1–2/1935, Tübingen, s. 404–429, popř. ROYT, Jan, *Obraz a kult v Čechách 17. a 18. století*, Praha, 2011, s. 16–17.

[29] *Dokumenty Tridentského koncilu*, s. 245.

řeholníků tak, aby se uživily „buď z vlastních výnosů klášterů, nebo z obvyklých almužen.“ Řeholníkům nebylo dovoleno bez souhlasu představeného vykonávat pro kohokoliv jakoukoliv službu mimo klášter a z něho se vzdalovat.

Přísné předpisy byly obnoveny, pokud šlo o klauzuru řeholnic. Odpovědnost za to příslušela biskupům, kteří se stali jejich vizitátory. Volby představených měly probíhat tajně a jiné způsoby ustanovování se nepřipouštěly. Vizitace klášterů příslušela řeholním vizitátorům určeným generální kapitulou nebo biskupům; těm především v případech klášterů, kde se vykonávala duchovní služba pro laiky. Ostatní, dosud exemptní kláštery, měly za tímto účelem vytvořit kongregace. Pravomoc trestat zůstala představeným, ale v případě liknavosti mohl zasáhnout biskup.[30]

Velká pozornost byla věnována podmínkám vstupu do kláštera, aby nedocházelo k jakémukoliv zneužití. Sliby se směly skládat až po dovršení šestnácti let a po alespoň roční zkušební lhůtě. Pokud novic slib nesložil, měl být ihned z kláštera propuštěn; kdokoliv se zřekl majetku či něco slíbil ve prospěch jiného, mohl tak učinit se svolením biskupa pouze během posledních dvou měsíců před složením slibů a s výjimkou základních životních potřeb nesměli rodiče a příbuzní během noviciátu nic darovat z novicova majetku, „aby mu tak nebylo zabráněno ve vystoupení, když by celý jeho majetek nebo jeho převážnou část vlastnil klášter.“[31] Bylo evidentní, že církev nestála o nové řeholníky za každou cenu a po prodělaných zkušenostech dávala jednoznačně přednost opravdovosti a kvalitě. Dekret proto vybízí, aby těm, kdo po skončení noviciátu odešli, bylo vráceno vše, co bylo jejich, a biskupům přikazuje, aby na to dohlédli.

Pro dívky a ženy platily předpisy ještě přísnější. Přijetí do řehole bylo podmíněno věkovou hranicí dvanácti let a biskup či jím pověřená osoba museli pečlivě prošetřit, zda se tak děje ze skutečně svobodné vůle. Dekret výslovně zakazoval nutit ženy ke vstupu do klášterů, ale současně se stejným způsobem stavěl proti tomu, aby jim v takovém úmyslu bylo bráněno. Zříci se řeholního života bylo možné, ale pouze v prvních pěti letech od složení slibů a s věrohodným doložením, že vstup do kláštera proběhl pod násilnými či jinak nedovolenými okolnostmi. Jinak se jednalo o odpadnutí, které se přísně trestalo.[32]

---

30 JEDIN, Hubert, *Geschichte des Konzils von Trient* 4/2, s. 172–175 a LECLER, Joseph, *Geschichte der ökumenischen Konzilien* 11/2, s. 595–606.

31 *Dokumenty Tridentského koncilu*, s. 255.

32 Tamtéž, s. 256–258 a LECLER, Joseph, *Geschichte der ökumenischen Konzilien* 11/2, s. 606–609.

Reformní dekret se zabýval veřejným vystupováním prelátů (vyššího duchovenstva). Požadoval od nich přiměřená obydlí, příkladný veřejný život a střídmost při stravování. Upozorňoval na nebezpečí ziskuchtivosti, nepotismu a dalších svodů jejich úřadů. Dále vydal přesné pokyny, jakým způsobem dekrety koncilu přijmout a aplikovat je. Varoval před příliš častým užíváním exkomunikace; trest se svěřoval výhradně do biskupské pravomoci a doporučovalo se „pečlivé a zralé přezkoumání," prosté jakéhokoliv cizího nátlaku, přednost mělo mít pokutování provinilců a využití výnosu k sociální službě.

Požadavky fundací spojených s přílišnou a reálně nesplnitelnou duchovní službou měly být podle biskupova uvážení upraveny, jinak ale bylo třeba respektovat vůli zůstavitelů. Další předpisy se týkaly vizitací exemptních kapitul biskupy, zákazu přidělování beneficií nezletilcům a správy špitálů.[33] Ty se měly věnovat pohostinnosti a pomoci poutníkům, starým lidem a nemocným. Výnosy z nefunkčních zařízení se přisuzovaly nejbližšímu podobnému účelu dle úvahy ordináře. Správcům, kteří by vykonávali své povinnosti nedbale, hrozily církevní tresty, povinnost nahradit škodu a odebrání úřadu. Ten nesměla jedna a táž osoba zastávat déle než tři roky.[34]

Patronátní právo zůstalo nakonec respektováno vzhledem k „zbožným úmyslům" zakladatelů, nicméně nemělo být zneužíváno a proměňováno v záminku pro podřízení církevních institucí světské moci. Proto se omezovalo pouze na fundace nebo donace a bylo ho třeba prokazovat listinou nebo věrohodnými důkazy. Jiné typy patronátů se chápaly jako uzurpace a ztrácely platnost. Dekret opakoval zásadu, že prezentován může být jen kandidát vzdělaný v teologii či kanonickém právu a posouzení je na biskupovi. Patronům zůstal rovněž upřen nárok na podíl z hmotných výnosů.

Další části dokumentu se zabývaly organizací mimokuriálního soudnictví, omezovaly pronajímání církevního majetku a dotýkaly se církevního desátku: na jedné straně stála výzva k jeho řádnému placení, na druhé varovaní před jeho rozchvacováním. Zapovídaly konkubinát kněží a omezovaly držbu obročí syny duchovních. Nakonec připomínaly důstojnost biskupského úřadu a vybízely jejich držitele, aby se vůči královským úředníkům a dalším světským osobám nechovali

[33] JEDIN, Hubert, *Geschichte des Konzils von Trient* 4/2, s. 166–168, popř. *Dokumenty Tridentského koncilu*, s. 260–268.

[34] Tamtéž, s. 269.

„s jakousi nedůstojnou poddaností, jako by byli nižšími služebníky oltáře," ale naopak „byli vždy pamětlivi toho, že jsou Otci a pastýři."

Synoda se s důvěrou obracela na světská knížata, „že jakožto katolíci, jež Bůh chtěl mít za ochránce svaté víry a církve, nejen umožní, aby církvi byla navrácena její práva, nýbrž že také všechny své poddané budou vést k povinné úctě vůči duchovenstvu, farářům a vyššímu kléru a že nedovolí, aby jejich úředníci nebo nižší vrchnosti, vedeni zištným úsilím nebo z nedbalosti, porušovali imunitu kostelů a církevních osob, založenou Božím ustanovením." Respektovány proto měly být bez výjimky kánony koncilů a církevní právo, k čemuž zavazovala „císaře, krále, knížata a všechny i jednotlivě, jakéhokoli postavení či hodnosti by byli."[35]

Následující den koncil vyhlásil dekret o odpustcích. Toto nepochybně ožehavé téma, jež velmi přispělo ke kritice církve a jejímu rozdělení, bylo pojato ve dvou polohách. Synoda žádala, aby „užívání odpustků, pro křesťanský lid velmi spasitelné a potvrzené autoritou posvátných koncilů, bylo v církvi zachováno, a vyobcováním zavrhuje ty, kdo by buď tvrdili, že [tyto odpustky] jsou bez užitku, nebo kdo by popírali, že v církvi existuje moc je udílet."[36] Žádala však při jejich praktickém udílení „patřičnou míru", odstranění jakéhokoliv obohacování a biskupskou kontrolu.

Další předpisy se týkaly postních zvyklostí, indexu zakázaných knih a bohoslužebných textů, jež byly předány ke konečnému posouzení papeži. Shromáždění vyzvalo k dodržování všech vyhlášených dekretů. Aby nevznikaly pochybnosti, byly znovu veřejně čteny i dokumenty vyhlášené za pontifikátů Pavla III. a Julia III.[37] Dosaženou jednotu a sdílené nadšení demonstrovalo nejlépe více než dvě stě podpisů na závěrečných aktech závěrečné aklamace, jež přednášel kardinál Guise, kdysi jeden z předáků opozice.

Samotný Tridentský koncil završilo až vydání papežské buly *Benedictus Deus*, jíž Pius IV. dne 26. ledna 1564 potvrdil koncilní dokumenty. Text podepsali všichni kardinálové až na Cristofora Madruzza, zastupujícího zájmy Filipa II. Podstatné bylo, že bula schvalovala dílo koncilu jako celek bez jakýchkoliv výhrad a žádala

---

35 Tamtéž, s. 262–282 a LECLER, Joseph, *Geschichte der ökumenischen Konzilien* 11/2, s. 621–623, 630.

36 *Dokumenty Tridentského koncilu*, s. 283 a LECLER, Joseph, *Geschichte der ökumenischen Konzilien* 11/2, s. 634–635.

37 *Dokumenty Tridentského koncilu*, s. 283–286.

veškerý klérus o jeho dodržování pod hrozbou přísných trestů. Stejně tak vyzývala císaře a ostatní panovníky k respektu k dokumentům a pomoci při jejich aplikaci.

Vzhledem k delikátní situaci týkající se interpretace bylo striktně zakázáno vydávat bez papežského svolení další samostatné komentáře textů, ale nařizovalo se v případě pochybností konzultovat Apoštolský stolec. Praktický rámec schvalování a realizace koncilních kánonů v jednotlivých katolických zemích se přirozeně odlišoval podle toho, jaké momentální zájmy upřednostnili jejich vládcové. Podklady pro katolickou reformu však byly položeny a církev se mohla vydat cestou obnovy.

3. Hodnocení Tridentského koncilu

Zhodnocení události, která se protáhla na osmnáct let, a odbývala se tudíž ve zcela rozdílných vnějších historických souvislostech, zůstává nesnadné.[38] Úvahy tohoto druhu by každopádně měly brát ohled na dvě základní skutečnosti. Zaprvé, že koncil neměl za úkol realizovat teologickou a organizační „revoluci", nýbrž reagovat a vymezit se vůči evropské reformaci, a to nejen negativně, ale i při hledání pozitivních východisek. Za druhé pak, že své dekrety a kánony vyhlašoval v mocensko-politickém rozložení, v němž se stále zřetelněji rýsovala budoucí velmocenská konstelace Habsburků, Španělska a Francie. Zatímco v první fázi reagoval prakticky pouze na požadavky Karla V., na svém konci se musel vypořádat se zájmy národních monarchií usilujících o plnou suverenitu.

Z tohoto úhlu pohledu se zdá být velmi pragmatickým a prozíravým rozhodnutí posílit postavení biskupů. Svěřit do jejich rukou řízení diecézí, přenést na ně nejvyšší odpovědnost, vybavit je rozsáhlými pravomocemi, ale současně zajistit co nejvyšší ochranu jejich úřadů odpovídalo tradici vysledovatelné až ke clunyjsko-gregoriánské reformě. Z organizačního hlediska pak tento princip aktuálně představoval symetrickou reakci k ostrovnímu anglikánství, ale i německému luterství. Máme-li na mysli vztah k světské moci, i v tomto ohledu lze hovořit o nalezení vyváženého kompromisu, který umožňoval na jedné straně vyhnout se přímé

[38] K hodnocení koncilu ze zahraniční literatury srov. zejm. TALLON, Alain, *La France et le concile de Trente (1518–1563)*, Paris, 1997, 975 s., O'MALLEY, John W., *Trent: What Happened at the Council*, zejm. s. 205–277. Obsáhle se touto otázkou zabývá i italská odborná literatura, zmínit je třeba zejm. dílo PROSPERI, Adriano, *Il Concilio di Trento*, Una introduzione storica, Torino, 2001, xiv, 204 s.

konfrontaci církve se státní mocí, na druhé zachovat si prostřednictvím biskupské správy podléhající kurii potřebnou míru vnitřní nezávislosti.

Jasná normativní aktivita a potřebná míra reformní modernosti zřetelně vymezila novověký katolicismus vůči reformaci, to však vyžadovalo velkou míru kompromisu mezi samotnými koncilními otci. Řada sporných otázek zůstala pominuta; tradiční středověká nauka, vystavěná na Augustinovi a tomismu, hájená zejména Španěly, přišla znovu ke slovu, takže teologie koncilu je těžko měřitelná novověkými filozofickými trendy. V řadě případů lze z rozhodování vyčíst čirý pragmatismus. Například tradiční překlad Bible – Vulgáta – byla opět prohlášena za normativní text, byť sama kurie uznávala její nedostatečnost ve světle humanistické kritiky; bylo-li třeba, uchylovala se synoda při své argumentaci i k apokryfům.

Stejné výkyvy nalezneme v dogmatice. Na jedné straně v nauce o ospravedlnění lze nalézt ovlivnění reformačním učením, na druhé straně svátosti, zejména Eucharistie, nauka o očistci, ostatky či ctění obrazů a odmítání kalicha laikům představují symboly striktně konzervativních přístupů. Totéž se týkalo mešního obřadu, kde převládl zájem spíše fixovat dosavadní praxi než zavádět moderní prvky; proto i odepření národních jazyků v liturgii jako takové. V záležitosti svátosti pokání se koncilní pozice vyvíjela ve střetu mezi tradičněji pojímaným odpuštěním cestou pokory a zejména jezuity prosazovanou kajícností. Kněz zůstal v pozici soudce. Tradicionalistický zůstal vztah koncilu vůči odpustkům, kde otcové potvrdili dosavadní úzus a snažili se pouze zamezit nemorálním excesům. Kompromis s protestanty tak byl naprosto vyloučen.

Reformní dekrety lze chápat jako upřímnou snahu zlepšit vzdělání duchovenstva a jeho vnímání veřejností – pochopitelně v mezích možností daných okolnostmi, v nichž se koncil odbýval. Nesporně pozitivní význam měla ustanovení o seminářích, výběru biskupů, rezidenční povinnosti, reformě kapitul, vizitacích a provinčních synodách. Současně z nich lze vyčíst i vůli po větší disciplíně kléru, a nejen jeho. Přísnému dohledu se podřizovali i poddaní, zejména prostřednictvím pevně regulované a evidované svátosti manželské a indexu zakázaných tiskovin. Konečně je třeba zdůraznit, že koncil vytvořil pouze rámec, předpoklady pro reformu – její provedení však záleželo na tom, jak budou přijaté dokumenty aplikovány v praxi, a tedy na tom, jak ji do svých rukou vezme římská kurie.[39]

[39] Na realizaci koncilních dekretů v praxi měly zásadní vliv kuriální orgány a pověřené úřady, které musely nalézt vhodnou podobu uplatnění schválených předpisů. Nejdůležitější pozici si udržela

Resumé

Studie se zabývá jednáním závěrečné fáze Tridentského koncilu (1563). Poukazuje na důležité momenty, které vedly k úspěšnému završení koncilních reforem, a mapuje jednotlivé problematické prvky, s nimiž se musel koncil vypořádat. Poslední část studie je věnována celkovému zhodnocení koncilu z pohledu historického i právního. Poskytuje komplexní základ pro pochopení vzniku a směřování jednotlivých reformních dekretů a podílu hlavních aktérů koncilních jednání při jejich prosazení a následném uvádění do praxe.

Summary

Council of Trent and Its Reformatory Measures – Part 2

The study deals with the negotiations during the final phase of the Council of Trent (1563). It points to important moments that led to the successful completion of council reforms and maps various problematic elements that the Council had to deal with. The last part of the study is devoted to an overall evaluation of the Council from both historical and legal perspectives. It provides a comprehensive basis for understanding the origination and orientation of individual reform decrees, as well as the participation of the main actors in conciliar negotiations in their enforcement and subsequent implementation.

Zusammenfassung

Konzil von Trient und seine Reformmaßnahmen – 2. Teil

Studie befasst sich mit der Endphase der Tagung des Tridentinischen Konzils (1563). Es wird auf wichtige Momente, die zur erfolgreichen Abschließung der Konzilreformen führten, hingewiesen, und es werden die problematischen Elemente, die vom Konzil abgewickelt werden mussten, geschildert. Der letzte Teil ist einer Gesamtbewertung der rechtlichen und historischen Rolle des Konzils gewidmet. Es stellt einen komplexen Rahmen für das Begreifen sowohl der Entstehung und Entwicklung der einzelnen Reformdekrete als auch des Anteils der Konzilteilnehmer an deren Durchsetzung und Vollzug in der Praxis dar.

Kongregace svaté inkvizice (*Congregatio pro Sancta Inquisitione*), která již od papeže Pavla III. (1542) dohlížela na čistotu katolické nauky a v pokoncilní době dbala na prosazení věroučných dogmat obrozeného katolicismu. Obdobnou roli měla Kongregace indexu (*Congregatio pro Indice librorum prohibitorum*), kterou uvedl v život jen o několik let dříve Pius V. (1571) pro zajištění nezávadnosti vydávané literatury. Významné postavení si uchovávala Kongregace signatury milosti (*Congregatio pro Signatura Gratiae*) s poměrně širokou jurisdikční, soudní a dispenzační agendou a konečně úřad přímo dozorující realizaci závěrů Tridentského koncilu (*Congregatio pro exsecutione et interpretatione Concilii Tridentini*). Základní přehled viz DEL RE, Niccolò, *La curia romana*, Lineamenti storico-giuridici, Città del Vaticano, 1998, s. 32–38, kde lze nalézt stručnou historii jednotlivých kongregací. K tématu lze doporučit i důležitou studii BONORA, Elena, *Giudicare i vescovi*, La definizione dei poteri nella Chiesa postridentina, Bari, 2007, xx, 343 s.

Riassunto

Il Concilio di Trento ed i suoi provvedimenti riformistici – 2ª parte

Lo studio si occupa della fase finale del Concilio di Trento (1563). Fa notare momenti importantissimi che guidarono al compimento successivo delle riforme conciliari, descrivendo aspetti problematici che il concilio dovette affrontare. L'ultima parte dell'articolo viene dedicata alla valutazione complessiva del Concilio dal punto di vista storico e giuridico. Offre una base complessiva per comprendere singoli decreti e il ruolo dei protagonisti principali del Concilio per la loro accettazione e messa in pratica.

Klíčová slova: Tridentský koncil, reformace, katolická církev, 16. století, papežská kurie, dogma, církevní organizace a disciplína

Keywords: Council of Trent, Reformation, Catholic Church, 16th century, Papal Curia, dogma, organization and discipline of the Church

Autoři

Doc. PhDr. Václav Drška, Ph.D., absolvoval v roce 1987 obor český jazyk – dějepis na Filozofické fakultě Univerzity Karlovy. Doktorát se zaměřením na obecné a světové dějiny získal v roce 2002. Od roku 1988 působí na Katedře, později Ústavu světových dějin jako asistent, odborný asistent a od roku 2011 jako docent. Od roku 1998 též přednáší na Katedře historie Filozofické fakulty Univerzity Jana Evangelisty Purkyně v Ústí nad Labem. V poslední době je zástupcem ředitele Ústavu a vedoucím semináře středověkých dějin. Specializuje se zejména na raně středověké dějiny latinské Evropy a vybrané problémy společnosti vrcholného a pozdního středověku.

Associate Professor PhDr. Václav Drška, Ph.D., studied Czech language and history at the School of Arts of Charles University in Prague. He obtained his doctorate in general and world history in 2002. Since 1988, he has been active at the Department, later Institute, of World History as an Assistant then Senior Lecturer and from 2011 as an Associate Professor. He gives lectures at the Department of History of the School of Arts of the Jan Evangelista Purkyně University in Ústí nad Labem. Currently, he is the Vice-Director of the Institute and supervisor of the medieval history course. He focuses especially on the early medieval history of Latin Europe and selected problems of society of the high and late middle ages.

Univ.-Doz. PhDr. Václav Drška, Ph.D., absolvierte in 1987 das Studium der Bohemistik/ Geschichte an der Philosophischen Fakultät der Karlsuniversität in Prag. In 2002 erwarb er den Doktortitel im Bereich der Global- und Weltgeschichte. Seit 1988 ist er am Lehrstuhl (später Institut) der Weltgeschichte, zunächst als Assistent, wissenschaftlicher Mitarbeiter und seit 2011 als Universitätsdozent tätig. Seit 1998 liest er am Lehrstuhl für Geschichte der Philosophischen Fakultät der Jan Evangelista Purkyně-Universität in Aussig an der Elbe (Ústí nad Labem). In der letzten Zeit vertritt er den Direktor des Instituts und leitet das Seminar für Geschichte des Mittelalters. Er spezialisiert sich auf die Geschichte des frühen Mittelalters des lateinischen Europas und auf ausgewählte Gesellschaftsfragen des Hoch- und Spätmittelalters.

Professore PhDr. Václav Drška, Ph.D., laureato in lingua ceca e storia alla Facoltà delle Lettere della Università Carolina a Praga nel 1987. Il dottorato specializzato alla storia generale e mondiale ha conseguito dopo nel 2002. Dal 1988 lavora alla cattedra (divenuta dopo un istituto) della storia mondiale – prima in veste di un assistente, assistente specializzato e dal 2011 da professore. Dal 1998 tiene lezioni anche alla Cattedra della storia della Facoltà delle Lettere della Università di Giovanni Evangelista Purkyně a Ústí nad Labem. Attualmente è vicepresidente dell'Istituto e caporeparto della storia medievale. Si specializza soprattutto alla storia medievale dell'Europa latina e ai problemi scelti della società nel medioevo pieno e tardo.

PhDr. ThLic. Drahomír Suchánek, Ph.D., Th.D., narozen roku 1972 v Brně, vystudoval dějiny mezinárodních vztahů a světové politiky na Filozofické fakultě Univerzity Karlovy a katolickou teologii na Katolické teologické fakultě téže univerzity. V současné době působí jako odborný asistent na Filozofické fakultě Univerzity Karlovy, kde přednáší církevní a středověké dějiny. Svou badatelskou činnost zaměřuje na obor papežských dějin a vztahů mezi duchovní a světskou mocí.

PhDr. ThLic. Drahomír Suchánek, Ph.D., Th.D., was born in 1972 in Brno. He studied the history of international relations and world politics at the School of Arts of Charles University in Prague and Catholic theology at the School of Catholic Theology of Charles University in Prague. Currently he is an Assistant Professor at the School of Arts of Charles University in Prague, where he lectures on church history and medieval history. His research focuses on the history of the papacy and the relationship between church and secular power.

PhDr. ThLic. Drahomír Suchánek, Ph.D., Th.D., geboren in 1972 in Brünn, absolvierte Geschichtestudien der internationalen Beziehungen und der Weltpolitik an der Philosophi-

schen Fakultät der Karlsuniversität in Prag und die katholische Theologie an der Katholisch-theologischen Fakultät an derselben Universität. Zurzeit ist er als wissenschaftlicher Mitarbeiter an der Philosophischen Fakultät der Karlsuniversität in Prag tätig, wo er die Kirchengeschichte und Geschichte des Mittelalters vorliest. In seiner wissenschaftlichen Tätigkeit spezialisiert er sich auf die Geschichte des Papsttums und auf die Beziehung zwischen der geistlichen und weltlichen Macht.

PhDr. ThLic. Drahomír Suchánek, Ph.D., Th.D., nato nel 1972 a Brno, laureato nella storia delle relazioni internazionali e della politica mondiale alla Facoltà delle Lettere della Università Carolina a Praga e nella teologia cattolica alla Facoltà della Teologia Cattolica della stessa università. Attualmente è attivo come assistente specializzato alla Facoltà delle Lettere della Università Carolina a Praga dove insegna la storia ecclesiastica medievale. Il suo interesse scientifico si concentra alla storia dei Papi ed alle relazioni tra il potere secolare e spirituale.

doc. PhDr. Václav Drška, Ph.D.
Univerzita Karlova
Filozofická fakulta
Ústav světových dějin
nám. Jana Palacha 2
116 38 Praha 1

e-mail: vaclav.drska@ff.cuni.cz

PhDr. ThLic. Drahomír Suchánek, Ph.D., Th.D.
Univerzita Karlova
Filozofická fakulta
Ústav světových dějin
nám. Jana Palacha 2
116 38 Praha 1

e-mail: drahomir.suchanek@ff.cuni.cz

P. Hugo Josef Pitel OPraem (1928–2017)

Foto Diecézní charita České Budějovice

P. Hugo Josef Pitel OPraem ve vzpomínkách současníků

Jiří Rajmund Tretera

V neděli 14. května 2017 odešel na věčnost náš vzácný přítel, skvělý kněz a výrazná osobnost českého národního života P. Hugo Josef Pitel OPraem, emeritní převor kláštera a kanonie premonstrátů v Teplé. Zesnul ve Veselí nad Lužnicí a byl pohřben do kněžské hrobky farnosti v Třeboni. Svou vzpomínku jsme mu věnovali již na stránkách internetového čtrnáctideníku *Aktuality Společnosti pro církevní právo* č. 8/2017/2 ze dne 16. srpna 2017. A nyní si ho znovu připomínáme, a to následujícím medailonkem.

Josef Pitel se narodil v Klatovech v den sv. Josefa 19. března 1928. Mládí prožil ve velmi skromných poměrech, což lze říci o celém jeho životě. Jako mariánskolázeňský gymnasista vstoupil v roce 1947 do premonstrátského kláštera v Teplé, kde přijal řeholní jméno Hugo. Mladí bratří pod vedením převora Heřmana Josefa Tyla, který se v roce 1945 vrátil z nacistického koncentračního tábora, obnovovali tehdy v pohraničí s entusiasmem sobě vlastním český národní život v plném duchovním rozměru a přivedli tepelský klášter k mimořádnému rozkvětu.

Záhy byl řádový klerik Hugo vyslán ke studiu na Univerzitě Karlově a ke kněžské formaci v premonstrátském klášteře a kanonii v Praze na Strahově. Ale záhy byl – již o bartolomějské noci československého řeholnictva dne 13. dubna 1950 – spolu s ostatními řeholníky odvlečen do komunistického centralizačního tábora zřízeného na místě násilně zrušeného benediktinského kláštera v Broumově. V roce 1958 byl odsouzen za údajné spáchání trestného činu podvracení republiky k odnětí svobody v délce dva a půl roku.

Poznali jsme se díky našemu společnému příteli Dominiku Dukovi, představenému dominikánů v utajení, jakmile se otec Dominik vrátil v roce 1982 z vězení v Plzni na Borech, kde si odpykával trest za tzv. maření dozoru nad církvemi a náboženskými společnostmi. Hugo tehdy působil jako farář v Kladrubech u Stříbra, Skapcích, Kostelci u Stříbra a na dalších místech.

Až do konce totality jsem za otcem Hugonem jezdil každé léto a pomáhal společně s nadšenými brigádníky ze všech částí Československa, od Chebu až po Košice, při rekonstrukci kostelů, které měl Hugo v péči jako duchovní správce. Troje prázdniny po sobě jsme věnovali úplné rekonstrukci farního kostela sv. Mikuláše v Prostiboři u Tachova, ve farnosti Českobudějovické diecéze, kterou otec Hugo od roku 1981 administroval. Pracovní záběr otce Hugona byl nepředstavitelně ohromný. A to i navzdory nesnadné osobní situaci: pečoval totiž na své faře nejen sám o sebe, ale také o svou těžce nemocnou sestru, která po léta trpěla krutými bolestmi, způsobovanými roztroušenou sklerózou.

Rok co rok Hugo bojoval se státními úřady, aby nám dovolily v bývalé opatské katedrále benediktinů v Kladrubech u Stříbra slavit každoročně o zasvěceném svátku Nanebevzetí Panny Marie (15. srpna) poutní mši svatou. S nesmírnými obtížemi se to dařilo. Účast byla přitom každoročně mohutná. Stovky věřících přijížděly z Domažlic a celého Chodska, neméně i z Hugonova rodného Klatovska, zastoupeno bylo Příbramsko, Plzeň a Praha, střední Čechy, východní i jižní Čechy. Zpěv, kroje, radost, ba i kolotoče a další poutní povyražení pro děti. To vše se mi vybavuje při vzpomínkách. A veliké procesí s Nejsvětější svátostí pod nebesy, konané ovšem nikoliv venku, to nám státní úřady nepovolily, ale uvnitř mohutné a prostranné chrámové lodi. Jedním z mých přátel, kteří každoročně z Prahy přijížděli, byl i Zdeněk Filip Lobkowicz, tenkrát pracovník Národního muzea, ale již také tajný klerik a jáhen premonstrátského řádu, dnes opat tepelského kláštera. Jedna z Hugonových přímluv během mše zněla: „Dej, Pane, aby se všechna posvátná místa v naší zemi navrátila svému původnímu účelu, prosíme Tě, vyslyš nás!“

S Hugonem jsem v roce 1988 pomáhal na mnoha místech organizovat sbírku podpisů pod petici moravského železničáře a soukromého rolníka Augustina Navrátila za svobodu náboženství v Československu, kterých se nakonec sešlo více než 600 000. Setkával jsem se s ním i při poradách Konference vyšších řeholních představených v Československu, zřízené v hlubokém utajení. Hugo zastupoval premonstrátskou kanonii v Teplé (od roku 1986 jako její převor), já jsem pracoval jako sekretář konference. Na jaře 1990 jsme spolupracovali při přípravě prvního i druhého zákona o navrácení klášterních budov. To bylo umožněno teprve po velikém úsilí a boji o spravedlnost v československém parlamentě. Až v červenci 1990 bylo konečně umožněno navrácení malé části klášterních budov, a sice zákonem č. 298/1990 Sb., a po roce opět jen další nevelké části

budov zákonem č. 338/1991 Sb. Žádná počáteční euforie, o níž mnozí dnes píší, se nekonala. Nic nebylo snadné, čekala nás jen dřina a přemáhání nepřátelských nálad a neuvěřitelné zaujatosti proti církvi, v důsledku čtyřicetiletého vymývání mozků režimovou propagandou.

I v dalších letech jsme se s otcem Hugonem potkávali při řadě dalších příležitostí. V letech 2000 až 2014 působil otec Hugo opět ve své rodné Českobudějovické diecézi jako prezident diecézní charity a v roce 2002 až 2012 jako duchovní správce v třeboňské farnosti. Poslední léta svého života prožil v charitním Domě sv. Františka ve Veselí nad Lužnicí. Ani zde nezahálel. Pokračoval ve svém životním nasazení: zasloužil se o vybudování tamější kaple od stavebního povolení přes podporu od přátel i z pomocného fondu pro zestárlé kněze Cesta 121, který je jednou z nejpozoruhodnějších církevních institucí u nás v poměrně nedávné době vytvořených.

Ze svědectví člena naší Společnosti pro církevní právo R. D. ICLic. Mag. theol. Stanislava Brožky, administrátora farnosti Veselí nad Lužnicí, prezidenta Diecézní charity v Českých Budějovicích a advokáta Metropolitního církevního soudu v Praze, vyjímáme: „Byl to opravdu výjimečný člověk. Jako administrátor farnosti Veselí nad Lužnicí jsem měl možnost s ním strávit poslední rok jeho života a byl to pro mne velký dar. Poznal jsem ho jako kněze, který všechny své síly nasadil pro duchovní obnovu Domu sv. Františka a také vypomáhal ve farnostech. Zároveň jsem s ním mohl být v době, kdy ho opouštěly tělesné síly a pomalu odcházel z tohoto světa. I to byly velmi silné okamžiky."

Podle prohlášení pražského arcibiskupa kardinála Dominika Duky OP, obsaženého v dopise opatovi premonstrátského kláštera v Teplé a administrátorovi třeboňské farnosti ze dne 19. května 2017, patří zesnulý P. Hugo Pitel OPraem mezi opravdové svědky neumlčené a nezlomené Církve, který své svědectví zpečetil vězením a nucenou prací, přesto však *patří mezi ty, kdo jsou neprávem odsouváni do zapomenutí*. Snažme se tedy tuto křivdu odčinit a stále oživovat historické vědomí národa. Requiescat in pace!

3. sympozium kanonického práva, Vranov u Brna, 19. září 2017. Pohled do auditoria.

3rd Symposium on Canon Law, Vranov u Brna, 19th September 2017. View of the auditorium.

Foto Vít Kobza

Instrukce Kongregace pro nauku víry *Ad resurgendum cum Christo* o pohřbívání zemřelých a uchovávání popela v případě kremace

1. Abychom s Kristem vstali z mrtvých, je třeba s Kristem zemřít, je třeba „opustit domov tělesný a odebrat se do domova k Pánu“ (2Kor 5, 8). Instrukcí *Piam et constantem* z 5. července 1963 stanovilo tehdejší Svaté oficium, „aby se věrně dodržovala zvyklost pohřbívat mrtvá těla zemřelých“, avšak s tím dodatkem, že kremace „sama o sobě není v protikladu ke křesťanskému náboženství“ a že již nemají být odpírány svátosti a pohřební obřady těm, kdo požádali o kremaci, za podmínky, že takové rozhodnutí nebylo vedeno „popíráním křesťanských dogmat nebo sektářským duchem či nenávistí ke katolickému náboženství a k církvi“.[1] Tato změna křesťanské kázně pak byla přijata Kodexem kanonického práva (1983) a Kodexem kánonů východních církví (1990).

   Mezitím se kremační praxe značně rozšířila v nemálo zemích, ale zároveň s tím se rozšířily i nové ideje, jež jsou v protikladu k víře církve. Po pozorném vyslechnutí Kongregace pro bohoslužbu a svátosti, Papežské rady pro legislativní texty a mnoha biskupských konferencí a biskupských synodů východních církví považovala Kongregace pro nauku víry za vhodné zveřejnění nové instrukce, jejímž cílem je potvrdit doktrinální a pastorační důvody, kvůli nimž se upřednostňuje pohřbívání těl, a vydat normy týkající se uchovávání popela v případě kremace.

2. Ježíšovo zmrtvýchvstání je vrcholnou pravdou křesťanské víry, jež se už od počátků křesťanství hlásá jako zásadní součást velikonočního tajemství: „Vyučil jsem vás především v tom, co jsem sám přijal, že Kristus umřel ve shodě s Písmem za naše hříchy; že byl pohřben a že vstal z mrtvých třetího dne ve shodě s Písmem; že se ukázal Petrovi a potom Dvanácti“ (1Kor 15, 3–5).

   Svou smrtí a zmrtvýchvstáním nás Kristus osvobodil od hříchu a otevřel nám přístup k novému životu: „Jako Kristus byl vzkříšen z mrtvých Otcovou

[1] AAS 56 (1964), s. 822–823.

slávou, tak i my teď musíme žít novým životem“ (Ř 6, 4). Kristus zmrtvýchvstalý je rovněž počátkem a pramenem našeho budoucího vzkříšení: „Kristus vstal z mrtvých, a to jako první z těch, kdo zesnuli […]; jako totiž pro spojení s Adamem všichni propadli smrti, tak pro svoje spojení s Kristem všichni budou povoláni k životu“ (1Kor 15, 20–22).

Pokud je pravdou, že Kristus nás vzkřísí v poslední den, v určitém smyslu je rovněž pravdou, že jsme s Kristem už vzkříšeni. Křtem jsme totiž byli ponořeni do Kristovy smrti a zmrtvýchvstání a svátostně jemu připodobněni: „Křtem jste byli spolu s Kristem položeni do hrobu, a tím také zároveň s ním vzkříšeni, protože jste uvěřili v moc Boha, který ho vzkřísil z mrtvých“ (Kol 2, 12). Ve spojení s Kristem skrze křest máme již reálnou účast na životě zmrtvýchvstalého Krista (srov. Ef 2, 6).

Díky Kristu má křesťanská smrt pozitivní význam. V liturgii se církev modlí: „Vždyť život těch, kdo v tebe věří, nezaniká, ale ve smrti se naplňuje, a když se rozpadne naše pozemské obydlí, dostaneme u tebe domov věčný.“[2] Smrtí se duše odděluje od těla, ale zmrtvýchvstáním Bůh dává neporušitelný život našemu proměněnému tělu a spojí ho s naší duší. I v našich dnech je církev povolána k tomu, aby zvěstovala víru ve zmrtvýchvstání: „Vzkříšení z mrtvých je vírou křesťanů; vírou v něj se jimi stáváme.“[3]

3. Církev se řídí starobylou křesťanskou tradicí a naléhavě doporučuje, aby těla zesnulých byla pohřbívána na hřbitovech nebo na jiných svatých místech.[4]

Při vzpomínce na Pánovu smrt, jeho pohřeb a zmrtvýchvstání, na toto tajemství, v jehož světle se projevuje smysl křesťanské smrti,[5] je pohřbení do země tou nejvhodnější formou, jak vyjádřit víru a naději ve vzkříšení těla.[6]

Církev jakožto matka, která doprovázela křesťana během jeho pozemského putování, v Kristu předává Otci syna své milosti a jeho smrtelnou tělesnou schránku odevzdává zemi v naději, že bude ve slávě vzkříšen.[7]

---

2 Římský misál, Preface za zemřelé, I.

3 Tertulián, *De resurrectione carnis*, 1, 1; *CCL* 2, 921.

4 Srov. *CIC*, kán. 1176, § 3; kán. 1205; *CCEO*, kán. 876, § 3; kán. 868.

5 Srov. *Katechismus katolické církve*, č. 1681.

6 Srov. *Katechismus katolické církve*, č. 2300.

7 Srov. 1Kor 15, 42–44; *Katechismus katolické církve*, č. 1683.

Pohřbíváním těl věrných zemřelých potvrzuje církev svou víru ve zmrtvýchvstání těla[8] a chce tím zdůraznit vysokou důstojnost lidského těla jakožto integrální součásti osoby, jejíž dějiny tělo sdílí.[9] Nemůže tedy připustit postoje a rituály, které obsahují pomýlené postoje ke smrti, již považují buď za definitivní zneplatnění osoby nebo za okamžik jejího splynutí s matkou přírodou či s vesmírem nebo za jednu etapu procesu reinkarnace anebo definitivní osvobození z „uvěznění" v těle.

Pohřbívání na hřbitovech a na jiných svatých místech je rovněž vhodnou odpovědí na povinnou úctu a ohled k tělům věrných zemřelých, která se křtem stala chrámy Ducha Svatého a jimiž „jakožto nástroji a nádobami si Duch ušlechtile posloužil pro vykonání tolikerého dobrého díla".[10]

Spravedlivý Tobiáš je chválen pro zásluhy získané před Bohem za to, že pochoval mrtvé,[11] a církev považuje pohřbívání mrtvých za skutek tělesného milosrdenství.[12]

A konečně pohřbívání těl věrných zemřelých na hřbitovech a na jiných svatých místech napomáhá rodinným příslušníkům i celému křesťanskému společenství při vzpomínce na zesnulé a při modlitbě za ně, jakož i při uctívání mučedníků a svatých.

Pohřbíváním těl na hřbitovech, v kostelích a v prostorách k tomu uzpůsobených pěstovala křesťanská tradice společenství mezi živými a zesnulými a stavěla se proti tendenci ke skrývání nebo privatizaci smrti a jejího významu pro křesťany.

4. Tam, kde důvody hygienického, ekonomického nebo sociálního charakteru vedou k rozhodnutí pro kremaci, která ovšem nesmí odporovat výslovné nebo rozumně předpokládané vůli věřícího zemřelého, nevidí církev doktrinální důvody k bránění této praxi, neboť zpopelnění mrtvého těla se nedotýká duše a nebrání Boží všemohoucnosti ve vzkříšení těla, a tedy neobsahuje objektivní popření křesťanské nauky o nesmrtelnosti duše a vzkříšení těla.[13]

---

8 Srov. sv. Augustin, *De cura pro mortuis gerenda*, 3, 5; *CSEL* 41, 628.

9 Srov. Druhý vatikánský koncil, pastorační konstituce *Gaudium et spes*, č. 14.

10 Sv. Augustin, *De cura pro mortuis gerenda*, 3, 5; *CSEL* 41, 627.

11 Srov. Tob 2, 9; 12, 12.

12 Srov. *Katechismus katolické církve*, č. 2300.

13 Srov. Nejvyšší posvátná kongregace Svatého oficia, instrukce *Piam et constantam*, 5. července 1963: AAS 56 (1964), s. 822.

Církev i nadále upřednostňuje pohřbívání těl, protože tím se zemřelým prokazuje větší úcta; pohřeb žehem však není zakázán, „pokud nebyl zvolen z důvodů odporujících křesťanské nauce“.[14]

Pokud se při rozhodnutí pro kremaci nevyskytují důvody odporující křesťanské nauce, církev slaví pohřební obřady a pak doprovází pohřeb žehem podle specifických liturgických a pastoračních instrukcí, přičemž zvláště dbá na to, aby se vyhnula jakémukoli pohoršení nebo postoji náboženské lhostejnosti.

5. V případě, že se z legitimních důvodů přistoupí k volbě zpopelnění mrtvého těla, popel zesnulého musí být uložen zpravidla na posvátném místě, to znamená na hřbitově, anebo v některých případech v kostele nebo v prostoru zvláště vyhrazeném pro tento účel příslušnou církevní autoritou.

   Už od počátku si křesťané přáli, aby se jejich zesnulí stali předmětem modliteb a vzpomínek křesťanského společenství. Jejich hroby se stávaly místy modlitby, připomínky a meditace. Věrní zemřelí jsou součástí církve, která věří ve společenství těch, „kteří putují po této zemi, i zesnulých, kteří procházejí vlastním očištěním, i blažených v nebi. Ti všichni tvoří jedinou církev“.[15]

   Uchovávání popela na posvátném místě může přispět k umenšení rizika, že by zesnulí byli zbaveni modliteb a vzpomínek ze strany příbuzných a křesťanského společenství. Tímto způsobem se rovněž zabrání možnosti zapomnění a nedostatku úcty, k nimž může docházet především po odchodu první generace, jakož i provádění nevhodných a pověrečných praktik.

6. Z uvedených důvodů je uchovávání popela doma v obydlí nepřípustné. Pouze při výjimečných a závažných okolnostech, jež souvisejí s kulturními podmínkami místního charakteru, může ordinář ve shodě s biskupskou konferencí nebo synodem biskupů východních církví udělit povolení uchovávat popel doma v obydlí. Avšak popel nemůže být rozdělen mezi různé části rodiny a je třeba vždy zajistit úctu a vhodné podmínky pro jeho uchovávání.

7. Pro zabránění jakémukoli nedorozumění panteistického, naturalistického nebo nihilistického charakteru není dovoleno rozptylování popela do vzduchu, na zem nebo do vody nebo jakýmkoli jiným způsobem. Není dovoleno ani použí-

[14] *CIC*, kán. 1175, § 3; srov. *CCEO*, kán. 876, § 3.

[15] *Katechismus katolické církve*, č. 962.

vání popela z kremace pro upomínkové účely, pro klenoty nebo jiné předměty a je třeba mít na paměti, že takové postupy nelze ospravedlnit hygienickými, sociálními nebo ekonomickými důvody, jež mohou motivovat rozhodnutí pro kremaci.

8. V případě, že by zesnulý naléhavě trval na kremaci a rozptýlení svého popela do přírody z důvodů odporujících křesťanské víře, je třeba odmítnout pohřební obřady podle ustanovení práva.[16]

Nejvyšší pontifex František schválil při audienci udělené níže podepsanému kardinálu prefektovi dne 18. března 2016 předkládanou instrukci, o níž bylo rozhodnuto na řádném zasedání této kongregace dne 2. března 2016, a nařídil její zveřejnění.

Řím, sídlo Kongregace pro nauku víry, 15. srpna 2016, slavnost Nanebevzetí blahoslavené Panny Marie

Gerhard kardinál Müller
prefekt

† Luis Ladaria Ferrer SJ
titulární arcibiskup z Thibice
sekretář

[16] *CIC*, kán. 1184; *CCEO*, kán. 876, § 3.

3. sympozium kanonického práva, Vranov u Brna, 18. září 2017. Zleva Mons. Karel Orlita, kardinál Francesco Coccopalmerio, prof. Anna Sammassimo a prof. Eduardo Baura de la Peña.

3rd Symposium on Canon Law, Vranov u Brna, 18th September 2017. From the left Mons. Karel Orlita, Cardinal Francesco Coccopalmerio, Prof. Anna Sammassimo and Prof. Eduardo Baura de la Peña.

Foto Vít Kobza

Tomáš Černušák a kol.: Papežství a české země v tisíciletých dějinách

Academia, Praha, 2017, 450 s., ISBN 978-80-200-2638-5.

Již od raného středověku docházelo ke vzájemné interakci mezi českými zeměmi a Apoštolským stolcem, vzájemné vztahy ovšem podléhaly proměnám, v různých obdobích měly různou intenzitu. Úkolu zmapovat jejich historický vývoj se v kolektivní monografii *Papežství a české země v tisíciletých dějinách* ujal kolektiv autorů pod vedením PhDr. Mgr. Tomáše Černušáka, Ph.D., vědeckého pracovníka Historického ústavu Akademie věd České republiky a archiváře Moravského zemského archivu v Brně, který se specializuje na problematiku papežské diplomacie a církevní dějiny raného novověku. Knihu vydalo nakladatelství Academia v řadě *Historie*.

Papežství pojímá představovaná publikace jako univerzální instituci s náboženskou i politickou působností reprezentovanou osobou papeže, jež působila na dějinný vývoj zemí, s nimiž vstoupila do kontaktu. Pojmem české země pak autoři označují v čase proměnlivý soubor historických zemí, které tvořily jeden státoprávní celek, důraz přitom kladou především na území odpovídající dnešní České republice. Při zkoumání jejich vzájemných vztahů bylo ale také třeba přihlédnout k významným událostem domácích dějin i vývoji sousedních zemí, s nimiž nás pojily úzké vazby. Cílem kolektivní monografie je pak souhrnně představit interakci papežství a českých zemí po celou dobu jejich vývoje. Autoři přesto sami přiznávají, že jejich záměrem není vyslovit k tématu poslední slovo s ohledem na skutečnost, že výzkum relevantních pramenů není ještě zdaleka dokončen. Za jejich zpřístupněním a vůbec možností zkoumat dějiny papežství stojí otevření Vatikánského tajného archivu odborné veřejnosti papežem Lvem XIII. roku 1881. Od té doby zakládaly jednotlivé státy v Římě své historické ústavy, které se zaměřovaly výhradně na výzkum zde uložených dokumentů. Na této činnosti se, jak vedoucí autorského kolektivu v úvodu knihy podotýká, podíleli i čeští badatelé v rámci Rakouského, následně Československého, historického ústavu v Římě. Bohužel, nacistická a komunistická totalita tento výzkum přerušila až do doby znovuzaložení

Českého historického ústavu v Římě roku 1993, jenž tvoří součást Historického ústavu Akademie věd České republiky.

Publikace se zaměřuje jednak na širokou veřejnost, jíž tuto problematiku jako jedna z mála zpřístupňuje, oslovit se snaží ale také veřejnost odbornou, a to vysokou úrovní zpracování a rozsáhlým poznámkovým aparátem, který obsahuje mimo jiné množství odkazů na literaturu podrobně se zabývající jednotlivými, byť zběžně nastíněnými, otázkami. Zaujme-li tedy čtenáře některé téma podrobněji, vycházejí mu autoři vstříc a předkládají další zdroje, s jejichž pomocí je lze detailněji zkoumat.

Již na první pohled čtenáře zaujme fotografie na titulní straně zachycující papeže Jana Pavla II. a kardinála Františka Tomáška ve vzájemném objetí, pocházející z jejich setkání roku 1990 v Praze, bezprostředně po pádu komunistického režimu. Zdá se, jako by odkazovala na výsledek popisovaného staletého vývoje vztahů mezi českými zeměmi a papežstvím, které v současnosti dosáhly nesporně přátelské povahy.

V úvodu publikace vedoucí autorského kolektivu stručně přestavuje její téma i hlavní úskalí, na něž při tvorbě narazil. Dále následuje obsažnější úvodní kapitola, v níž prof. PhDr. Jaroslav Pánek, DrSc., vědecký pracovník oddělení raného novověku Historického ústavu Akademie věd České republiky a ředitel Českého historického ústavu v Římě, pojednává o vztazích mezi papežstvím a českými zeměmi jako o badatelském tématu. Zabývá se stavem dosavadního zpracování vztahů papežství s jednotlivými zeměmi i předešlou badatelskou prací na téma vztahů s českými zeměmi. Zdůrazňuje přitom složitost zkoumané problematiky oproti mapování bilaterálních vztahů dvou států, protože papežství jako instituce s univerzální působností rozsahem činnosti jednotlivé státy přesahuje.

Kniha samotná je pak řazena chronologicky a člení se na osm kapitol zabývajících se jednotlivými etapami historického vývoje. Sepsání každé z kapitol se ujal jeden z členů autorského kolektivu, jenž se na dané období specializuje. Každá kapitola je pak rozdělena na tři až jedenáct podkapitol, které pojednávají o konkrétních úžeji vymezených tématech.

Na prvním místě dostávají prostor nejstarší dějiny v kapitole *České země a papežství ve starším středověku*. Prof. PhDr. Josef Žemlička, DrSc., vědecký pracovník oddělení dějin středověku Historického ústavu Akademie věd České republiky, se ve třech podkapitolách zabývá počátky christianizace našeho území,

misijní činností přicházející z různých směrů, stejně jako formováním nových státních útvarů a vytvářením jejich vztahů k římské kurii. Autor se zaměřuje také na nutně související téma relace mezi papežstvím a císařstvím, boj o supremaci, stranou nezůstávají ani reformy prováděné uvnitř církve, k nimž papežové postupně přistupovali.

Autorkou kapitoly nazvané *Papežství vrcholného a pozdního středověku a České království* je prof. PhDr. Zdeňka Hledíková, CSc., z Filozofické fakulty Univerzity Karlovy. Popisuje utváření teorie odůvodňující vysoké postavení papežství nadřazeného světským panovníkům, důsledky takzvaného avignonského zajetí papežů a velké západní schizma s ohledem na vývoj v přemyslovských Čechách a nástup Lucemburků na trůn. Autorka věnuje výslovně pozornost i Čtvrtému lateránskému koncilu, nejvýznamnějšímu ze středověkých koncilů, a vzniku jednotlivých částí svodu kanonického práva *Corpus Iuris Canonici* v čele s Graciánovým dekretem.

Následující kapitola *Papežství a české země mezi reformou a reformací* se zaměřuje na období mezi lety 1417 a 1526. Rozboru této neklidné periody se ujal doc. Mgr. Antonín Kalous, M.A., Ph.D., z Filozofické fakulty Univerzity Palackého v Olomouci. Po překlenutí velkého schizmatu se muselo papežství vyrovnat s poklesem autority a obnovit jak moc, tak postavení papeže. Vztah s českými zeměmi byl pak poznamenán vznikem husitského hnutí a boji, které následně propukly, raná reformace přitom změnila způsob, jakým byla osoba papeže nadále nahlížena. Apoštolský stolec byl ovšem nucen zabývat se i dalšími důležitými otázkami, mezi něž patřil postup osmanských Turků a upevnění moci uvnitř papežského státu.

Vedoucí autorského kolektivu PhDr. Mgr. Tomáš Černušák, Ph.D., je pak autorem kapitoly pojmenované *Relace papežské kurie k českým zemím v době předbělohorské*. Téma zahrnuje období let 1526 až 1620. Úvodem je pozornost věnována náboženskému plánu Ferdinanda I., jehož cílem bylo překlenout náboženské rozdělení českých zemí na katolíky a utrakvisty, ale také obnovit pražské arcibiskupství. Následně je nastíněn zprvu vlažný přístup papežství vůči náboženskému rozkolu vyvolanému německou reformací, jenž dostál výrazných změn po Tridentském koncilu. Za zajímavý lze pokládat poukaz autora na existenci osobních a kulturních vztahů mezi českými zeměmi a papežstvím, které byly posilovány například studiem českých bohoslovců v Římě, pravidelným podáváním zpráv biskupů papeži, cestami poutníků do Říma i početnou komunitou italských umělců u nás.

Papežství a státní rekatolizace českých zemí je název kapitoly zpracované Mgr. ThLic. Tomášem Parmou, Ph.D., z Cyrilometodějské teologické fakulty Univerzity Palackého v Olomouci, která pojednává o období mezi lety 1620 až 1740. Přímý kontakt papežství s českými zeměmi oslaboval v důsledku poklesu jeho mezinárodněpolitického významu po vestfálském míru, naopak stát se snažil podřídit si církev a získat nad ní kontrolu. Není pak překvapivý poukaz autora na skutečnost, že stát přebíral také vedoucí úlohu v procesu rekatolizace.

Úsilí státu o ovládnutí církve a snaha o potlačení její autonomie se pak naplno projevily v rámci josefinských reforem, jimiž se zabývá tentýž autor v kapitole *Papežství a prosazování josefinských reforem ve střední Evropě*. Nastiňuje vývoj v období od roku 1740 do roku 1804 a popisuje relevantní reformní zásahy a rozvoj absolutistického státu včetně jeho specifik na území českých zemí. Vztahy mezi papežstvím a habsburskou monarchií dosahovaly podle autora dokonce takových rozměrů, že panovaly vážné obavy ze schizmatu a vytvoření národní církve.

PhDr. ThLic. Jitka Jonová, Th.D., z Cyrilometodějské teologické fakulty Univerzity Palackého v Olomouci, zpracovala následující období mezi lety 1804 a 1918 v kapitole *Čechy a Morava mezi Vídní a Římem v posledním století habsburské monarchie* čítající jedenáct podkapitol. Autorka poukazuje na trvající podřízenost církve státní moci, dokonce i komunikace mezi biskupy a Apoštolským stolcem byla pod kontrolou státu. Větší nezávislost církev získala až uzavřením konkordátu, přestože byl brzy ze strany monarchie vypovězen. Šlo také o období významné pro katolickou církev samotnou, zvláštní význam pro její vývoj měl První vatikánský koncil konaný v letech 1869 a 1870 a vyhlášení dogmatu o papežské neomylnosti. Autorka si dále všímá podpory cyrilometodějského odkazu ze strany papežství a připomínek souvisejících tisíciletých výročí připadajících na druhou polovinu 19. století.

Úkolu zmapovat moderní dějiny vztahu českých zemí a papežství se ujal doc. Mgr. Jaroslav Šebek, Ph.D., vědecký pracovník oddělení dějin 20. století Historického ústavu Akademie věd České republiky v kapitole *České země a Vatikán po roce 1918*. Prochází postupně vývoj vztahů v meziválečném období, během druhé světové války i v období komunistického režimu. Církev byla vystavena perzekuci a její život byl radikálně omezován. Změny několikrát prodělalo státoprávní uspořádání českých zemí, autor ovšem zdůrazňuje především proměnu papežství samotného, které dospělo od mocenské instituce k pastýřské službě, která se zasadila o rozvoj demokracie a lidských práv.

Po závěru a stručném shrnutí v anglickém jazyce následuje bibliografie. Závěrečná část monografie obsahuje též seznam zkratek, seznam vyobrazení a podrobný jmenný rejstřík. Publikace představuje vítaný zdroj poznání o vztazích mezi českými zeměmi a papežstvím pro odbornou veřejnost, díky své srozumitelnosti a čtivému zpracování ale jistě zaujme i širší publikum. Zvolené téma je navíc vysoce aktuální s ohledem na často diskutovanou otázku vztahu státu a církve a možnosti uzavření konkordátní smlouvy mezi Apoštolským stolcem a Českou republikou.

Marek Novák

23. konference *Církev a stát*, Brno, 14. září 2017. Přednáší doc. Záboj Horák. V první řadě zleva Mgr. Martin Gregor, prof. Jiří Rajmund Tretera, doc. Záboj Horák, Mgr. Adam Csukás a Dr. Ingrid Kovářová Kochová. Ve druhé řadě zleva Dr. Petr Jäger a Dr. Tomáš Dacík.

23rd Conference *Church and State*, Brno, 14th September 2017. Assoc. Prof. Záboj Horák gives a lecture. In the first row from the left Mgr. Martin Gregor, Prof. Jiří Rajmund Tretera, Assoc. Prof. Záboj Horák, Mgr. Adam Csukás and Dr. Ingrid Kovářová Kochová. In the second row from the left Dr. Petr Jäger and Dr. Tomáš Dacík.

Foto Monika Menke

Jiří Rajmund Tretera, Záboj Horák: Czech Republic

in: ROBBERS, Gerhard, DURHAM, W. Cole (eds.), *Encyclopedia of Law and Religion*, Volume 4: Europe, Brill/Nijhoff, Leiden–Boston, 2016, s. 84–91, ISBN 978-90-04-32301-8.

Na 4. kongresu Mezinárodního konsorcia pro studium práva a náboženství (ICLARS), který se uskutečnil v září minulého roku v Oxfordu, bylo představeno monumentální pětisvazkové dílo *Encyclopedia of Law and Religion*, které vzniklo právě díky činnosti této světové vědecké společnosti. Encyklopedie v heslech s jednotnou strukturou podává přehlednou informaci o konfesním právu všech států světa, závislých území, mezinárodních organizací a dalších subjektů.

Čtvrtý svazek encyklopedie je věnován evropským zemím. Autoři hesla pojednávajícího o konfesním právu České republiky jsou naši přední konfesionalisté prof. JUDr. Jiří Rajmund Tretera a doc. JUDr. ICLic. Záboj Horák, Ph.D., LL.M., garanti oborů církevního a konfesního práva na Právnické fakultě Univerzity Karlovy.

Heslo seznamuje čtenáře s relevantními českými reáliemi a s historickým vývojem postavení náboženských společenství v českých zemích. Dále popisuje prameny a základní zásady konfesního práva České republiky v systematickém přehledu. Pozornost je též věnována individuální a kolektivní náboženské svobodě, včetně autonomie náboženských společenství v právním řádu České republiky. Heslo se dále zabývá vybranými podobory zvláštní části konfesního práva, zejména účastí náboženských společenství ve vzdělávacím systému, financováním náboženských společenství a kategoriální pastorací, tedy pastorační péčí ve veřejných institucích.

Výklad je hutný a vědecky fundovaný. Předkládané heslo navazuje na četná česká i cizojazyčná pojednání autorů, především na rozsáhlou práci *Religion and Law in the Czech Republic* (2. vydání je z roku 2017) a *Konfesní právo* (2015). Recenzované heslo představuje v anglicky psané odborné literatuře nejlepší stručné seznámení s českým konfesním právem. Navíc poskytuje možnost srovnání se všemi ostatními státy a závislými územími světa. Mezinárodní projekt, jenž nemá v dějinách vědy konfesního práva obdobu, představuje vrchol spolupráce konfesionalistů z celého světa a uvedené heslo je proto prestižní vizitkou konfesního práva České republiky i české právní vědy.

Adam Csukás

23. konference *Církev a stát*, Brno, 14. září 2017. Pohled do konferenčního sálu na Právnické fakultě Masarykovy univerzity v Brně.

23rd Conference *Church and State*, Brno, 14th September 2017. View of the conference hall at the School of Law of Masaryk University in Brno.

Foto Monika Menke

23. konference Církev a stát, Brno, září 2017

Ve čtvrtek 14. září 2017, ve svátek Povýšení svatého Kříže, se na Právnické fakultě Masarykovy univerzity v Brně konala tradiční zářijová konfesněprávní konference, pořádaná Katedrou ústavního práva a politologie této fakulty ve spolupráci se Společností pro církevní právo, tentokrát na téma **Náboženství a zdravotnictví**. Konferenci zahájila JUDr. Kateřina Šimáčková, Ph.D., z téže fakulty, soudkyně Ústavního soudu, předsedkyně místní skupiny Společnosti pro církevní právo v Brně. Následně předala slovo moderátorovi doc. JUDr. Pavlu Molkovi, Ph.D., LL.M. (Católica), z Právnické fakulty Masarykovy univerzity v Brně a Katolické univerzity v Lisabonu.

První blok otevřel P. prof. JUDr. Jiří Rajmund Tretera OP, z Právnické fakulty Univerzity Karlovy, předseda Společnosti pro církevní právo, svým příspěvkem na téma *Vážná potřeba institucionalizované duchovní péče v lůžkových zdravotnických zařízeních, Úvaha na základě několika osobních zkušeností*, obohaceným o vyprávění o dvou nepříliš radostných vzpomínkách ze svých pobytů v nemocnicích. Další příspěvek přednesl doc. JUDr. ICLic. Záboj Horák, Ph.D., LL.M., z Právnické fakulty Univerzity Karlovy, a to na téma *Duchovní péče ve zdravotnictví jako typ služeb, které náboženská společenství poskytují široké veřejnosti ve veřejných institucích*.

Po krátké přestávce účastníky konference pozdravila děkanka Právnické fakulty Masarykovy univerzity doc. JUDr. Markéta Selucká, Ph.D. Následoval druhý blok, který zahájil P. doc. lic. Damián Němec, dr, OP, z Cyrilometodějské teologické fakulty Univerzity Palackého v Olomouci, příspěvkem s názvem *Krátký komentář k metodickému pokynu Ministerstva zdravotnictví o duchovní péči*.[1] Navázala Mgr. ThLic. ICLic. Monika Menke, Th.D., z téže fakulty, s přednáškou na téma *Nadkonfesní rozměr služby nemocničních kaplanů v České republice*. Třetím řečníkem bloku byl ThDr. Petr Jan Vinš, generální sekretář Ekumenické rady církví v České republice, který přednášel na téma *Poskytovatel nemocniční duchovní*

[1] V uvedeném příspěvku doc. Damián Němec navázal na své podrobné zpracování v článku *K metodickému pokynu Ministerstva zdravotnictví o duchovní péči*, který vyšel v Revue církevního práva č. 68–3/2017, Praha, s. 11–28. Metodický pokyn byl přetištěn v témže čísle na s. 101–105.

péče z hlediska církevních předpisů církví Ekumenické rady církví. Blok uzavřel JUDr. Michael Kučera, člen Legislativně-právního výboru sněmu Církve československé husitské, který přednesl teze příspěvku své nepřítomné manželky ThMgr. MUDr. Šárky Kučerové Cihelkové na téma *Postavení lékařů, kaplanů a ostatního zdravotnického personálu v duchovní péči*. Následovala bohatá diskuse o přednesených příspěvcích, která pokračovala i během oběda.

Odpolední, poslední třetí blok konference zahájil svým příspěvkem na téma *Právní úprava pastorační péče v rakouských nemocnicích* ao. Univ.-Prof. Dr. Wolfgang Wieshaider, z Právnické fakulty Vídeňské univerzity, od letošního roku také hostující profesor Právnické fakulty Univerzity Karlovy. Následoval příspěvek Mgr. Martina Gregora, z Právnické fakulty Univerzity Komenského v Bratislavě, na téma *Judikatúra Európskeho súdu pre ľudské práva o uplatnení výhrady vo svedomí v zdravotníctve a jej slovenský kontext*. P. PhDr. Jiří Tomáš Bahounek OP, katolický kněz a filosof, přednesl příspěvek na téma *Některé aspekty lékařské deontologie*. Blok uzavřela Mgr. Alžbeta Nemeškalová Rosinová, z Právnické fakulty Masarykovy univerzity v Brně, příspěvkem na téma *Dříve vyslovené přání a náboženské vyznání*. Následná diskuse byla orientována především na obsah posledního příspěvku, v souvislosti s praxí.

Konferenci bylo přítomno asi 30 účastníků z českých zemí i zahraničí. O organizaci konference se významným způsobem zasloužil Mgr. Bc. Jaroslav Benák, Ph.D., z Katedry ústavního práva a politologie Právnické fakulty Masarykovy univerzity v Brně, s členy realizačního týmu konference.

Jiří Rajmund Tretera

3. sympozium kanonického práva, Vranov u Brna, září 2017

Ve dnech 17. až 20. září 2017 se po dvou letech uskutečnilo v Duchovním centru sv. Františka z Pauly ve Vranově u Brna 3. sympozium kanonického práva, které organizuje Akademie kanonického práva v Brně. Záštitu nad sympoziem převzal Mons. ThLic. Vojtěch Cikrle, diecézní biskup brněnský. Ve své úvodní řeči zdůraznil, že sympozium je prostředkem formace, a to nikoliv pouze po stránce odborné, ale celého našeho bytí. Dále v úvodní zdravici soudní vikář Diecézního církevního soudu v Brně a prezident Akademie kanonického práva Mons. Mgr. Karel Orlita, JU.D., zmínil, že letošní rok je jubilejním rokem brněnského církevního soudu, kdy si připomínáme 160 let od jeho založení, a také 5. výročí založení Akademie kanonického práva v Brně.

V pondělí 18. září 2017 vystoupila se svou přednáškou na téma *Ochrana práv laiků: odborná pomoc a role ochránce spravedlnosti* Anna Sammassimo, advokátka Tribunálu Římské roty a Římské kurie, profesorka Katolické univerzity Nejsvětějšího Srdce v Miláně. Ve své přednášce připomněla hlavní cíl práva ve vztahu k tématu, kterým je ochrana lidské důstojnosti. V závěru svého příspěvku se zaobírala potřebou reformy církevního soudnictví ve vztahu ke specifikům agendy správního soudnictví. Během jejího příspěvku kardinál Francesco Coccopalmerio, předseda Papežské rady pro legislativní texty, připomněl pravomoc této rady *v řízení o konformitě právních norem*, ve kterém rada disponuje jednou z pravomocí, které náleží ústavním soudům evropských demokratických právních států.

R. D. Eduardo Baura de la Peña, profesor kanonického práva správního na Papežské univerzitě Svatého kříže v Římě, vystoupil se svou přednáškou *Kritérium způsobu projednání: kauza iurium (soudní řízení sporné) nebo pure (administrativní řízení sporné)*. V této přednášce se účastníci mohli seznámit se specifiky jednotlivých řízení. Podle přednášejícího je *pure* sice rychlejší, ale *iurium* více respektuje práva účastníků řízení. Také prof. Baura se přiklonil k názoru předchozí přednášející, že je potřeba zaobírat se otázkou oddělení agendy správního soudnictví v církevní soudní struktuře.

Mons. Paweł Malecha, ochránce spravedlnosti Nejvyššího soudu Apoštolské signatury, profesor Papežské Gregoriánské univerzity v Římě, seznámil účastníky *s prostředky uplatňování práv věřících administrativní cestou*. Vysvětlil jednotlivé etapy administrativního procesu při uplatnění opravných prostředků, zejména s ohledem na kompetence jednotlivých subjektů, které v tomto procesu vystupují. Zvláštní pozornost, vzhledem k svému působení u Nejvyššího soudu Apoštolské signatury, věnoval procesním etapám řízení u tohoto soudu.

Po jednotlivých přednáškách měli účastníci možnost klást otázky přednášejícím, stejně jako během přestávek na kávu. Ve večerních hodinách byla slavena mše svatá, kterou celebroval diecézní biskup brněnský Mons. ThLic. Vojtěch Cikrle. Účastníci sympozia měli také možnost zúčastnit se večerní adorace v kapli Duchovního centra ve Vranově.

V úterý 19. září 2017 následovaly přednášky, které se týkaly soudních řízení zkoumajících platnost manželství. Donatella Saroglia, advokátka Tribunálu Římské roty a stálá patronka Lombardského regionálního církevního soudu, přednášela na téma *Poskytnutí právní pomoci a metodika přípravné fáze v manželských řízeních*. Mons. Paolo Bianchi, profesor Papežské Gregoriánské univerzity v Římě a soudní vikář Lombardského regionálního církevního soudu, ve svém příspěvku *Předchozí znalecký posudek* seznámil účastníky sympozia s kritérii hodnocení, důkazní hodnotou a užitečností tohoto důkazního prostředku.

Odpolední část sympozia se přesunula do mariánského poutního místa ve Křtinách. Na programu byl praktický příklad a následná moderovaná diskuse, které se zúčastnili kardinál Francesco Coccopalmerio, Mons. Paolo Bianchi, Donatella Saroglia a Mons. Leszek Adamowicz z Katolické univerzity Jana Pavla II. v Lublinu. Po této diskusi byla v poutním kostele Jména Panny Marie ve Křtinách sloužena slavná mše svatá, kterou celebroval kardinál Francesco Coccopalmerio. Následovala slavnostní večeře a společenský program, kde měli účastníci sympozia možnost neformálně diskutovat s ostatními kolegy i přednášejícími.

Ve středu 20. září 2017 byly přednášky zaměřeny rovněž na soudní řízení projednávající platnost manželství. Profesor Papežské Lateránské univerzity v Římě a advokát Tribunálu Římské roty Francesco Catozzella vystoupil s přednáškou na téma *Důkazní hodnota délky trvání manželského života*. Grzegorz Erlebach, soudce Tribunálu Římské roty a profesor Papežské Lateránské univerzity v Římě, vystoupil s příspěvkem na téma *Legislativní novinky a praktická aplikace práva na odvolání ve světle motu proprio Mitis Iudex Dominus Iesus*.

Letošní sympozium bylo zakončeno mší svatou v kostele Narození Panny Marie ve Vranově, kterou celebroval Mons. JUDr. Ing. Jan Vokál, JU.D., diecézní biskup královéhradecký, který se letošního sympozia také zúčastnil. Konference se zúčastnili pracovníci církevních soudů, biskupských kurií, ale také představení a členové řeholních řádů a kongregací zejména z České republiky, Slovenska, Polska, Německa, Švýcarska, Rakouska a Itálie.

David Kučerka

Dějiště 16. mezinárodního kongresu kanonického práva – Papežská Lateránská univerzita v Římě.

Venue of the 16th International Congress of Canon Law – the Pontifical Lateran University in Rome.

Foto Monika Menke

16. mezinárodní kongres kanonického práva, Řím, říjen 2017

Ve dnech 4. až 7. října 2017 v Římě zasedal 16. mezinárodní kongres kanonického práva, který svolalo *Consociatio Internationalis Studio Iuris Canonici Promovendo*. Tématem letošního ročníku bylo **Kanonické právo a právní kultura ve světle 100. výročí vyhlášení Kodexu kanonického práva z roku 1917**. Přednášky se konaly v prostorách Papežské Lateránské univerzity, Papežské univerzity Svatého kříže a Papežské Gregoriánské univerzity.

Na konferenci se shromáždilo asi 200 účastníků z celého světa, mezi nimiž byli nejen členové pořádající vědecké společnosti, ale také další odborníci z řad zástupců univerzit a členů církevních soudů. Českou republiku reprezentovali členové konsociace i Společnosti pro církevní právo P. doc. lic. Damián Němec, dr, OP, Mgr. ThLic. ICLic. Monika Menke, Th.D., a ICLic. Jiří Dvořáček, ICODr., z Cyrilometodějské teologické fakulty Univerzity Palackého v Olomouci, a Jiří Zámečník, doktorand římské Univerzity Svatého kříže. Přednášky a diskuse probíhaly v italštině, španělštině, angličtině, francouzštině a němčině. Předneseno bylo 38 delších přednášek, které byly prokládány dotazy a diskusními příspěvky a byly doplněny dalšími 30 kratšími referáty.

Základním východiskem pro reflexi tématu v různých právních kulturách byl pohled humanity a nového nazíraní lidských práv. Ústřední myšlenkou kongresu nebylo promýšlení historie, ale spíše ekleziologické a epistemologické hledisko vývoje zákonného textu, spojení kanonistiky se světskými právními systémy a podpora interdisciplinarity ve výchově právníků i kanonistů.

K nejaktuálnějším příspěvkům patřily přednášky kardinála Pétera Erdő z Budapešti na téma *Kanonické právo a teologie*, Mons. Cyrila Vasiľa z Říma na téma *Kodifikace práva východních církví: očekávání a realizace*, prof. Carlose José Errázurize na téma *Základní aspekty kanonickoprávní problematiky manželství a rodiny v rozměru spravedlnosti a milosrdenství* či příspěvek na stejné téma, nahlížený procesní optikou, představený prof. Manuelem Arroba Conde z Říma, a také referáty přednesené během druhého jednacího dne na téma vztahu kanonického práva a protestantismu, judaismu, islámu, právních kultur východu a common law.

Druhý den odpoledne se uskutečnilo valné shromáždění konsociace, které zvolilo členy vedení: dva místopředsedy, šestnáctičlennou radu a dva revizory. Závěrečnou zprávu v poslední jednací den přednesl prezident *Consociatio Internationalis Studio Iuris Canonici promovendo* prof. Luis Navarro. Kongres byl zakončen slavnostní mší svatou, které předsedal sekretář Papežské rady pro legislativní texty Mons. Juan Ignacio Arrieta. Následovala společná večeře ve foyer Gregoriánské univerzity, při níž pokračovaly odborné diskuse.

Poselství, které kongresu zaslal papež František, přednesl kardinál státní sekretář Apoštolského stolce Pietro Parolin. Je v něm připomenuta stará právní zásada *nulla est caritas sine iustitia*. Cílem kongresu neměla být pouze oslava historického výročí: důležité je také porozumění pastoračnímu charakteru práva. Papež vzpomněl slov svého předchůdce, papeže Benedikta XVI., o tom, že právo má být podmínkou lásky ve společnosti i v církvi.

Z kongresu bude vydána odborná publikace, shrnující výsledky jednání a příspěvky účastníků.

Monika Menke

Ze Společnosti pro církevní právo

Aus der Gesellschaft für Kirchenrecht
Dalla Società per il diritto canonico

Plenární zasedání Rady vědeckých společností České republiky

Dne 21. září 2017 se v budově Akademie věd České republiky v Praze na Národní třídě konalo výroční plenární zasedání Rady vědeckých společností České republiky.

První projev přednesla nová předsedkyně Akademie věd České republiky prof. RNDr. Eva Zažímalová, CSc. Ocenila spolupráci mezi Akademií věd České republiky a Radou vědeckých společností České republiky.

Předseda Rady doc. RNDr. Lubomír Hrouda, CSc., podal ve svém projevu podrobnou zprávu o činnosti Rady a stručně se zmínil o bohaté činnosti členských společností.

V další části zasedání byly představeny společnosti, ucházející se o členství v Radě. Z pěti vědeckých společností, které se ucházely o členství, byly přijaty: Společnost pro hospodářské a sociální dějiny České republiky, Česká genealogická a heraldická společnost v Praze a Česká kartografická společnost.

Výroční plenární zasedání Rady bylo natrvalo přeloženo do jarních měsíců. K dnešnímu dni Rada sdružuje 81 vědeckých společností. Společnost pro církevní právo je členem Rady od 14. listopadu 2014.

Pokračování cyklu setkání studentů práv v prostředí kostela

Po úspěšných dvou letech trvání tohoto cyklu se naše první setkání po prázdninách – ještě před zahájením akademického roku – konalo při mši svaté, kterou v neděli 17. září 2017 celebroval v kostele sv. Václava v Praze-Vršovicích P. prof. JUDr. Jiří Rajmund Tretera OP. Po mši pak pokračovalo setkání našeho kroužku v malém sále kostela.

Gratulace členům Společnosti pro církevní právo

PhDr. Ing. Jiří Novák oslavil dne 23. března 2017 své devadesáté narozeniny. Jeho dlouholetá vynikající činnost jako parlamentního stenografa byla oceněna předsedou Poslanecké sněmovny Parlamentu České republiky na jejím zasedání v dubnu 2017. Mezi zajímavé údaje ze životopisu oslavence patří, že je vnukem poslance agrární strany Františka Staňka, který byl v 30. letech minulého století předsedou Poslanecké sněmovny Národního shromáždění Československé republiky a ministrem její vlády.

Mgr. Eva Zavadilová obhájila dne 12. června 2017 na Cyrilometodějské teologické fakultě Univerzity Palackého v Olomouci licenciátní práci na téma *Výuka kanonického a konfesního práva na českých katolických fakultách a diecézních učilištích v letech 1918–1950* a složila státní doktorskou zkoušku v oboru praktické teologie se zaměřením na církevní právo.

Tomáš Lazár úspěšně ukončil své magisterské studium na Právnické fakultě Univerzity Karlovy dne 8. září 2017.

Adam Csukás, tajemník Společnosti pro církevní právo a redaktor Revue církevního práva, úspěšně obhájil dne 18. září 2017 na Právnické fakultě Univerzity Karlovy svou magisterskou diplomovou práci na téma *Princípy synodálno-presbyterského cirkevného zriadenia* a složil závěrečnou státní zkoušku k dosažení titulu magistr. Současně byl přijat do prezenčního doktorského studia na Katedře právních dějin téže fakulty.

Jan Beránek úspěšně ukončil své magisterské studium na Právnické fakultě Univerzity Karlovy dne 20. září 2017. Současně byl přijat do prezenčního doktorského studia na Katedře právních dějin téže fakulty.

Paní *Věra Kateřina Dospělová*, zakládající a trvale aktivní členka Společnosti pro církevní právo, se dne 27. září 2017 dožila svého významného životního jubilea. Po řadu let svého života věnovala jako juniorka řeholní kongregace Školských sester sv. Františka (OSF) svou péči mentálně postiženým dětem v ústavu v Budeničkách. Po uvolnění z kláštera pracovala v Praze-Podolí jako lékárnice a v tamějším kostele sv. Michaela jako varhanice. Od konce devadesátých let navštěvovala přednášky z církevního práva na Právnické fakultě Univerzity Karlovy. Poté pracovala několik let jako notářka Interdiecézního soudu v Praze. Její akční rádius jako varhanice zahrnuje několik pražských kostelů.

Zemřel Ing. Jan Gottwald

Dne 1. dubna 2017 odešel na věčnost *Ing. Jan Gottwald* z českobratrského evangelického farního sboru v Praze-Vršovicích, dlouholetý čtenář Revue církevního práva. Spolu s manželkou a dcerou Hanou se celý život věnoval ekumenickému hnutí, zejména evangelicko-katolickému dialogu. Široká veřejnost se s ním rozloučila při církevním pohřbu v evangelickém kostele Svatého Salvátora v Praze na Starém Městě. Requiescat in pace!

Zemřel Jan Sembdner

Dne 8. září 2017 odešel na věčnost v mladém věku 30 let *Jan Sembdner* z Lovosic, pracovník Úřadu práce České republiky, krajské pobočky v Ústí nad Labem.

Narodil se 16. března 1987 v Rumburku. Během svých studií na Právnické fakultě Univerzity Karlovy vstoupil do Společnosti pro církevní právo. Mezi jeho záliby patřilo divadlo, v jehož zázemí pracoval již během svých studií. Do dějin filmového umění se zapsal ztvárněním několika rolí ve studentských filmech. Vdově po zesnulém jsme vyjádřili jménem celé Společnosti hlubokou soustrast.

Jako malou vzpomínku na zesnulého uvádíme jeho dvě motta: „Nekontaktujte mě, v nejhorším sám sebe někam pozvu. Když se zdržím, tak se sám sobě ozvu!“ „Nemám rád zlost a nemám rád lest. Věřím, že zvítězí právo a čest!“

Jiří Rajmund Tretera

Paní Věra Dospělová rozpráví s doc. Zábojem Horákem na 77. večeru Společnosti pro církevní právo dne 7. června 2017 v předsálí barokního refektáře dominikánského kláštera sv. Jiljí v Praze.

Mrs. Věra Dospělová talks with Assoc. Prof. Záboj Horák during the 77th Evening Event of the Church Law Society on 7th June 2017 in the anteroom of the baroque refectory of the Dominican Priory of St. Giles in Prague.

Foto Antonín Krč

From the Church Law Society

Aus der Gesellschaft für Kirchenrecht
Dalla Società per il diritto canonico

Plenary Session of the Council of Scientific Societies of the Czech Republic

The annual plenary session of the Council of Scientific Societies of the Czech Republic was held at the Academy of Sciences of the Czech Republic in Prague on 21st September 2017.

The first speech was presented by the new President of the Academy of Sciences, Professor RNDr. Eva Zažímalová, CSc., who expressed her appreciation of the cooperation between the Academy and the Council of Scientific Societies.

The President of the Council Associate Professor RNDr. Lubomír Hrouda, CSc., presented a detailed report on the activities of the Council in his speech, with a brief mention about the richness of member societies' activities.

Societies applying for membership to the Council were introduced in the next part of the session. Among the five societies that applied, the Society for the Economic and Social History of the Czech Republic, the Czech Genealogical and Heraldic Society in Prague and the Czech Cartographic Society were successful.

The date of the annual plenary session of the Council has been permanently moved to the spring months. The Council currently brings together 81 scientific societies. The Church Law Society has been a member of the Council since 14th November 2014.

Series of Law Students Meetings in Church Continues

After two successful years of this cycle, our first meeting after the holidays – even before the beginning of the academic year – took place in form of the Holy Mass, celebrated by P. Professor JUDr. Jiří Rajmund Tretera OP in St. Wenceslas Church in Prague-Vršovice on Sunday, 17th September 2017. The meeting of our group continued in the small hall of the church after the Mass.

Congratulations to Members of the Church Law Society

PhDr. Ing. Jiří Novák celebrated his 90th birthday on 23rd March 2017. His longstanding and excellent work as a parliamentary stenographer was recognized by the Speaker of the Chamber of Deputies of the Parliament of the Czech Republic at its meeting in April 2017. The fact that he is the grandson of the Agrarian Party Member of Parliament František Staňek, who was the Speaker of the Chamber of Deputies of the National Assembly of the Czechoslovak Republic and a minister in its government in the 1930s, is one of points of interest on his curriculum vitae.

Mgr. Eva Zavadilová defended her licentiate thesis, entitled *Teaching of Canon and Religion Law at Czech Schools of Theology and Diocesan Schools between 1918 and 1950*, and passed the state doctoral examination in practical theology, focusing on church law, at the Saints Cyril and Methodius School of Theology of Palacký University in Olomouc on 12th June 2017.

Tomáš Lazár successfully completed his master's degree at the School of Law of Charles University in Prague on 8th September 2017.

Adam Csukás, Secretary of the Church Law Society and Editor of the Church Law Review, successfully defended his master's thesis, entitled *The Principles of Synodical-Presbyterial Church Government*, on 18th September 2017 at the School of Law of Charles University in Prague, as well as passed the final state examination in order to achieve the master's degree. At the same time, he was admitted as a full-time doctoral student at the Department of Legal History in the same school.

Jan Beránek successfully completed his master's degree at the School of Law of Charles University in Prague on 20th September 2017. At the same time, he was admitted as a full-time doctoral student at the Department of Legal History in the same school.

Mrs. Věra Kateřina Dospělová, a founding and permanently active member of the Church Law Society, reached her significant life jubilee year on 27th September 2017. She spent many years of her life as a junior member of the religious congregation of the School Sisters of St. Francis (OSF), caring for mentally disabled children at the institute in Budeničky. She worked in Prague-Podolí as a pharmacist and in the local church of St. Michael as an organist after being released from the monastery. She attended lectures on church law at the School of Law of Charles University in Prague in the late 1990s, after which she worked for several years as a notary of the Interdiocesan Tribunal in Prague. She continues to be active as an organist in several churches in Prague.

Ing. Jan Gottwald Has Passed Away

Ing. Jan Gottwald, from the Congregation of the Evangelical Church of Czech Brethren in Prague-Vršovice and a long-time reader of the Church Law Review, passed away on 1st April 2017. Together with his wife and daughter Hana, he dedicated his life to the ecumenical movement, especially the Protestant-Catholic dialogue. The general public said farewell to him during a church funeral at the St. Salvator Evangelical Church in Prague in the Old Town. Requiescat in pace!

Jan Sembdner Has Passed Away

Jan Sembdner from Lovosice, employee of the Employment Office of the Czech Republic, regional branch in Ústí nad Labem, passed away on 8th September 2017 at the age of 30.

He was born on 16th March 1987 in Rumburk. He joined the Church Law Society during his studies at the School of Law of Charles University in Prague. His hobbies included theatre, where he worked during his studies. He entered the world of the history of film art by taking on several parts in student films. We wish to express our sincere condolences on behalf of the entire Church Law Society to Jan's widow and family.

In remembrance of Jan we would like to quote his two mottoes: "Do not contact me, I invite myself in the worst case. If I were delayed, I would remind myself!" "I do not like anger and subterfuge. I believe that law and honour will prevail!"

Jiří Rajmund Tretera

Obálka nové monografie *Církevní právo* autorů prof. Jiřího Rajmunda Tretery a doc. Záboje Horáka, kterou vydalo nakladatelství Leges v Praze.

The cover of the new monograph *Church Law* by Prof. Jiří Rajmund Tretera and Assoc. Prof. Záboj Horák, which was published by the Leges publishing house in Prague.

Z nové literatury

From New Publications – Neu erschienene Literatur – Dalle novità letterarie

ADAMOVÁ, Karolina, LOJEK, Antonín, SCHELLE, Karel, TAUCHEN, Jaromír, *Velké dějiny zemí Koruny české*, Tematická řada: Právo, Paseka, Praha, 2017, 750 s., ISBN 978-80-7432-000-2.

Aktuální témata I: Kanonické formy zasvěceného života, Studium zasvěceného života, sv. 1, Akademie kanonického práva, Brno, 2015, 205 s., ISBN 978-80-906025-6-4.

Aktuální témata II: Psychologické poradenství a rozlišování ve formaci, Studium zasvěceného života, sv. 2, Akademie kanonického práva, Brno, 2017, 217 s., ISBN 978-80-906025-7-1.

Aktuální témata III: Správa majetku institutů zasvěceného života, Studium zasvěceného života, sv. 3, Akademie kanonického práva, Brno, 2017, 181 s., ISBN 978-80-906945-0-7,
z obsahu:
KŘÍŽ, Jakub, *Řeholní majetkové právo v perspektivě českého právního řádu*, s. 73–86.

BRTKO, Róbert a kol., *Notárstvo a iné právnické profesie v historickom vývoji*, Leges, Praha, 2017, 224 s., ISBN 978-80-7502-204-2,
z obsahu:
BRTKO, Róbert, KOVÁČIKOVÁ, Jana, *Notárstvo latinského typu v historicko-právnej a komparatívnej perspektíve*, s. 9–27,
ŠURKALA, Ján, *Predchodcovia a vývoj úradu prétora v Rímskej republike do roku 122 pred n. l.*, s. 28–66,
MLKVÝ, Matej, *Vývoj právnických stavov v Anglicku*, s. 67–86,
GREGOR, Martin, *Vývoj hodnoverných miest v Uhorsku*, s. 87–102,
ŠURKALA, Ján, *Právne aspekty vybraných mestských prísah slobodného kráľovského mesta Bardejov v 17. a 18. storočí*, s. 103–117,

GÁBRIŠ, Tomáš, *Vytvorenie verejnonotárskej právnickej profesie v Uhorsku 19. storočia*, s. 118–133,
MIKL, Marian, *Vývoj inštitúcie notárstva na území dnešného Slovenska v období rokov 1874 až 1993*, s. 134–160,
NEMEC, Roman, *(Verejné) notárstvo v Československu do roku 1949*, s. 161–182,
PODOLEC, Ondrej, *Notárstvo a nástup komunistického režimu*, s. 183–204.

CSUKÁS, Adam, *Princípy synodálno-presbyterského cirkevného zriadenia*, diplomová práca, Právnická fakulta Univerzity Karlovej, Praha, 2017, 77 s.

HILL, Mark, HELMHOLZ, Richard H., *Great Christian Jurists in English History*, Cambridge University Press, Cambridge, 2017, xxii, 353 s., ISBN 978-1-107-19055-9.

Konference katolických biskupů Spojených států amerických, *Zpívejte Pánu: hudba v bohoslužbě*, Česká biskupská konference/Krystal OP, Praha, 2017, 101 s., ISBN 978-80-7575-012-9.

Kongregace pro klérus, *Dar kněžského povolání*, Ratio Fundamentalis Institutionis Sacerdotalis, 8. prosince 2016, Sekretariát České biskupské konference, Praha, 2017, 107 s.

KAFKA, Jan, *V hodině velké zkoušky*, Církevní politika státu v severovýchodních Čechách v letech 1948–1960, Pavel Mervart, Červený Kostelec, 2017, 398 s., ISBN 978-80-7465-260-8.

KŘÍŽ, Jakub, *Autonomie církví*, C. H. Beck, Praha, 2017, xv, 203 s., ISBN 978-80-7400-660-9.

KŘÍŽ, Jakub, *Církve a náboženské společnosti v právním řádu České republiky*, Vysoká škola CEVRO Institut, Praha, 2017, 108 s., ISBN 978-80-87125-33-5.

PAŽOUT, Jaroslav, *Trestněprávní perzekuce odpůrců režimu v Československu v období takzvané normalizace (1969–1989)*, Ústav pro soudobé dějiny Akademie věd České republiky, Praha, 2017, 603 s., ISBN 978-80-7285-205-5.

REES, Wilhelm, ROCA, María, SCHANDA, Balázs (eds.), *Neuere Entwicklungen im Religionsrecht europäischer Staaten*, Duncker & Humblot, Berlin, 2013, 884 s., ISBN 978-3-428-14161-6,

z obsahu:
SCHWARZ, Karl W., *Protestantische Theologenausbildung in mitteleuropäischer Perspektive (SOMEF)*, Religionsrechtliche Überlegungen, s. 667–686.

SCHELLE, Karel, TAUCHEN, Jaromír (eds.), *Encyklopedie českých právních dějin*, IX. svazek: Procesy (od roku 1950)–Pů, Vydavatelství a nakladatelství Aleš Čeněk, Plzeň, 2017, 929 s., ISBN 978-80-7380-657-6,
z obsahu:
BAHOUNEK, Tomáš Jiří, *Proticírkevní opatření v období Protektorátu Čechy a Morava*, s. 733–739,
BAHOUNEK, Tomáš Jiří, *Proticírkevní opatření v období socialismu*, s. 739–756,
BAHOUNEK, Tomáš Jiří, *Proticírkevní opatření v období vlády Josefa II.*, s. 724–733,
BAHOUNEK, Tomáš Jiří, *Případ pronásledování biskupa Karla Skoupého*, s. 595–609,
BLAŽEK, Lukáš, *Proces s Růženou Vackovou a spol. (1952)*, s. 163–166,
BOŠTÍK, Martin, *Proces s Františkem Ambrožem Stříteským a spol. (1950)*, s. 49–57,
CUHRA, Jaroslav, *Proces s údajnými představiteli „ilegální" Křesťanskodemokratické strany (1961)*, s. 295–297,
DOLEŽALOVÁ, Markéta, *Procesy s řeholnicemi ve druhé polovině 50. let na příkladu Apoštolátu III. řádu svatého Františka (1958)*, s. 271–278,
MAREK, Pavel, *Případ aféry kolem odstoupení arcibiskupa pražského Františka Kordače (1931)*, s. 556–561,
MENKE, Monika, *Proces u církevního soudu*, s. 433–443,
RŮŽIČKA Daniel, *Procesy související s babickým případem (1951)*, s. 84–89,
SCHWAB, Simon, *Proces s Otou Mádrem a spol. (1951–1952)*, s. 113–124,
SIKORA, Stanislav, *Proces se slovenskými „vlastizrádnými" biskupy Michalem Buzalkem, Pavlem Gojdičem a Jánem Vojtaššákem (1951)*, s. 104–113,
STEINOVÁ, Veronika, *Proces s Janem Zahradníčkem (1952)*, s. 182–190,
STEINOVÁ, Veronika, *Proces s tzv. vatikánskými agenty: biskup Zela a spol. (1950)*, s. 36–44,
TOMEK, Prokop, *Procesy s odpírači vojenské služby*, s. 256–262,
VLČEK, Vojtěch, *Procesy s řeholníky a kněžími v 70. a 80. letech*, s. 337–340.

STANISZ, Piotr, *Religion and Law in Poland*, International Encyclopaedia of Laws, Wolters Kluwer, Alphen aan den Rijn, 2017, 184 s., ISBN 978-90-411-8914-1.

WOLF, Hubert, WEHLING, Hans-Georg, WEBER, Reinhold (eds.), *Staat und Kirche seit der Reformation*, Landeszentrale für politische Bildung Baden-Württemberg, Stuttgart, 2017, 341 s., ISBN 978-3-945414-33-0.

ZAVADILOVÁ, Eva, *Výuka kanonického a konfesního práva na českých katolických fakultách a diecézních učilištích v letech 1918–1950*, licenciátní práce, Cyrilometodějská teologická fakulta Univerzity Palackého v Olomouci, Olomouc, 2017, 106 s.

Časopisy, periodika – Journals

Dingir, Religionistický časopis o současné náboženské scéně, Dingir, s. r. o., Praha, ISSN 1212-1371,
č. 3/2017,
z obsahu:
ONDRÁŠEK, Ľubomír Martin, *Sprísnenie cirkevného zákona na Slovensku*, s. 81–82.

Ecclesiastical Law Journal, Cambridge University Press, Cambridge, ISSN 0956-618X,
Vol 19 No 2, May 2017,
z obsahu:
BURSELL, Rupert, *Aspects of Burial and Exhumation*, s. 169–192,
HILL, Mark, DOE, Norman, *Principles of Christian Law*, s. 138–155.
SCHOFIELD, Nicholas, *A Church Without Bishops*, Governance of the English Catholic Mission (1594–1685), s. 156–168,
WRIGHT, Charlotte L., *The English Canon Law Relating to Suicide Victims*, s. 193–211.
Vol 19 No 3, September 2017,
z obsahu:
PEARCE, Augur, *Marriage Reform and the Constitution of the United Reformed Church*, s. 307–324,
WITTE, John, *From Gospel to Law: The Lutheran Reformation and Its Impact on Legal Culture*, s. 271–291.

Essener Gespräche zum Thema Staat und Kirche, Aschendorff Verlag, Münster, ISSN 0720-891X,
Band 50,
z obsahu:
CORNELIUS-BUNDSCHUH, Jochen, *Gedenken und Hören, Vertrauen und Bezeugen*, Ökumenische Perspektiven zum Reformationsjubiläum, s. 89–104,
FREY, Peter, *Der Beitrag der Medien zu einer Kultur des Vertrauens*, s. 41–60,
KAUFMANN, Franz-Xaver, *Über die Schwierigkeit, in einer komplexen Welt zu vertrauen*, s. 107–122,
OVERBECK, Franz-Josef, *Gottvertrauen statt Glaubwürdigkeitsverlust*, s. 81–86.

Law Briefs, Office of the General Counsel of the US Conference of Catholic Bishops, Washington DC,
June 2017,
z obsahu:
High School Principal's Employment Discrimination Claims Barred by Ministerial Exception, s. 3.

Oxford Journal of Law and Religion, Oxford University Press, Oxford, ISSN 2047-0770,
Volume 6, Number 2, June 2017,
z obsahu:
ADENITIRE, John Olusegun, *Conscientious Exemptions: From Toleration to Neutrality; From Neutrality to Respect*, s. 268–292,
BARAK-CORREN, Netta, *Beyond Dissent and Compliance: Religious Decision Makers and Secular Law*, s. 293–322,
HAHN, Judith, *'Not in Heaven'*, What the Talmudic Tale on the Oven of Akhnai May Contribute to the Recent Debates on the Development of Catholic Canon Law, s. 372–398,
KURNAZ, Serdar, *Who is the Lawgiver?*, The Hermeneutical Grounds of the Methods of Interpreting Qur'an and Sunna (istinbāṭ al-aḥkām), s. 347–371,
VANCE, Kevin, *The Golden Thread of Religious Liberty: Comparing the Thought of John Locke and James Madison*, s. 227–252.

Právněhistorické studie, Karolinum, Praha, ISSN 0079-4929,
č. 46/2,
z obsahu:
ČERNÝ, Miroslav, *Vztah mezi římským a kanonickým právem ve středověku a papežská konstituce Super speculam*, Několik stručných poznámek k rozsáhlé problematice, s. 25–34,
NOVÁK, Marek, *Jiří Rajmund Tretera, Záboj Horák: Konfesní právo. Praha: Leges, 2015, 416 s.* [recenze], s. 217–220,
č. 47/1,
z obsahu:
SKŘEJPEK, Michal, *Jiří Bílý: Christianizace římského antického státu, Stát – právo – náboženství – společnost* [recenze], s. 124–127.

Právny obzor, Teoretický časopis pre otázky štátu a práva, Ústav štátu a práva Slovenskej akadémie vied, Bratislava, ISSN 0032-6984,
č. 3/2017,
z obsahu:
ŠVECOVÁ, Adriana, *Csukás, A., Cirkevné dávky a ich právny život na Slovensku a Podkarpatskej Rusi. Trpký život kňaza, ktorému z ložného chlieb napečú…* [recenzia], s. 317–319.

Revue de Droit Canonique, Université de Strasbourg, Strasbourg, ISSN 0556–7378,
Tome 67/1 (2017),
Mitis Iudex Dominus Iesus, Mitis et Misericors Iesus,
Justice, vérité, miséricorde – La révision du procès en nullité de mariage.

Roczniki Nauk Prawnych, Towarzystwo Naukowe Katolickiego Uniwersytetu Lubelskiego Jana Pawła II, Lublin, ISSN 1507-7896,
Tom XXV, numer 3 (2015),
z obsahu:
ABRAMOWICZ, Aneta Maria, *Teaching of Religion in the System of Public Education and Equality of Religious Organizations*, s. 7–32,
ADAMOWICZ, Leszek, *Duchowni celibatariusze i duchowni żonaci – dwa konteksty posługiwania w Kościele katolickim*, s. 87–114,
TANASIYCHUK, Andriy, *Pontificia Praecepta de clero Uxorato Orientali i fakultatywność celibatu w katolickich Kościołach wschodnich*, s. 139–156,

Tom XXV, numer 4 (2015),
z obsahu:
DUBIEL, Stanisław, *Akty nadzwyczajnego zarządzania w Kodeksie Prawa Kanonicznego z 1983 r.*, s. 113–131,
KALETA, Paweł, *Parafialna rada duszpasterska a parafialna rada do spraw ekonomicznych*, s. 134–149,
ORZESZYNA, Krzysztof, *Nieracjonalność argumentu równości wobec prawa w lobbingu na rzecz zawierania „małżeństw" przez osoby tej samej płci*, s. 48–67,
Tom XXVI, numer 1 (2016),
z obsahu:
GÓRALSKI, Wojciech, *Walor dowodowy confessio simulantis w orzecznictwie Trybunału Roty Rzymskiej*, s. 91–124,
Tom XXVI, numer 2 (2016),
z obsahu:
BENEYTO BERENGUER, Remigio, *El futuro de los Acuerdos entre el Estado español y la Santa Sede*, Asuntos juridicos (según los programas de los partidos politicos a las elecciones generales del 2015), s. 7–34,
KRAIŃSKI, Wiesław, *Uprawnienia Kościoła katolickiego w odniesieniu do małżeństw niekatolików*, s. 101–114,
PASTWA, Andrzej, *Peritus peritorum czy iudex peritorum?*, Uwagi o pozycji sędziego w dialogu z biegłym (kan. 1095), s. 115–136,
ROZKRUT, Tomasz, *Czy drugi wyrok w procesie małżeńskim jest konieczny?*, s. 137–153,
SITARZ, Mirosław, *Zadania mediów w realizacji misji nauczycielskiej Kościoła w Polsce*, s. 155–175.

Studia canonica, Revue canadienne de droit canonique / A Canadian Canon Law Review, Faculté de droit canonique / Faculty of Canon Law, Université Saint Paul / Saint Paul University, Ottawa, ISSN 2295-3019,
Vol. 50/1 (2016),
z obsahu:
ABBASS, Jobe, *Le code oriental et l'Église latine*, s. 31–93,
DANIEL, William L., *The Singular Administrative Act in Canon Law*, s. 175–247,

Vol. 50/2 (2016),
z obsahu:
ABBASS, Jobe, *De concordia inter codices*, A Commentary, s. 323–345,
LORUSSO, Lorenzo, GALLARO, George, *Divorced and Remarried in the Eastern Orthodox Churches*, s. 485–502,
MARTENS, Kurt, *La réforme de la Curie romaine au service de la nouvelle évangélisation*, s. 291–322,
SZUROMI, Szabolcs Anzelm, *An Historical Sketch of Principal Developments in the Canon Law on Temporal Goods*, s. 531–544.

The Jurist, Studies in Church Law and Ministry, The Catholic University of America, The School of Canon Law, Washington, D. C., ISSN 0022-6858,
76 (2016): 2,
z obsahu:
BAUER, Nancy, *Vultum Dei Quaerere*, New Norms for Nuns, s. 379–414,
BRANDMÜLLER, Walter, *Renuntiatio Papae*, Some Historical-Canonical Reflexions, s. 311–325,
GREGORY, Wilton D., *Liturgical Preaching in the 21st Century*, s. 361–377,
KIMES, John Paul, *Anglicanorum Coetibus and CCEO Canon 35*, s. 581–594,
SHERIDAN, Sean O., *To Seek the Face of God*, The Cloister and Renewal of Women's Contemplative Monasteries, s. 415–446.

Universum, Revue České křesťanské akademie, Česká křesťanská akademie, Praha, ISSN 0862-8238,
č. 2/2017,
z obsahu:
BERÁNEK, Josef, *Podněty kategoriální pastorace*, s. 26–28.

Zeitschrift der Savigny-Stiftung für Rechtsgeschichte, Kanonistische Abteilung, Böhlau Verlag, Wien–Köln–Weimar, ISSN 0323-4142,
Band 95, Nummer 1 (2009),
z obsahu:
SCHWARZ, Karl W., *Zur Rechtsgeschichte des österreichischen Protestantismus*, s. 554–575.

CHURCH LAW REVIEW | Volume XXIII | No. 69–4/2017

A peer-reviewed scientific journal listed in the List of Peer-reviewed Non-impacted Journals Published in the Czech Republic, which is issued by the Research, Development and Innovation Council of the Government of the Czech Republic. The journal is included in the following scientific journal databases: the European Reference Index for the Humanities and the Social Sciences (ERIH PLUS), and the Central and Eastern European Online Library (CEEOL).

The journal is published by the Church Law Society (IČO: 62934121), which is a member of the Council of Scientific Societies of the Czech Republic and a collective member of the Czech Christian Academy as its legal department.

It was the recipient of the 'Prestigious Award of the "Karlsbader Juristentage" Society of German, Czech, Slovak and Austrian Lawyers' for the 'Best Scientific Legal Journal Published in the Czech Republic' in 2003.

All articles are subject to double-blind peer review.

The journal is published four times a year (in January, April, July and October of each year).

Office Address:	Společnost pro církevní právo, Sudoměřská 25, 130 00 Praha 3, Czech Republic
Email:	spcp@prf.cuni.cz
Websites:	<http://spcp.prf.cuni.cz/review> (English), <http://spcp.prf.cuni.cz/revue> (Czech)
Editor-in-chief:	P. Professor JUDr. Jiří Rajmund Tretera OP, recipient of the Gold Medal of St. Vojtěch (Adalbert) of the Archbishopric of Prague for achievements in and contributions to the study area of canon law and religion law
Deputy Editor-in-chief:	Associate Professor JUDr. ICLic. Záboj Horák, Ph.D., LL.M.
Editor:	Mgr. Adam Csukás
Senior Adviser:	Pavel Landa
Proofreading:	Tomáš Stavrovský
Editorial Board:	P. Professor JUDr. Jiří Rajmund Tretera OP JUDr. Miloš Holub, Ph.D. Associate Professor JUDr. ICLic. Záboj Horák, Ph.D., LL.M. JUDr. Štěpán Hůlka, Ph.D., LL.M. Associate Professor JUDr. Matúš Nemec, PhD. R. D. Associate Professor JUDr. Stanislav Přibyl, Ph.D., Th.D., IC.D.
DTP:	Antonín Plicka
Cover Design:	† Ing. arch. Josef Hyzler
Photo:	Antonín Krč
Printed by:	TOMOS, a. s., Ohradní 59, 140 21 Praha 4
Distribution:	Ing. Stanislav Hruška, Jana Nosková

This issue was closed as of 10th October 2017.

Print run of 1,000 copies
ISSN 1211-1635 (print)
ISSN 2336-5609 (online)
Reg. č. MK ČR: E 7429
© Church Law Society, 2017

Česká verze tiráže je na následující stránce.

REVUE CÍRKEVNÍHO PRÁVA | ročník XXIII. | č. 69–4/2017

Recenzovaný vědecký časopis uvedený v Seznamu recenzovaných neimpaktovaných periodik vydávaných v České republice vyhlášeném Radou pro výzkum, vývoj a inovace vlády České republiky. Zařazen do databází odborných časopisů European Reference Index for the Humanities and the Social Sciences (ERIH PLUS) a Central and Eastern European Online Library (CEEOL).

Vydává Společnost pro církevní právo (IČO: 62934121), člen Rady vědeckých společností České republiky, kolektivní člen České křesťanské akademie, z. s., jako její právní sekce.

Nositel Prestižní ceny Společnosti německých, českých, slovenských a rakouských právníků Karlovarské právnické dny za nejlepší odborný právnický časopis vydávaný v České republice za rok 2003.

Všechny články procházejí oboustranně anonymním recenzním řízením.

Vychází čtyřikrát ročně (v lednu, dubnu, červenci a říjnu každého roku).

Adresa redakce:	Společnost pro církevní právo, Sudoměřská 25, 130 00 Praha 3
E-mail:	spcp@prf.cuni.cz
Internetové stránky:	<http://spcp.prf.cuni.cz/revue> (česky), <http://spcp.prf.cuni.cz/review> (anglicky)
Šéfredaktor:	P. prof. JUDr. Jiří Rajmund Tretera OP, nositel zlaté Svatovojtěšské medaile Arcibiskupství pražského za zásluhy a přínos v oblasti studia církevního a konfesního práva
Zástupce šéfredaktora:	doc. JUDr. ICLic. Záboj Horák, Ph.D., LL.M.
Redaktor:	Mgr. Adam Csukás
Odborný poradce:	Pavel Landa
Korektury:	Tomáš Stavrovský
Redakční rada:	P. prof. JUDr. Jiří Rajmund Tretera OP JUDr. Miloš Holub, Ph.D. doc. JUDr. ICLic. Záboj Horák, Ph.D., LL.M. JUDr. Štěpán Hůlka, Ph.D., LL.M. doc. JUDr. Matúš Nemec, PhD. R. D. doc. JUDr. Stanislav Přibyl, Ph.D., Th.D., IC.D.
Sazba:	Antonín Plicka
Grafická úprava obálky:	† Ing. arch. Josef Hyzler
Foto:	Antonín Krč
Tisk:	TOMOS, a. s., Ohradní 59, 140 21 Praha 4
Distribuce:	Ing. Stanislav Hruška, Jana Nosková

Toto číslo bylo redakčně uzavřeno ke dni 10. října 2017.

Náklad: 1 000 výtisků.
ISSN 1211-1635 (tištěná verze)
ISSN 2336-5609 (elektronická verze)
Reg. č. MK ČR: E 7429
© Společnost pro církevní právo, 2017

The English version of this imprint's text is available on the previous page.